

A photograph of a bird colony in a forest clearing. The ground is covered with dry grass and numerous dark, oval-shaped bird nests. The background is a dense forest of green trees.

Józef Hordowski

Rozmieszczenie i liczebność ptaków lęgowych w województwie przemyskim

Zakład Fizjografii i Arboretum w Bolestraszcach

Józef Hordowski

**Rozmieszczenie i liczebność
ptaków lęgowych w województwie
przemyskim**

Bolestraszyce 1991

Recenzent: Marek Keller

Redakcja techniczna: Julian Trojanowski

Redakcja naukowa: Janina Totwen-Serafińska

Projekt okładki: Julian Trojanowski

Na okładce stanowisko żoły w cegielni w Buszkowicach.

Fot. Janusz Hereźniak

Wydawnictwa Zakładu Fizjografii i Arboretum w Bolestraszcach:

- Kotewka - orzech wodny (*Trapa L.*) w Polsce. 1980.
- Zabytkowe ogrody i parki województwa przemyskiego. 1988.
- Porosty *Lichenes* Pogorza Przemyskiego. 1991.
- Arboretum w Bolestraszcach. z. 1. 1991.

Zakład Fizjografii i Arboretum Bolestraszcach

Bolestraszyce-Zamek

37-700 Przemysł, skr. poczt. 471

Nakład 500+150 egz. Ark. wyd. 6,0. Ark. druk. 5,0.

Wstęp

Obszar województwa przemyskiego pod względem ornitologicznym był do końca lat siedemdziesiątych XX wieku bardzo słabo zbadany. Dopiero w latach osiemdziesiątych opracowana została szczegółowo południowo-wschodnia (Hordowski, Kunysz 1991), a także fragmentarycznie, południowo-zachodnia część województwa (Walasz 1989, Kurek 1990).

Celem pracy jest przedstawienie rozmieszczenia i - dla niektórych gatunków ptaków - próba określenia przybliżonej liczebności na obszarze województwa przemyskiego.

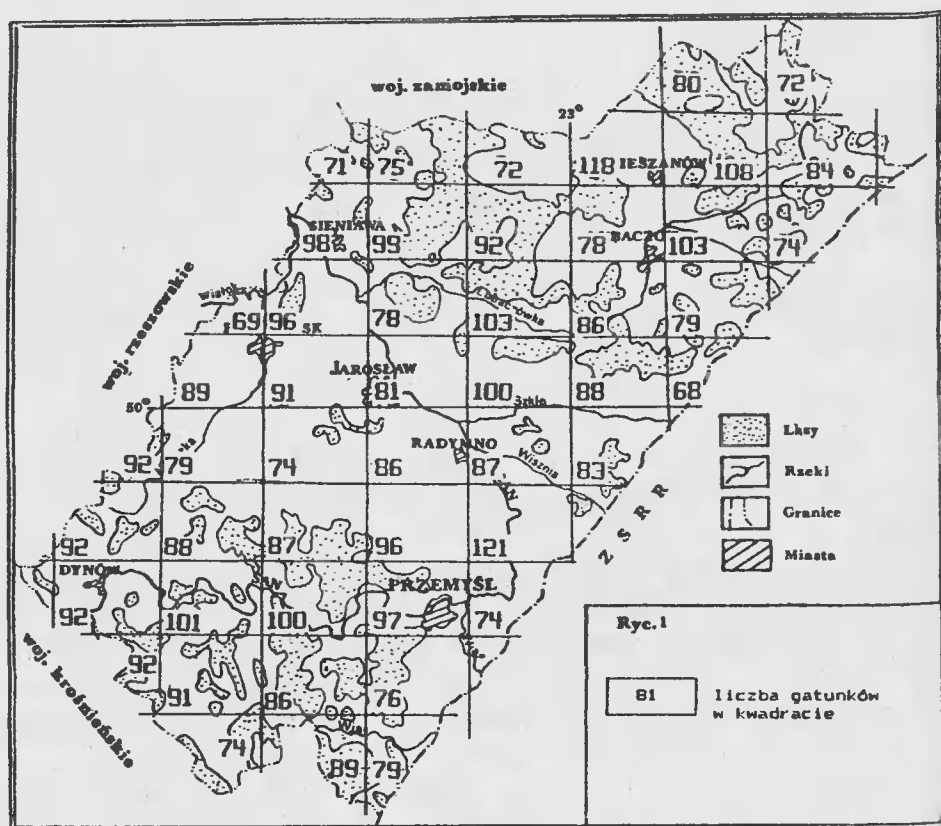
Metodyka

ocenę rozmieszczenia i liczebności ptaków dokonano na podstawie obserwacji prowadzonych w latach 1985-1990 metodą atlasową (wyjątkowo niektóre oceny liczebności np. bociana białego, oparto na wcześniejszych badaniach z lat 1982-1984). Pojedyncze obserwacje pochodzą z 1991 roku. Badania atlasowe wykonywano zgodnie z obowiązującymi w Europie zasadami (Sharrock 1975), które przyjęto, także w Polskim Atlasie Ornitologicznym. Obszar badań podzielono na sieć prostokątów, wykorzystując w tym celu stosowaną w Polsce w atlasowych badaniach ornitologicznych siatkę geograficzną, dzieląc teren województwa na pola o boku 5' szerokości i 10' długości geograficznej, co odpowiada powierzchni około 108 km^2 ($9 \times 12 \text{ km}$). Łącznie na obszarze województwa znajduje się 51 kwadratów. W każdym kwadracie przeprowadzono minimum 3 kontrole w okresie lęgowym. Liczbę stwierdzonych gatunków lęgowych w poszczególnych kwadratach przedstawia rycina 1.

Ocenę liczebności i rozmieszczenia ptaków na całym obszarze dokonano na podstawie:

1. Wyników badań ilościowych na 51 powierzchniach próbnych metodą kartograficzną (Tomiałojć 1980) oraz transektową przedstawioną w pracy Hordowskiego i Kunysza (1991), w tym:

- 24 powierzchni próbnych położonych w lasach, w najważniejszych biotopach Pogórza Przemyskiego i Progu Lessowego, które objęły 344 ha lasów;
- 16 powierzchni próbnych położonych wśród pól i łąk na wyżej wymienionych obszarach, które objęły ponad 300 ha pól i łąk;
- 1 powierzchni próbnej położonej w dolinie Wiaru na Pogórzu Przemyskim obejmującej fragment typowej podgórskiej doliny rzecznej (52 ha);
- 6 powierzchni próbnych obejmujących parki podworskie na Pogórzu Przemyskim i Progu Lessowym (Bolestraszyce, Medyka, Stubno, Sierakośce, Krasieczyn, Kosienice; Hordowski, Kunysz 1990, P. Kunysz dane. niep.);

- 4 powierzchnie próbne położone we wsiach Progu Lessowego i Pogórza Przemyskiego (Kosienice, Maćkowice, Wacławice)

2. Wyników badań ilościowych na wielkoobszarowej powierzchni 21 km² położonej wokół miejscowości Kosienice na Progu Lessowym oraz obejmującej także niewielki fragment lasów Pogórza Przemyskiego, w latach 1988 i 1989 (w tym 1240 ha pól, 572 ha osiedla i 351 ha lasy).

3. Wyników badań ilościowych na stawach rybnych w Starzawie (Hordowski, Kunysz 1991, Kunysz P. dane niep.) (około 700 ha).

4. Wyników badań ilościowych na starorzeczu w Hurku (Witkowska, Kurek 1988).

5. 29 jednorazowych badań ilościowych metodą transektową, tzw. ocen względnych w lasach północnej części województwa (około 400 ha).

6. 8 jednorazowych badań ilościowych metodą transektową, tzw. ocen względnych na polach i łąkach w północnej części województwa (około 200 ha)

7. Penetracji wszystkich zbiorników wodnych (powyżej 2-3 ha powierzchni) na terenie badań celem poznania szacunkowej liczebności i składu gatunkowego.

8. Wyników pojedynczych liczeń dla wybranych gatunków, np. dymówki w trzech miejscowościach; Kosienice, Maćkowice, Wacławice.

9. Wykorzystanie danych ilościowych z pracy Walasza (1989), Hordowskiego i Kunysza (1991).

10. Wstępnych wyników badań ilościowych na obszarze zwartej zabudowy Przemysła i terenów bezpośrednio do niej przylegających (Kunysz P., Kurek H., Hordowski J., dane niepub.).

Dla uzyskania prawidłowego obrazu występowania niektórych gatunków wykorzystano również informacje dodatkowe pochodzące z publikowanych prac, od innych ornitologów, ankiet, co wydatnie zwiększyło wartość materiału dla kilkunastu gatunków, zwłaszcza rzadkich. Jest to zgodne z zaleceniami koordynatorów Polskiego Atlasu Ornitologicznego (Komunikat Nr 5, 1990).

Układ systematyczny oraz nazewnictwo łacińskie i polskie (z niewielkimi zmianami) oparto na opracowaniu Tomiałojcia (1990).

Dla części gatunków, dla których uzyskane wyniki z badań ilościowych pochodziły z większości zasiedlanych przez nie środowisk, zdecydowano się przedstawić przybliżoną ocenę ich liczebności na całym obszarze województwa. Zdając sobie sprawę z różnej dokładności ocen dla poszczególnych gatunków, przedstawiono je w odpowiednio zróżnicowanych granicach tolerancji. Szerokie zakresy liczebności są charakterystyczne również dla opracowań atlasów narodowych; np. Wielkiej Brytanii, Francji, Holandii, RFN (Sharrock 1976, Yeatman 1976, Teixeira 1979, Rheinwald 1982).

Ocenę liczebności oparto na przyjętej powszechnie w całym kraju zobjektywizowanej skali zaproponowanej i stosowanej przez Tomiałojcia (1971, 1972, 1990). Skala ta wydaje się zbyt mało elastyczna w przedziale "średnio liczny" i "liczny". Konsekwentne jej stosowanie w przedziale "średnio liczny" ($10-100 \text{ p}/100 \text{ km}^2$) doprowadziłoby do pewnych nieporozumień i nieścisłości. Przykładem może być tu grzywacz. Jego liczebność w kraju oceniana jest na około 1,5 mln par (Purroy et al. 1984), tj. występuje on w średnim zagęszczeniu $480 \text{ p}/100 \text{ km}^2$. Kwalifikuje się on wobec tego do skali 5 jako gatunek "liczny" ($100-1000 \text{ p}/100 \text{ km}^2$) na równi np. z trznadlem. W przemyskim jego liczebność oceniono na 10000-20000 par, tj. około $340 \text{ p}/100 \text{ km}^2$, czyli również jako "liczny". Jednak większość autorów na podstawie "intuicyjnej" oceny uważa go za średnio liczny. Ponadto wszystkie gatunki, których liczebność na obszarze woj. przemyskiego przekroczyłaby 4500 par, należałoby uznać za liczne, np. klaskawkę, kopciuszka. Wobec powyższego wprowadzono pewne modyfikacje w proponowanej skali. Zastosowano dodatkową klasę 100-500 p/km^2 jako "średnio liczny", a klasę $10-100 \text{ p}/\text{km}^2$ oznaczono jako "mało liczny". Wprowadzone zmiany zmieniają w pewnym stopniu stosowaną skalę klas rosnących w postępie geometrycznym; 0,1-1, 2-10, 11-20 itd. Zastosowana w

pracy skala przedstawia się następująco:

1. skrajnie nieliczny < 0,1 p/100 km²
2. bardzo nieliczny 0,1-1
3. nieliczny 1-10
4. mało liczny 10-100
5. średnio liczny 100-500
6. liczny 500-1000
7. bardzo liczny > 1000

Na przedstawionych mapkach na siatce geograficznej metodą punktową naniesiono stanowiska ponad 100 gatunków. Gatunki, które były stwierdzone we wszystkich kwadratach i nie zostały przedstawione na rycinach oznaczono gwiazdką (*). Nie umieszczono na mapkach rozmieszczenia *Scolopax rusticola*, *Tetrastes bonasia*, *Carduelis spinus*, *Carpodacus erythrirus*, gdyż ich status występowania nie został dokładnie poznany.

Ciemne punkty oznaczają stwierdzenie gatunku na jednym stanowisku, bez podania liczby par. Inne oznaczenia w legendzie mapki wyjaśniono przy opisach poszczególnych gatunków w rozdziale "Wykaz systematyczny gatunków". Przy opisie mapek stosowano terminy używane przez Tomiałojcia (1990). Dla najczęściej cytowanej w pracy publikacji Hordowskiego i Kunysza (1991), użyto skrótu Hor., Kun. (1991).

Nie ustrzeżono się jednak poważnego błędu, tj. wybór powierzchni badawczej jaką jest jednostka administracyjna. Wybór taki spowodowany był czynnikami niezależnymi od autora. Pewnym ułatwieniem dla korzystania w przyszłości z opracowanego materiału jest podział województwa na kwadraty oparty na siatce geograficznej.

Teren badań

Obszar woj. przemyskiego wynosi 4437 km², co stanowi 1,4 % powierzchni kraju, liczba ludności blisko 400 tys., w średnim zagęszczeniu 90 mieszkańców/km². Największe miasta to Przemyśl (66 tys. mieszkańców), Jarosław (40 tys.), Przeworsk (15 tys.), Lubaczów (11 tys.). Użytki rolne zajmują ogółem 257 tys. ha powierzchni (58 %), w tym grunty orne 187 tys., łąki i pastwiska 67 tys. ha. Lasy zajmują powierzchnię 146 tys. ha, co stanowi 32,9 % ogólnej powierzchni (średnia krajowa 28 %).

Według fizyczno-geograficznego podziału Polski obszar województwa leży w kilku jednostkach fizjograficznych (Kondracki 1978). Południową część zajmuje Pogórze Przemysko-Dynowskie (250-617 m npm.), które przechodzi w Podgórski Płaskowyż Lessowy (200-250 m npm) i Dolinę Sanu (185-220 m npm.).

Środkową część zajmuje Płaskowyż Tarnogrodzki (200-300 m n.p.m.), a niewielką część zajmuje fragment Rostocza Południowego i Rawskiego. Natomiast podział geobotaniczny jest jeszcze bardziej złożony. Składa się z trzech prowincji, 5 krain, 6 okręgów i 7 podokręgów (Piórecki, Kotlarczyk 1988). W pracy używano nazw geobotanicznych stosowanych przez tych autorów.

Obszar Pogórza Przemyskiego charakteryzuje się stosunkowo dobrze zachowanym środowiskiem naturalnym, zwłaszcza ekosystemów leśnych. Naturalnym elementem są lasy z udziałem jodły i buka, należące do zespołu buczyny karpackiej. Duże powierzchnie zajmują również lasy sosnowe (obecnie bardzo zdegradowane) wysadzone na gruntach porolnych. Próg Lessowy pozbawiony jest obecnie większych kompleksów leśnych, zachowały się jedynie niewielkie lasy liściaste i mieszane niekiedy bardzo zdegradowane np. w okolicach Zarzecza, Chłopic. Duże kompleksy leśne występują w Okręgu Lubaczowskim, są to tzw. Lasy Sieniawskie (pozostałości dawnej Puszczy Sandomierskiej). Dominują tu bory sosnowe oraz rzadziej lasy liściaste z udziałem dębu. Na Rostoczu (Puszcza Solska) dominują świeże lasy sosnowe. Zachowane są i to niekiedy na znacznych obszarach również drzewostany bukowo-jodłowe typu karpackiego oraz lasy dębowo-grabowe.

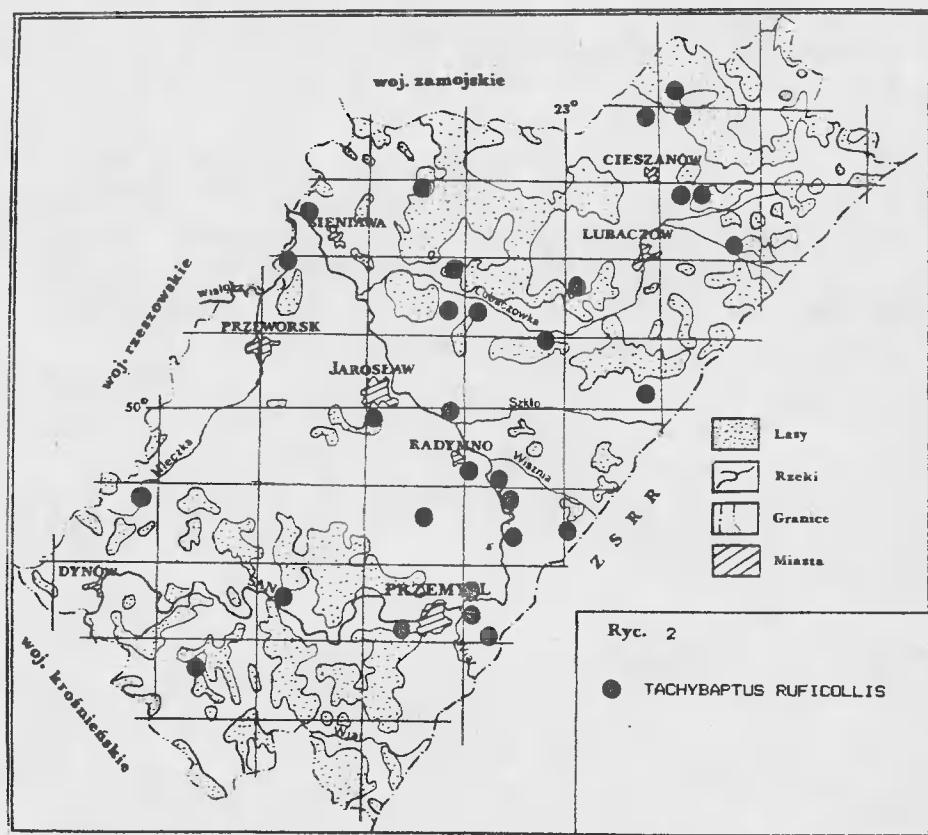
Obszar badań pozbawiony jest w zasadzie dużych kompleksów łąk, zachowane są jeszcze stosunkowo niewielkie i osuszone łąki pod Surmaczówką, Lubaczowem, Hurkiem, Zarzeczem, Oleszycami.

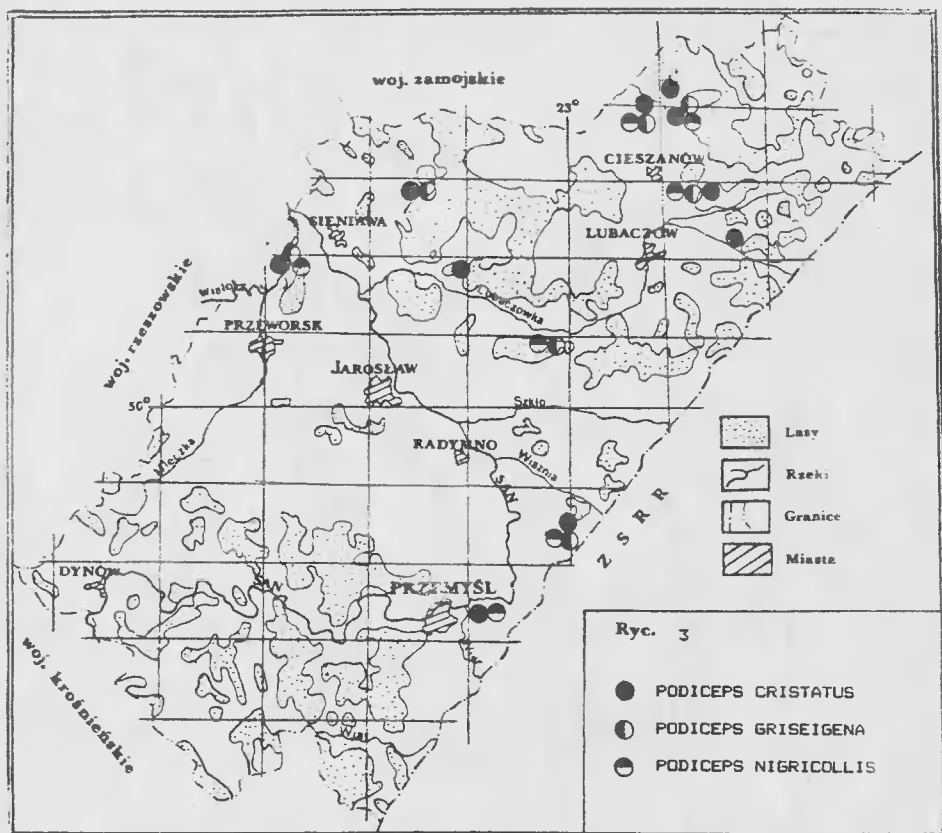
Województwo przemyskie z natury pozbawione jest naturalnych zbiorników wodnych oprócz kilkunastu niewielkich starorzeczy (np. Hurko, Pigany, Byszkwice). Ich rolę zastępują stawy rybackie, z których największe znajdują się w Starzawie (ok. 700 ha), Lublińcu, Rudzie Różanieckiej, Chotylubie. Ponadto ważne znaczenie dla ptaków, jako miejsca lęgowe posiadają osadniki ścieków w Siedliskach pod Przemysłem i Wólce Małkowej.

Wykaz systematyczny gatunków

1. *Tachybaptus ruficollis* (perkozek) (ryc. 2). Nieliczny ptak lęgowy, obserwowany na 30 stanowiskach. Szacunkowa liczbę par w całym województwie należy ocenić na 80-100. Największe ilości gniazdują na dużych kompleksach stawów, tj. w Starzawie, Lublińcu i Rudzie Różanieckiej. Na starorzeczu w Hurku stwierdzono 6-8 par (Witkowska, Kurek 1988). Na Pogórze Przemyskie wnika doliną Sanu stosunkowo głęboko, gniazdując w Krzywczu i Lipie (350 m npm.).

2. *Podiceps cristatus* (perkoz dwuczuby) (ryc. 3). Nieliczny ptak lęgowy, stwierdzony na 9 stanowiskach. Szacunkową liczebność należy ocenić na 100-150 par. Najwięcej bo 40-50 par stwierdzono na stawach w Starzawie (Hor., Kun. 1991), ponadto na stawach w Lublińcu - 20-25 par, Rudzie Różanieckiej (ok. 15 par), Chotylubie (ok. 10 par), Dobrej 1 para, Surmaczówce

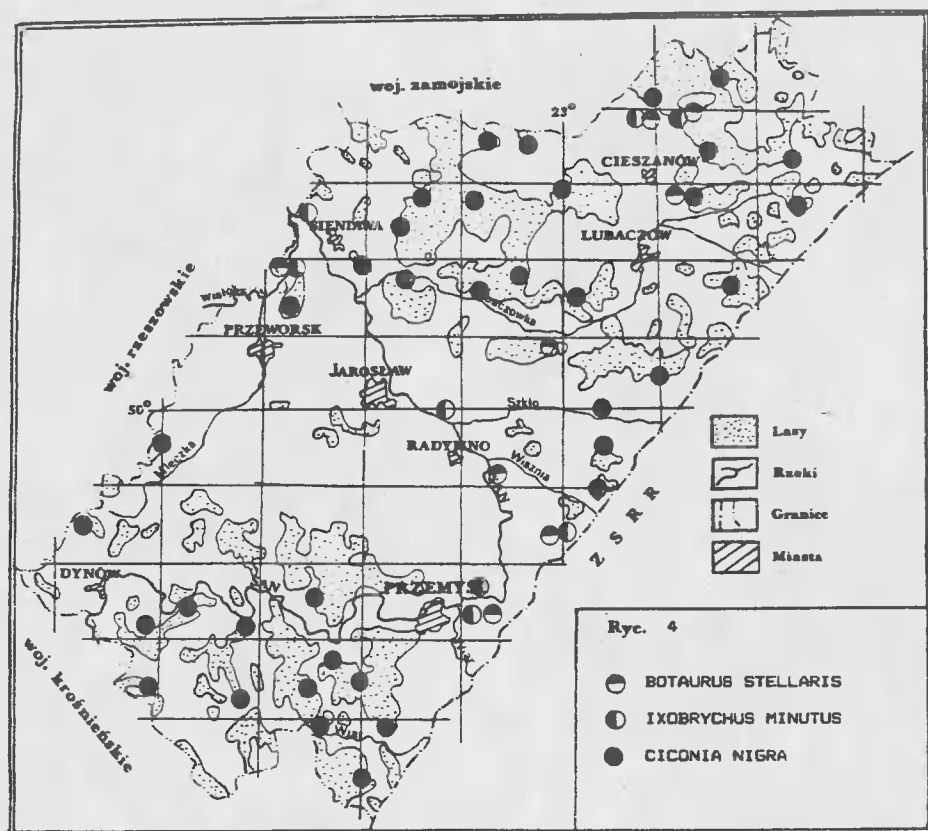

1 para, na osadnikach cukrowni w Wólce Małkowej 1 para, na starorzeczu w Hurku 3-5 par (Witkowska, Kurek 1988).

3. *Podiceps grisegena* (perkoz rdzawoszyi) (ryc. 3). Bardzo nieliczny ptak lęgowy stwierdzony na 7 stanowiskach, łącznie 10-20 par. Obserwowany na stawach w Starzawie 4-5 par (Hor., Kun. 1991), na stawach w Hamerni i Rudzie Różanieckiej 2-3 pary, Lublińcu 1-2 pary, na stawach w Chotylubie 1-2 pary (T. Klimkiewicz), Dobrej 1 para i w Podemsczyźnie 1 para, na osadnikach w Wólce Małkowej 1 para. Obserwowany wyłącznie na większych stawach rybackich.

4. *Podiceps nigricollis* (zausznik) (ryc. 3). Bardzo nieliczny ptak lęgowy stwierdzony na 7 stanowiskach, łącznie 20-30 par. Obserwowany na stawach w Starzawie 2-3 pary, na starorzeczu w Hurku 1-2 pary (Hor., Kun. 1991), na stawach w Hamerni 1 para, w Lublińcu 3-4 pary, w Rudzie Różanieckiej 2-4 pary, na stawach w Chotylubie 1-3 pary (T. Klimkiewicz) oraz na osadnikach w Wólce Małkowej 1-2 pary (W. Kapusta, S. Kochman).

5. *Botaurus stellaris* (bąk) (ryc. 4). Bardzo nieliczny ptak lęgowy, obserwowany na 8 stanowiskach. Odzywające się samce słyszano na starorzeczach w Hurku (2-3), Nienowicach (1), na stawach w Starzawie (2-4) (Hor., Kun. 1991), ponadto w Hamerni (1), na osadnikach cukrowni w Wólce Małkowej (1), prawdopodobnie lęgnie się jeszcze na stawach w Lublińcu, Rudzie Różanieckiej i Chotylubie (ok. 5 par). Szacunkową liczebność należy ocenić na około 10-20 par.

6. *Ixobrychus minutus* (bączek) (ryc. 4). Bardzo nieliczny ptak lęgowy obserwowany na 8 stanowiskach. Stwierdzony na stawach w Starzawie (2-3 pary), starorzeczu w Hurku 3-4 pary i Buszkowicach 1-2 pary (Hor., Kun. 1991), oraz na stawach w Lublińcu 2 pary, w Wólce Małkowej 1 para, na starorzeczu pod Wietlinem 1 para, na stawach w Dobrej 1-2 para i starorzeczu w Piganach (W. Kapusta). Jego ocena liczebności wydaje się zaniżona ze względu na słabą wykrywalność tego gatunku w okresie lęgowym. Liczebność należy bardzo ostrożnie ocenić na 20-30 par.

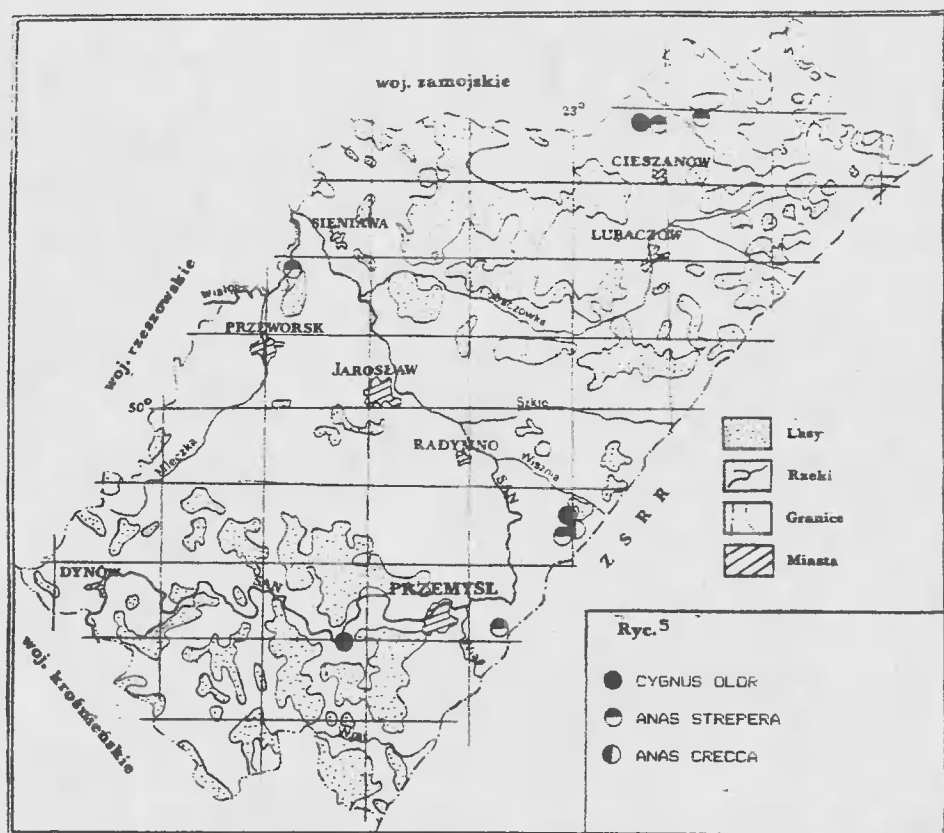
7. *Ardea cinerea* (czapla siwa). Pod koniec lat sześćdziesiątych stwierdzono "dużą" kolonię nad rzeką Wisznia niedaleko stawów w Starzawie (Lemczak 1970). Tomiałojć (1990) podaje istnienie 5-6 kolonii na terenie województwa, a liczbę gniazd ocenia na około 40. Z dostępnych materiałów wynika, iż w 1985 roku stwierdzono pojedynczy lęg w miejscowości Kosienice (Hor., Kun. 1991). Ponadto na północ od stawów w Rudzie Różanieckiej ma się znajdować niewielki czapliniec (Rybaczynski ed. 1987). Liczebność gatunku należy ocenić na 20-40 par w całym województwie.

8. *Ciconia nigra* (bocian czarny) (ryc. 4). Bardzo nieliczny gatunek lęgowy. Na podstawie danych przedstawionych w pracy Kurka (1990), Walasza (1990), Hordowskiego i Kunysza (1991) i badań własnych stwierdzony na 37 stanowiskach. Całkowita liczebność należy ocenić na 35-45 par. Tomiałojć (1990) podaje, iż w granicach woj. przemyskiego gniazduje około 20-25 par. Gatunek ten związany jest z dużymi kompleksami lasów, dlatego brak go w środkowej części województwa.

9. *Ciconia ciconia* (bocian biały). Mało liczny gatunek lęgowy. Na podstawie danych przedstawionych w pracy Hordowskiego (1990) na terenie województwa stwierdzono 770-800 par w przeciętnym zagęszczeniu 16,5 gniazd/100 km². Zagęszczenie to jest zróżnicowane w zależności od regionu. Najniższe zanotowano na Pogórzu Przemyskim, a najwyższe na Progu Lessowym (21,4 p/100 km²), nieco mniejsze w Lubaczowskim (19 p/100 km²). Pióro (1985) prowadząc w latach 1970-1973 badania w byłym powiecie lubaczowskim stwierdził prawie takie same zagęszczenie populacji 19,2 p/100 km². W porównaniu do 1934 roku, kiedy to Wodzicki (1935) prowadził podobne badania, liczebność ogólna spadła tylko o 3,8 %. Największy spadek zanotowano w centralnych i południowych regionach, natomiast w Lubaczowskim liczebność wyraźnie wzrosła (Pióro 1985, Hordowski 1990). Najwyższe zagęszczenie zanotowano w gminie Stubno 74,4 p/100 km². W miejscowości Stubno naliczono w 1984 roku 27 gniazd, w tym 24 zajęte. Jest to jedna z największych kolonii bocianów białych w kraju (Jakubiec 1985). Wysokie zagęszczenia zanotowano ponadto w gminach Roźwienica, Włazownica, Oleszyce, Zarzecze.

10. *Cygnus olor* (labędź niemy) (ryc. 5). Skrajnie nieliczny gatunek lęgowy, obserwowany tylko na trzech stanowiskach; 4-5 par na stawach w Starzawie (Hor., Kun. 1991), 1-2 pary na stawach w Lublińcu i 1 para na stawie w Krasieczynie (para hodowlana). Zasiedla tylko większe kompleksy stawów. W 1988 roku obserwowano 2 pary (czy lęgowe ?) na osadnikach w Wólce Małkowej (W. Kapusta).

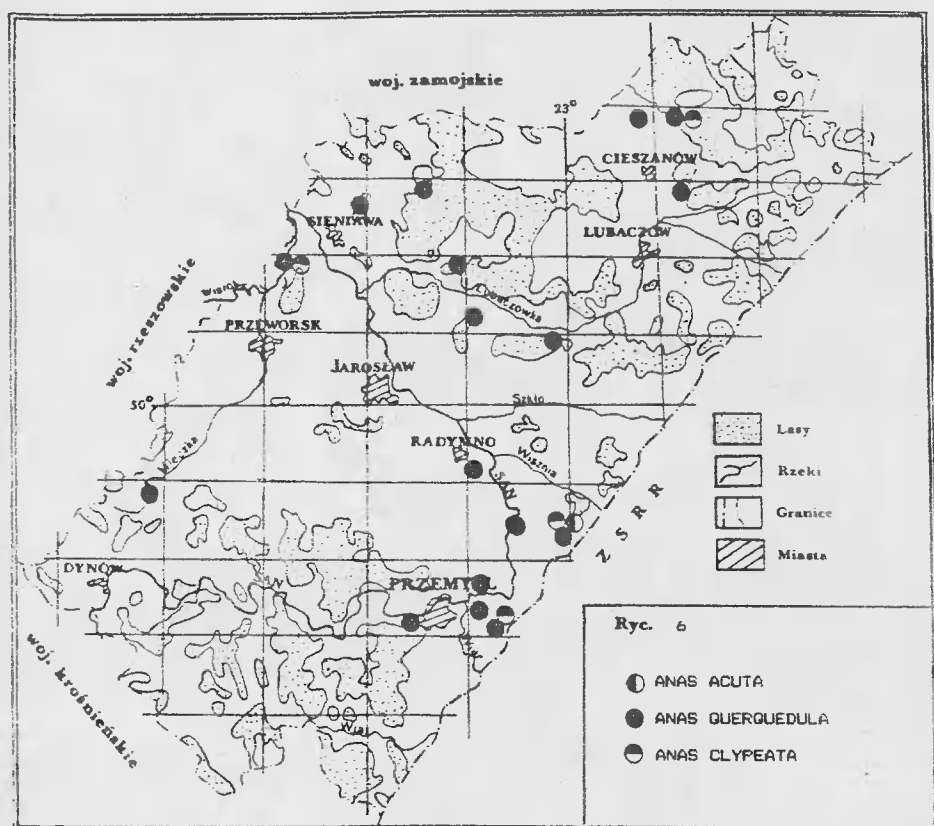
11. *Anser anser* (gęgawa). W 1987 roku stwierdzono lęg 2-3 par na stawach w Starzawie (Hor., Kun. 1991). W 1990 roku prawdopodobne jest w tym miejscu gniazdowanie 2-3 par, gdyż w okresie lęgowym obserwowano stale

kilka ptaków (P. Kunysz). Bardzo prawdopodobne jest gniazdowanie także na stawach w Lublińcu, gdyż według tamtejszych pracowników na wiosnę 1989 przebywało na stawach kilka ptaków.

12. *Anas strepera* (krakwa) (ryc. 5). Bardzo nieliczny ptak lęgowy, obserwowany na 3-4 stanowiskach, łącznie 5-10 par; na odstojnikach ścieków w Siedliskach 1 para, na stawach w Lublińcu 2-3 pary, w Starzawie 2-3 pary. Możliwe jest także gniazdowanie na osadnikach w Wólce Małkowej, gdzie obserwowano w okresie lęgowym pojedyncze ptaki (Hor., Kun. 1991, W. Kapusta) oraz na stawach w Rudzie Różanieckiej (w połowie lat 70. widywano tu ptaki w okresie lęgowym), (Głowaciński i Michalik 1979).

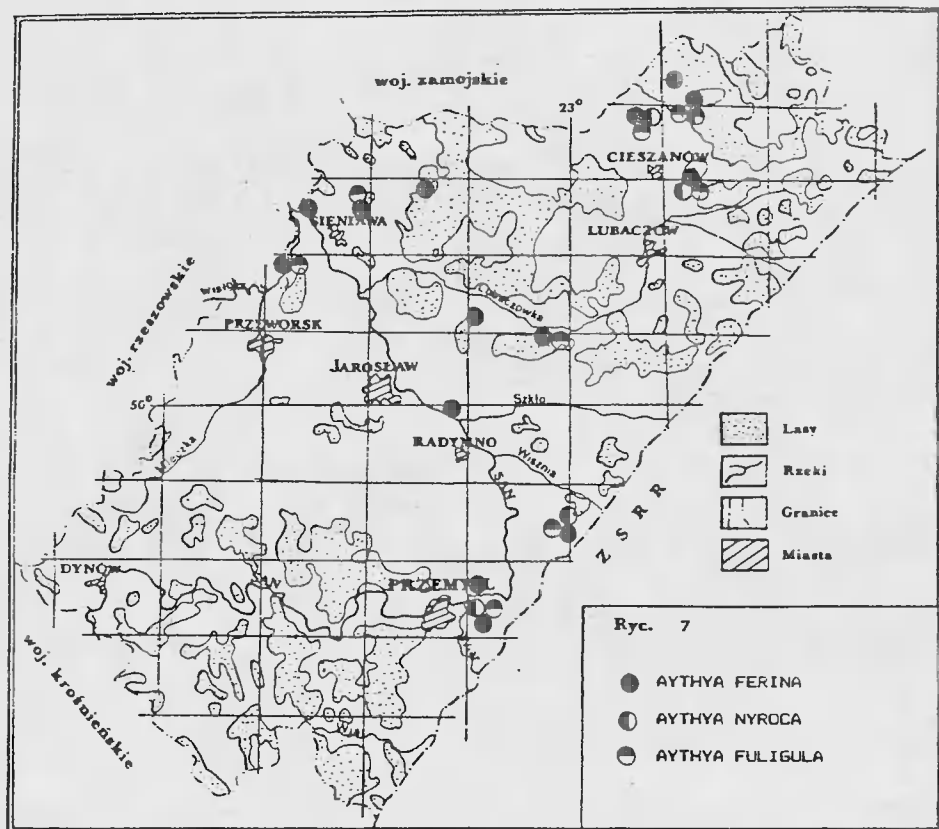
13. *Anas crecca* (cyraneczka) (ryc. 5). Skrajnie nieliczny gatunek lęgowy, stwierdzony tylko na dwóch stanowiskach; na stawach w Lublińcu (1989) i stawach w Starzawie (1990). W okresie lęgowym obserwowano w środowisku dogodnym do gniazdowania obserwowano pojedyncze pary (na stawach w Starzawie 1 ad. + 3 pull.).

14. *Anas platyrhynchos* (krzyżówka). W odpowiednich biotopach mało liczny gatunek lęgowy. Na Pogórzu Przemyskim lęgowa wzdłuż Sanu i Wiaru do wysokości 400 m n.p.m. Gnieździ się także nad niewielkimi potokami czy rowami. Na powierzchni 21 km² w okolicach miejscowości Kosienice (w terenie pozbawionym zbiorników wodnych) stwierdzono 6-7 par gnieźdzących się nad potokami i rowami melioracyjnymi (gniazda stwierdzono w centrum wsi w dziuplastych wierzbach). Na stawach w Starzawie (około 700 ha) stwierdzono 40-60 par. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 600-1200 par.

15. *Anas acuta* (rożeńiec) (ryc. 6). W 1990 roku stwierdzono gniazdowanie jednej pary na stawach w Starzawie (26 VI 1990 obserwowano samicę z młodymi, P. Kunysz). W Polsce gniazduje około 100-150 par tego gatunku (Tomiałojć 1990).

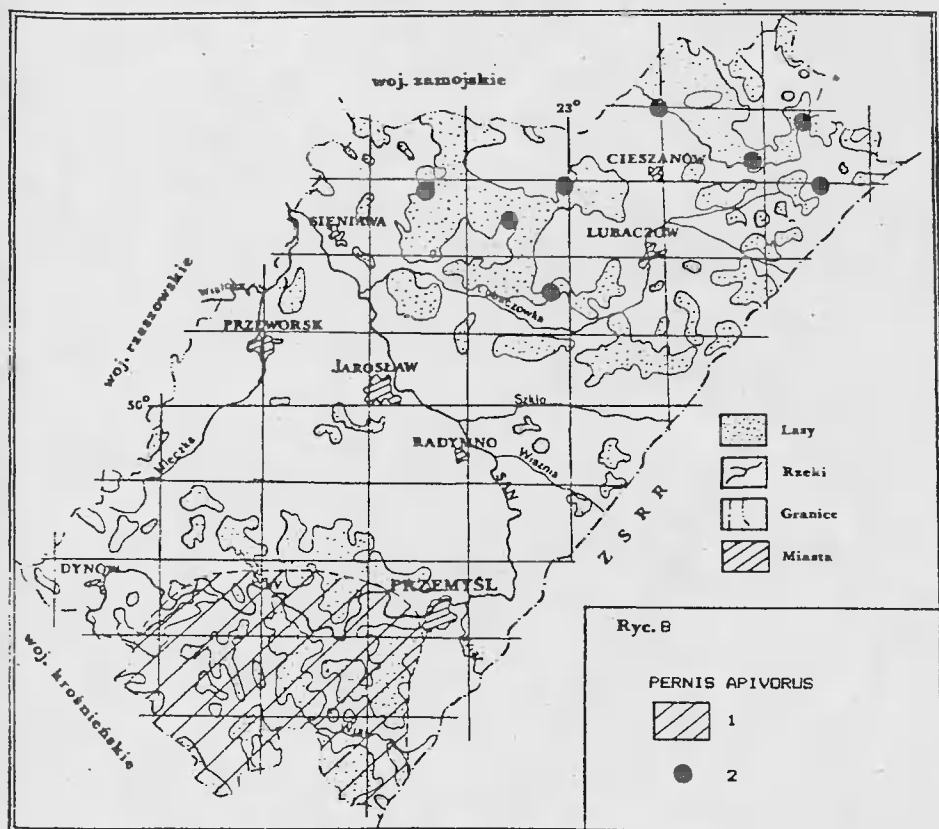
16. *Anas querquedula* (cyranka) (ryc. 6). Nieliczny ptak zamieszkujący nizinna część województwa. Obserwowana na 17 stanowiskach, łącznie około 40-60 par; na stawach w Starzawie 2-3 pary, na starorzeczach pod Radymnem, Hurkiem (6-8), Kruhelem Małym, Nizinach i Buszkowicach, osadnikach ścieków

w Siedliskach (Hor., Kun. 1991), ponadto na stawach w Lublińcu i Rudzie Rożanieckiej (po kilka par), Chotylubie, Hamerni, Dobczy po 1-2 pary, Surmaczówce 1-2 pary, w Hadlach Szklarskich 1 para (T. Kustra), na podmokłych łąkach pod Surmaczówką 2-3 pary oraz pod Sieniawą i na osadnikach cukrowni pod Wólka Małkową (W. Kapusta). Występuje na zbiornikach z dobrze rozwiniętą roślinnością brzegową.

17. *Anas clypeata* (plaskonos) (ryc. 6). W 1988 roku stwierdzono gniazdowanie 2 par na odstożnikach ścieków w Siedliskach, które wyprowadziły po 6 i 7 pull. oraz prawdopodobnie jednej pary na stawach w Starzawie (Hor., Kun. 1991). Niewykluczone jest też gniazdowanie na osadnikach ścieków w Wólce Małkowej i Rudzie Rożanieckiej, gdzie obserwowano w połowie maja 1990 pojedyncze ptaki.

18. *Aythya ferina* (głowienka) (ryc. 7). Nieliczny gatunek legowy obserwowany na 14 stanowiskach, np. na stawach w Starzawie 10-12 par (Hor., Kun. 1991). Najliczniej występuje na większych kompleksach stawów z dobrze roz-

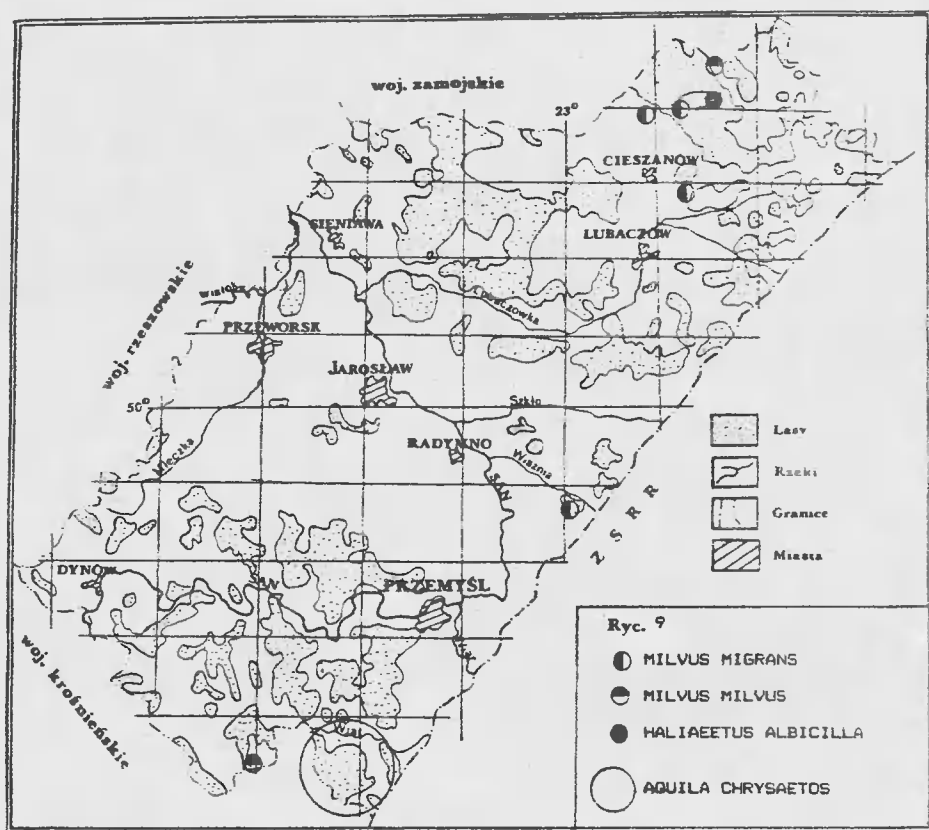

winiętą roślinnością wynurzona. Szacunkową liczebność ocenić można na 60-100 par.

19. *Aythya nyroca* (podgorzałka) (ryc. 7). Bardzo nieliczny gatunek lęgowy stwierdzony na 4-5 stanowiskach; na stawach w Starzawie 3-4 pary, statorzeczu w Hurku 2-3 pary (Hor., Kun. 1991) oraz łącznie kilkanaście par na stawach w Rudzie Różanieckiej, Lublińcu i Chotylubie. Tomiałojć (1990) podaje, iż na początku lat siedemdziesiątych gniazdowało na wyżej wymienionym obszarze ponad 20 par tego gatunku. Liczbę na całym terenie badań oszacować można na 30-40 par.

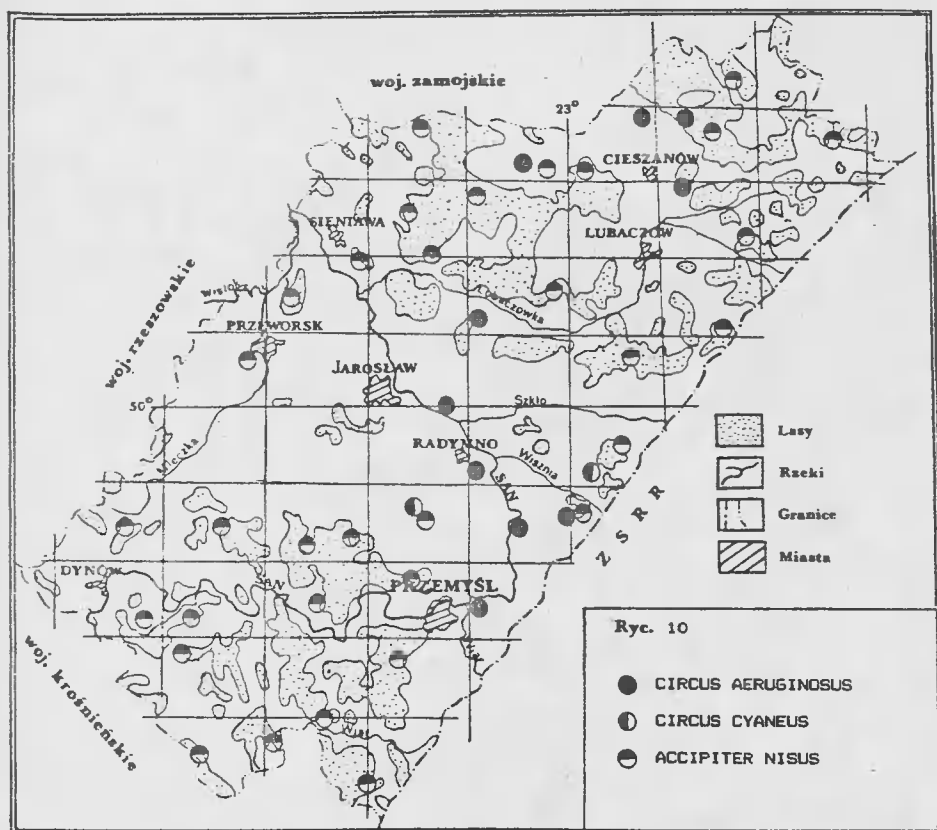
20. *Aythya fuligula* (czernica) (ryc. 7). Nieliczny gatunek obserwowany na 8 stanowiskach, łącznie 50-70 par w całym przemyskim; na stawach w Starzawie 24-25 par, na starorzeczu w Hurku 4-5 par (Hor., Kun. 1991) ponadto na stawie pod Hamernią 1-2 pary (H. Kurek!), na stawach w Lublińcu i Rudzie Różanieckiej około 25 par, pod Chotylubem kilka par, na osadnikach w Wólce Małkowej 2-3 pary oraz na stawach w Dobczy 2-3 pary.

21. *Pernis apivorus* (trzmiełojad) (ryc. 8; 1 - obszar powszechniejszego

występowania, 2 - pojedyncze pary). Bardzo nieliczny ptak lęgowy zasiedlający głównie południowo-wschodnią część województwa, na pozostałym obszarze występuje w pojedynczych stanowiskach. Środowiskiem jego są na ogół większe kompleksy leśne, a pojedyncze pary obserwowano także w mniejszych lasach, np. w Kosienicach, Starzawie. Na podstawie danych Walasza (1989), Hordowskiego i Kunysza (1991) na Pogórzu Przemyskim występuje 25-30 par. na pozostałym obszarze w okresie lęgowym obserwowany pod Surmaczówką, Dziewięcierzem, Wola Mołodycka, Starzawą, Lublińcem, Werchratą i Dobczą (bad. własne) oraz pod Płazowem (Borchulski ed. 1986). Liczenie prowadzone na powierzchni 45 km^2 w paśmie Turnicy wykazało zagęszczenie wynoszące $0,9-1,1 \text{ p}/10 \text{ km}^2$. Łącznie na obszarze województwa gniazduje 35-45 par.

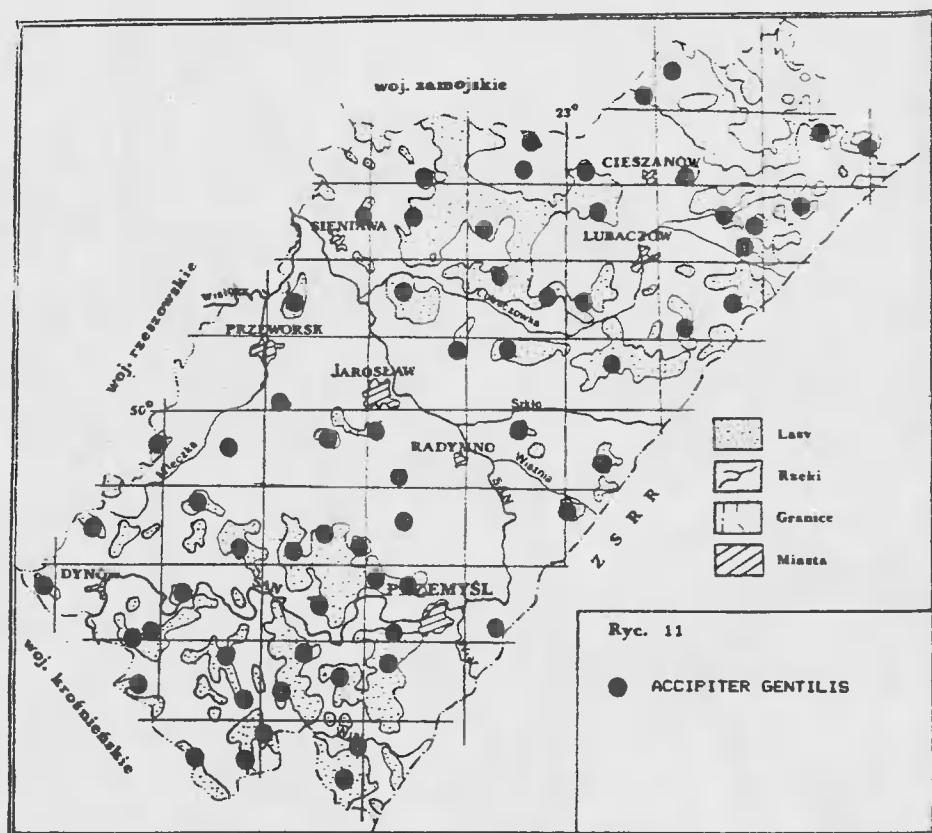
22. *Milvus migrans* (kania czarna) (ryc. 9). Bardzo nieliczny ptak lęgowy obserwowany w okolicach stawów w Starzawie 3-4 pary (Hor., Kun. 1991), pod Chotyłubem 1 para, Lublińcem 1 para, Rudą Różaniecką 2-3 pary. Zasiedla lasy, głównie liściaste, w pobliżu stawów i starorzeczy. Łącznie na badanym obszarze 7-10 par.

23. *Milvus milvus* (kania rdzawa) (ryc. 9). Obserwowana w okresie lęgowym na dwóch stanowiskach, a mianowicie w okolicach miejscowości Paary - 1985 (Rybczyński ed. 1987) oraz w okolicach Roztoki - 1987-89. (Hor., Kun. 1991). Środowiskiem były rozległe lasy poprzecinane polami i łąkami.

24. *Haliaeetus albicilla* (bielik) (ryc. 9). 4 VI 1988 roku stwierdzono gniazdowanie jednej pary w okolicach Rudy Różanieckiej (znaleziono gniazdo z młodymi) (H. Kurek). W latach następnych ptaki również się tu gnieździły (T. Mizera). Jest to jedno z najbardziej na południe wysuniętych stanowisk tego gatunku w Polsce. Na uwagę zasługuje obserwacja dokonana na stawach w Starzawie między 16 a 30 VIII 1984 ptaka dorosłego karmiącego słabo latającego podlota (Hor., Kun. 1991). Możliwe jest gniazdowanie tego gatunku, ale już za granicą państwa. Jest tym bardziej prawdopodobne, iż obserwowano dorosłe ptaki na wysokości Starzawy na Ukrainie (T. Mizera).

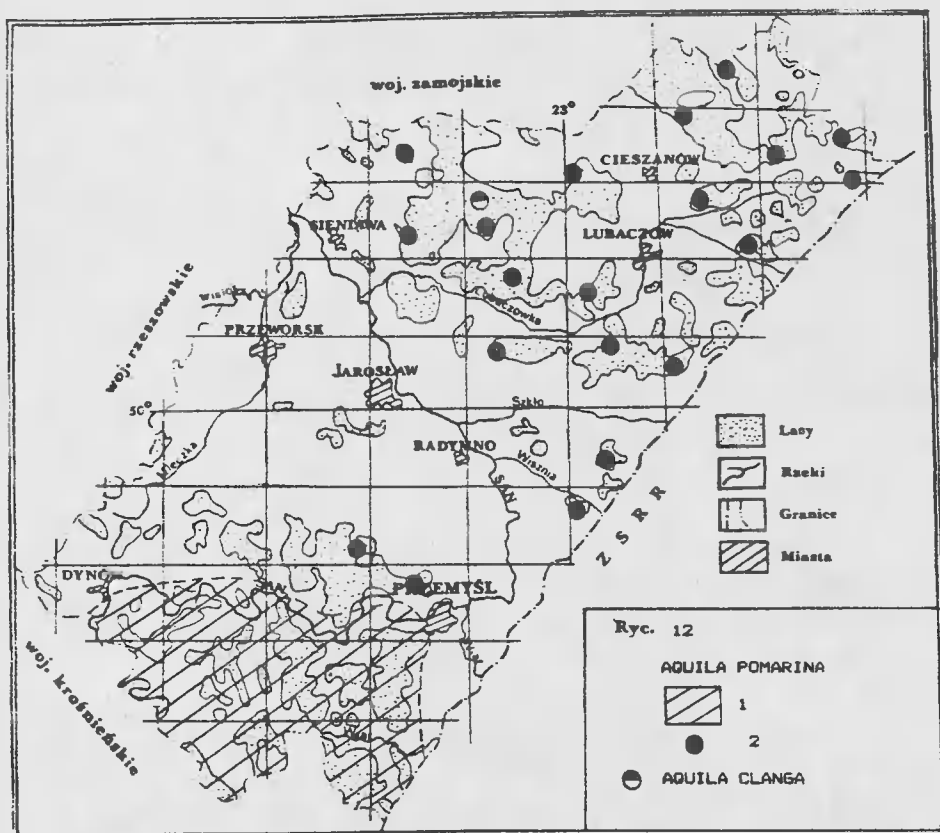
25. *Circus aeruginosus* (błotniak stawowy) (ryc. 10). Bardzo nieliczny gatunek lęgowy związany z podmokłymi obszarami, głównie stawami. Obserwo-

wany na 10 stanowiskach, łącznie 15-20 par; na stawach w Starzawie 3-4 pary, na starorzeczu w Hurku 2 pary, po jednej parze na starorzeczu pod Radymnem i Nizinami (Hor., Kun. 1991). Ponadto stwierdzony na podmokłych łąkach pod Surmaczówką 1 para, na stawach w Lublińcu 2-3 pary, Rudzie Różanieckiej 2-3 pary, Chotylubie 1-2 pary, na starorzeczu pod Wietlinem 1 para. Ponadto prawdopodobnie lęgowy na podmokłych łąkach pod Starym Dzikowem (R. Ozimek).

26. *Circus cyaneus* (błotniak zbożowy) (ryc. 10). Być może lęgowe ptaki obserwowano w okresie lęgowym na polach w okolicach miejscowości Kosienice (koniec V i VI 1989) (W. Kłosowski) oraz para ptaków 5 VI 1989 między Budzyniem a Hruszowicami. Ponadto w 1985 obserwowano parę ptaki tuż za granicą państwa w rejonie Medyki i Siedlisk (Hor., Kun. 1991). Występowanie w okresie lęgowym zanotowano również na Pogórzu Przemyskim (Walasz 1989).

27. *Accipiter gentilis* (gołębierz) (ryc. 11). Nieliczny ptak lęgowy na całym obszarze badań, obserwowany na 63 stanowiskach. Na podstawie niniejszych badań terenowych, prac Hordowskiego i Kunysza (1991), Kurka (1990),

Walasza (1990) na obszarze województwa gniazduje 70-100 par tego gatunku. Zasiedla wszelkiego typu lasy.

28. *Accipiter nisus* (krogulec) (ryc. 10). Nieliczny gatunek lęgowy. Podobnie jak i w przypadku poprzedniego gatunku liczebność jest bardzo przybliżona. Stwierdzony na 33 stanowiskach, a szacunkową liczbę par oceniono na 50-70. Wydaje się być o wiele rzadszy od *A. gentilis*.

29. *Buteo buteo* (myszólów zwyczajny). Średnio liczny ptak lęgowy równomiernie rozmieszczony na całym obszarze województwa. Występuje głównie na skraju wszelkiego typu drzewostanów. Na powierzchni 21 km^2 na Progu Lessowym stwierdzono 8-9 par. W południowo-wschodniej części województwa jego liczebność oceniono na 90-100 par (Hor., Kun. 1991). Badania prowadzone na pozostałym terenie wykazały 100-120 par, a szacunkową liczebność na całym obszarze ocenić można na 400-550 par.

30. *Aquila pomarina* (orlik krzykliwy)^{1/} (ryc. 12; 1 - obszar powszech-

^{1/} *Hieraaetus pennatus* (orzełek włochaty). Niewykluczone jest gniazdowanie

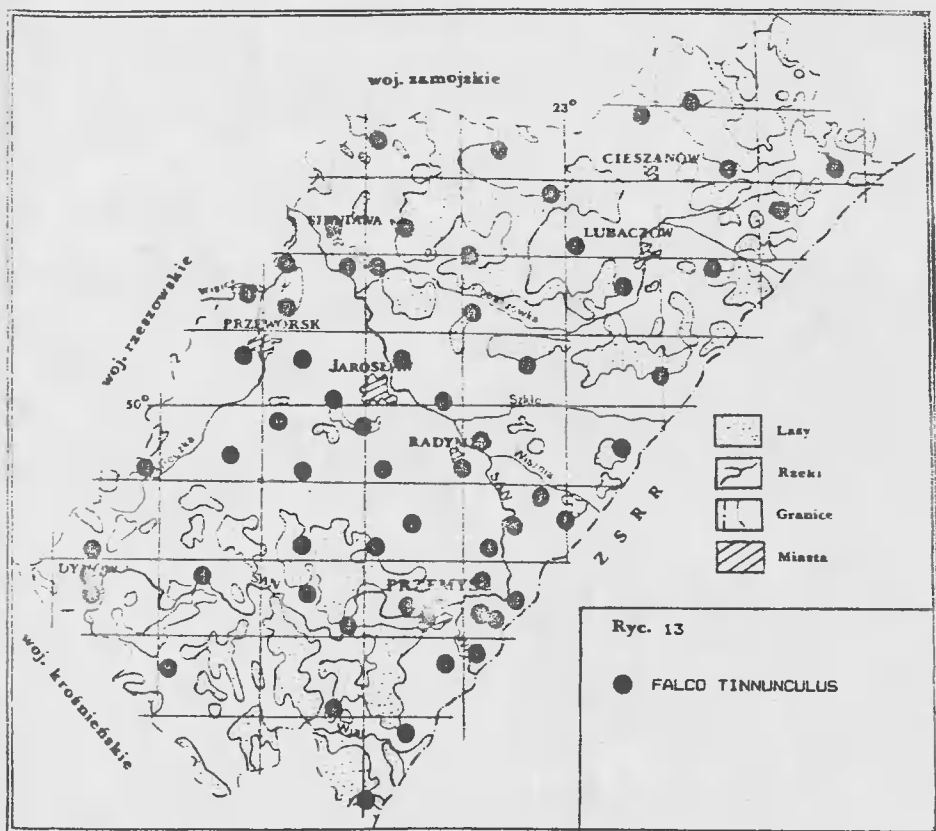
niejszego występowania, 2 - pojedyncze pary). Nieliczny gatunek lęgowy zasiedlający głównie południowo-wschodnią część województwa. Środowiskiem tego gatunku są najczęściej duże kompleksy leśne, głównie liściaste, a pojedyncze pary notowano także w niewielkich laskach. Hordowski i Kunysz (1991) oszacowali na powierzchni 1200 km^2 występowanie 40-45 par. W części południowo-zachodniej występuje dalsze 6-10 par, a w północnych obszarach stwierdzony w pobliżu miejscowości: Chotylub (T. Klimkiewicz), Adamówka (P. Kunysz), Starzawa, Nowa Grobla, Dziewięcierz, Mołodycz, Lubliniec, Ruda Różaniecka, Płazów, Wielkie Oczy, Surmaczówka, Łaszki, Stary Dzików, Dobcza, Kosienice, Żurawica, Ułazów (bad. własne), oraz pod Brusnem Nowym i Dębina-
mi (Rybaczynski ed. 1987). Liczenie prowadzone na powierzchni 45 km^2 w paśmie Turnicy wykazało zagęszczenie $2,0-2,2 \text{ p}/10 \text{ km}^2$. Łącznie na terenie województwa występuje 65-75 par, co stanowi około 7 % całej populacji krajowej.

31. *Aquila clanga* (orlik grubodzioby) (ryc. 12). W dniu 15 VI 1989 obserwowano w okolicach Mołodycza 2 dorosłe ptaki krążące nad lasem. Termin obserwacji oraz środowisko (duże kompleksy leśne) skłaniają do twierdzenia o prawdopodobnym gniazdowaniu tej pary. Obserwacja zaakceptowana przez Komisję Faunistyczną.

32. *Aquila chrysaetos* (orzeł przedni) (ryc. 9). Kilkakrotne obserwacje (pojedynczych ptaków, tokującej pary) w południowo-wschodniej części województwa (okresie lęgowym), upoważniają do stwierdzenia, iż w rejonie pasma Turnicy gniazduje 1 para tego gatunku (Walaś 1989, Kurek 1990, Hor., Kun. 1991). Dawniej, w pierwszej połowie XIX w. stwierdzono gniazdowanie w tym paśmie (Trella 1938).

33. *Falco tinnunculus* (pustułka) (ryc. 13). Nieliczny gatunek lęgowy, występujący najliczniej w środkowej części województwa, tj. na Progu Les-sowym. Zasiedla głównie skraje lasów oraz kępy śródpolne lub nawet na pojedynczych drzewach (np. w Surochowie) Obserwowana także w miastach (Przemyśl, Przeworsk, W. Kapusta). Na podstawie pracy Walaśa (1990), Hordowskiego i Kunysza (1991), badań własnych na terenie województwa stwierdzono pustułkę na 60 stanowiskach, a szacunkową liczebność ustalić można na 80-150 par. Niekiedy gniazduje kolonijnie np. w Kosienicach (4 pary w ok. 2 ha lasu), w parku w Sierakościach (3 pary, P. Kunysz dane niep.).

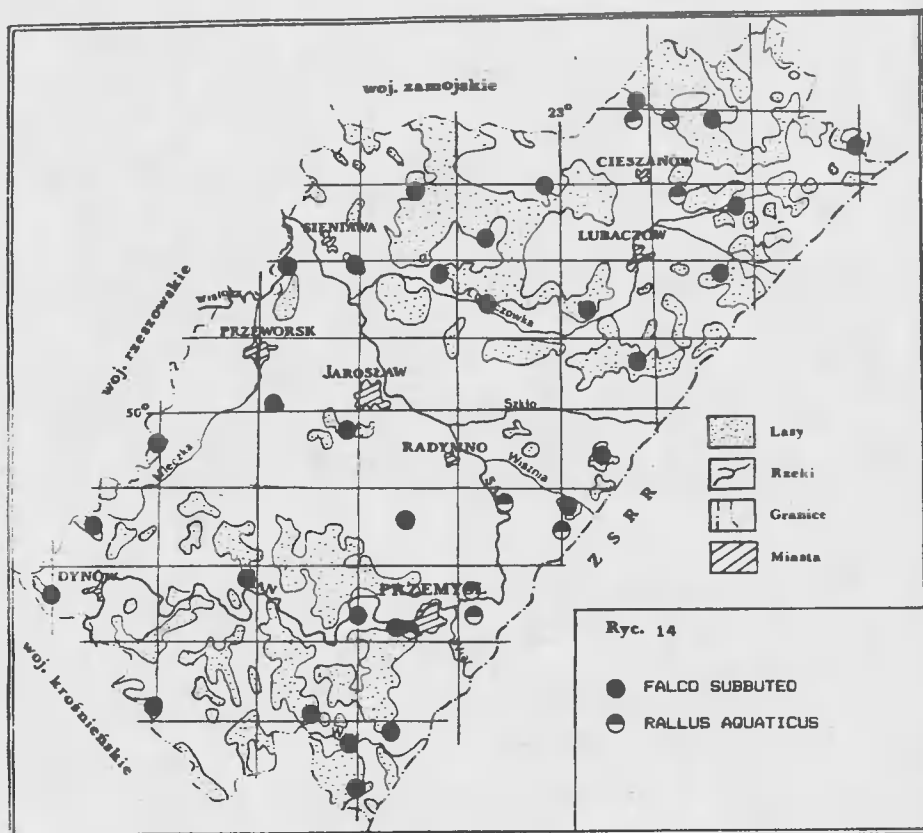
tego gatunku w okolicach Moczar k. Werchraty, gdzie w czerwcu 1987 obserwowano tutaj 1 ptaka (Brochulski ed. 1988). W najbliższych okolicach w końcu XIX wieku odstrzelono wiele okazów (również w okresie lęgowym) (Dzieduszycki 1880, 1895). Tomiałojć (1990) podaje jako niepewną informację o możliwości gniazdowania nad Tanwią w Puszczy Solskiej. W latach 80. obserwowany wielokrotnie po drugiej stronie granicy w okolicach Rawy Ruskiej i Żółkwi (ZSRR, wiad. list. I. Gorbań). Wszystkie te obserwacje wskazują na możliwość gniazdowania orzełka, gdzieś w okolicach Werchraty (czy w Polsce ?).

34. *Falco subbuteo* (kobuz) (ryc. 14). Nieliczny lub bardzo nieliczny ptak lęgowy, stwierdzony na 30 stanowiskach, łącznie 35-50 par. Zasiadła najczęściej skraje lasów przyległych do pól, w 1982 stwierdzono gniazdowanie w okolicy dzielnicy Przemyśla-Lipowicy (Hor., Kun. 1991). Rozmieszczenie jego przedstawia się równomiernie na całym terenie badań.

35. *Falco vespertinus* (kobczyk). Między 13 VIII a 5 IX 1989 obserwowano kilkakrotnie na polach w pobliżu miejscowości Kosienice i Tapin parę dorosłych ptaków wraz z 2 juv. Młode ptaki latały stosunkowo dobrze, choć obserwowano kilkakrotnie, iż dorosłe ptaki je karmiły. Według orzeczenia Komisji Faunistycznej jest wysoce prawdopodobne gniazdowanie, gdzieś niedaleko od miejsca obserwacji. Ponadto przypuszczalnie lęgowe ptaki obserwowano w czerwcu i lipcu 1985 w okolicy Starzawy (Hor., Kun. 1991). W 1962 prawdopodobnie lęgowe osobniki obserwowano od czerwca do sierpnia 1962 nad Sanem w pobliżu miejscowości Nahurczany i Krasieczyna (Cais 1965).

36. *Tetrastes bonasia* (jarząbek). Jak się wydaje, bardzo nieliczny ptak lęgowy, głównie w południowej części województwa. Marchlewski (1948) podaje

go z nadleśnictwa Sieniawa, z okolic Szówska, Jarosławia, Pruchnika, z nad. Trójca, Bircza, Hołubla, Krasiczyn, Żohatyn i Kańczuga, czyli jako rozposzechnienie w całej południowej i zachodniej części województwa. Wiltowski (1968) na podstawie wyników ankiety stwierdza, iż w powiecie przemyskim zagęszczenie wynosi 2,4 osob./1 km². Hordowski i Kunysz (1991) na powierzchni 1200 km² stwierdzili go tylko na 4 stanowiskach. Cais (1965) określa ten gatunek jako występujący nielicznie. Jak się wydaje jego liczebność w stosunku do lat sześćdziesiątych uległa niewielkiemu zmniejszeniu, np. na powierzchni 351 ha lasów w okolicach miejscowości Kosienice stwierdzono tylko 2 pary. Rozmieszczenie tego gatunku wymaga szczegółowych badań.

37. *Tetrao tetrix* (cietrzew). Gatunek ginący, w ciągu najbliższych lat zagrożony całkowitym wymarciem i to nie tylko w granicach województwa. Graczyk et al. (1987) podaje, iż w woj. przemyskim w 1983 roku gniazdowało około 50 par. Jego liczebność w stosunku do 1977 roku zmniejszyła się 5-6 razy. Obecny stan jego liczebności jest bardzo słabo poznany, według ewidencji Polskiego Związku Łowieckiego (1988) istnieje kilka stanowisk w

północnej części województwa, (np. pod Czerwoną Wolą), a jego liczebność jak się wydaje nie przekracza obecnie kilkunastu par.

38. *Tetrao urogallus* (głuszec). Gatunek ten prawdopodobnie już nie gniazduje w obecnych granicach województwa, choć nie wykluczone są lęgi pojedynczych par na północnych skrawkach województwa, w Puszczy Solskiej. Graczyk et al. (1987) podaje, iż w 1983 roku gnieździło się w przemyskim 5 par.

39. *Perdix perdix* (kuropatwa). Średnio liczny gatunek lęgowy środkowej i północnej części województwa. Na Pogórzu Przemyskim występuje tylko w rozproszonych parach. Na powierzchni 1200 ha pół na Progu Lessowym stwierdzono 150-180 par, w zagęszczeniu około 1-1,5 p/10 ha. Środowiskiem jej są pola uprawne z zagałkami, pojedynczymi krzewami itp. Jej liczebność w przybliżeniu ocenić można na 10000-20000 par.

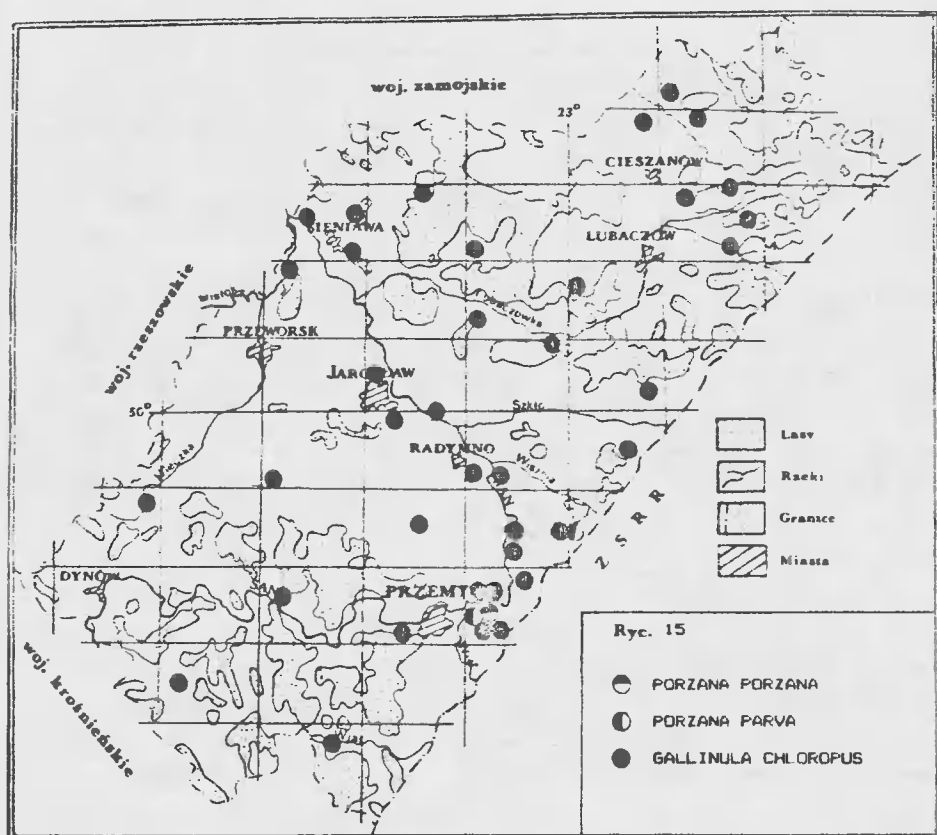
40. *Coturnix coturnix* (przepiórka). Nieliczny, a miejscami, w środkowej części województwa, mało liczny ptak lęgowy. Zasiedla pola uprawne i łąki, zwłaszcza wilgotne. Na Pogórzu Przemyskim stwierdzona głównie w brzeźnych partiach. Jej liczebność podlega silnym wahaniom z tendencją spadkową (Hor., Kun. 1991). W północnych rejonach odżywające się samce słyszano we wszystkich kwadratach atlasowych, ale wydaje się tam mniej liczna niż w środkowej części. Liczenie prowadzone w 1989 na powierzchni 12 km² pół w krajobrazie rolniczym na Progu Lessowym wykazało 60-70 odżywających się samców. Liczebność z dużym przybliżeniem ocenić można na 1500-3000 par.

41. *Phasianus colchicus* (bażant). Lęgowy na całym terenie badań, szczególnie licznie zasiedla wikliny nadrzeczne wzdłuż Sanu, Wiszni, Wisłoka, Mlecзки. Ponadto obserwowany na skrajach lasów, starorzeczach, kępach śródpolnych, wzdłuż linii kolejowych itp. Na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 10-15 par w przeciętnym zagęszczeniu 0,5 p/km².

42. *Rallus aquaticus* (wodnik) (ryc. 14). W okresie lęgowym słyszano odżywające się ptaki na starorzeczach w Hurku (5-6 par) (Witkowska, Kurek 1988), Buszkowicach, Nienowicach, Kruheli Małym, a także na stawach w Starzawie (Hor., Kun. 1991). Ponadto stwierdzony na stawach w Lublińcu i Rudzie Różanieckiej, Chotylubie oraz na niewielkim stawku w Hadlach Szklarskich (T. Kustra). Na obszarze województwa gniazduje około 40-60 par tego gatunku.

43. *Porzana porzana* (kropiatka) (ryc. 15). Stwierdzona jedynie na starorzeczu w Hurku, gdzie 7 VI 1990 roku słyszano jednego odżywającego się ptaka (P. Kunysz). Możliwe jest występowanie tego gatunku na innych zbiornikach wodnych, gdzie występują większe fragmenty roślinności wodnej.

44. *Porzana parva* (zielonka) (ryc. 15). Stwierdzona tylko na starorzeczu w Hurku i na stawach w Starzawie (Hor., Kun. 1991). Wysoce prawdopodobne jest występowanie jej na innych starorzeczach, jak również na większych

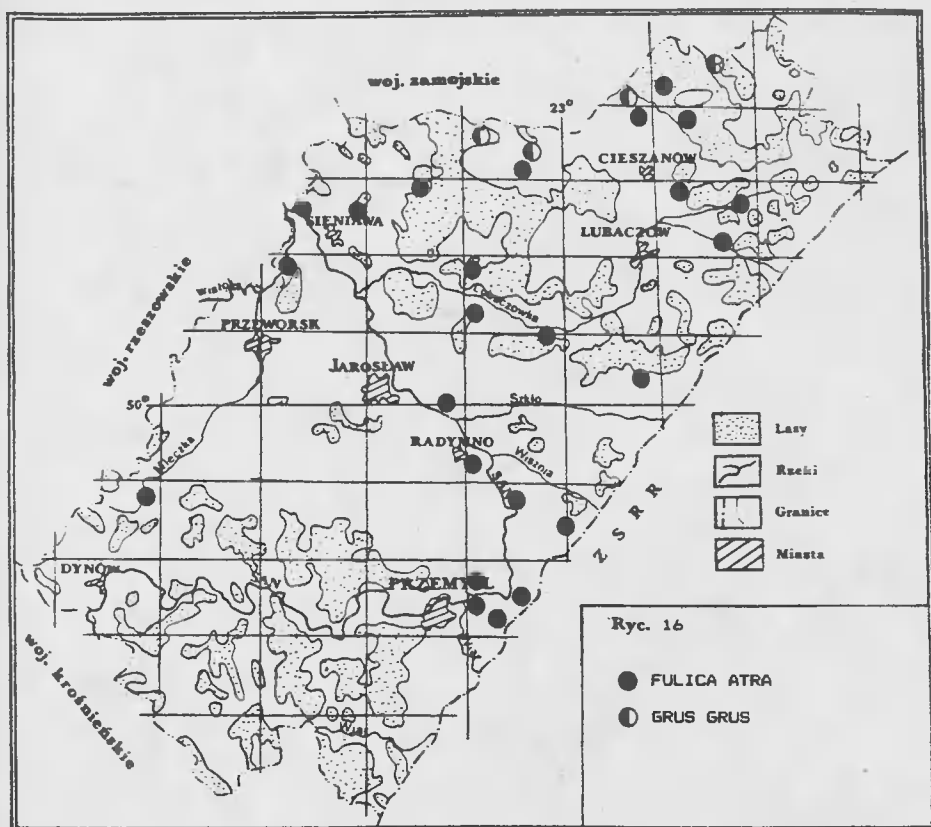

kompleksach stawów w północnej części województwa.

45. *Crex crex* (derkacz). Stwierdzony na całym obszarze województwa, a najwięcej odzywających się samców notowano na Progu Lessowym. Na Pogórzcu Przemyskim dochodzi do 600 m npm. Występuje głównie wśród pól uprawnych oraz łąk, zwłaszcza podmokłych. Na powierzchni około 1200 ha pól w okolicach wsi Kosienice stwierdzono występowanie 60-80 odzywających się samców. Liczebność ocenić można w przybliżeniu na 1500-3000 par.

46. *Gallinula chloropus* (kokoszka) (ryc. 15). Na podstawie badań własnych oraz danych z literatury stwierdzona na 38 stanowiskach, jako nieliczny gatunek lęgowy. Zasiedla wszelkie zbiorniki wodne, niewielkie stawy i oczka itp., gdzie znajduje się chociaż niewielki pas trzciny. Np. na starorzeczu w Hurku gniazduje około 20 par (Witkowska, Kurek 1988). Przybliżoną liczebność ocenić można na 200-400 par.

47. *Fulica atra* (łyśka) (ryc. 16). Nieliczny ptak lęgowy, obserwowana na 23 stanowiskach. Najliczniej notowana na stawach w Starzawie 40-50 par, w Lublińcu 25-35 par, Rudzie Różanieckiej 20-30 par, na starorzeczu w Hurku

Ryc. 16

● FULICA ATRA

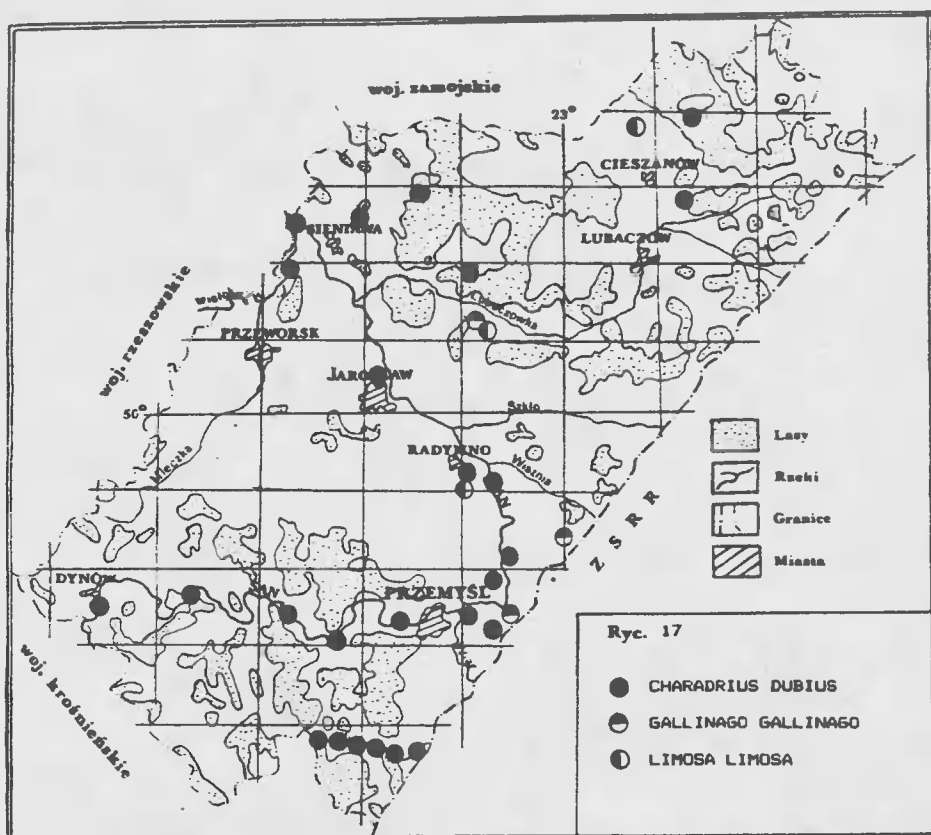
◐ GRUS GRUS

ok. 30 par. Zamieszkuje wszystkie typy zbiorników wodnych, nawet niewielkie stawy w parkach podworskich (Medyka, P. Kunysz). Nie występuje w zasadzie na obszarze Pogórza Przemyskiego. Liczebność oceniono na 170-350 par.

48. *Grus grus* (żuraw) (ryc. 16). Skrajnie nieliczny ptak lęgowy, jego stanowiska stwierdzono w północnej części województwa, w okolicach źródeł Wirowej 1-2 pary (Rybaczyński ed. 1987), w okolicach Lublińca - 1 para, w okolicach Starego Dzikowa 1 para (R. Ozimek). Tomiałojć (1990) podaje, iż na początku lat 70. gniazdowała nad Tanwią pod Cieszanowem 1 para. Tak więc na obszarze województwa gniazduje 3-6 par.

49. *Charadrius dubius* (sieweczka rzeczna)^{2/} (ryc. 17). Nieliczny ptak lę-

^{2/} *Charadrius hiaticula* (sieweczka obrożna). W dniach 29 IV i 15 V 1990 obserwowano parę ptaków nad Sanem w okolicach Pawłokomy, niedaleko Dynowa. Zachowanie ptaków (terytorializm, próby kopulacji) sugerowałyby możliwość gniazdowania (T. Kustra). Jednak wobec terminu obserwacji dokonanej jeszcze w okresie wędrówki tego gatunku (trwa ona do końca trzeciej dekady maja), jak też wobec przebywania w okresie rozrodczym nielegowych ptaków, dowodem gniazdowania może być tylko znalezienie lęgu lub obserwacje młodych.

Ryc. 17

- CHARADRIUS DUBIUS
- GALLINAGO GALLINAGO
- ① LIMOSA LIMOSA

gowy gniazdujący głównie wzdłuż Sanu i Wiary na odcinku Wiary od Trójcy po Sierakość stwierdzono 25-30 par, nad Sanem w okolicach Dynowa minimum 2 pary (T. Kustra), na żwirowni w Hureczku, Grabowcu, Torkach, Krasicach i Dubiecku po 1, Wyszatycach 2-3, w Radymnie 1-2, (Hor., Kun. 1991), ponadto na polach pod Siedliskami 1-2, na osadnikach cukrowni w Wólce Małkowej 2-3, nad Sanem przy ujściu Wisłoka (R. Jasłowski), na stawach w Dobrej 2 (W. Kapusta), na stawach w Surmaczówce 2-3, w Rudzie Różanieckiej 2-3, Chotylubie 1 para, Dobczy 1, na żwirowni w Ostrowie 1-2 pary. Według Walasza (1990) na odcinku Sanu od Dynowa do Przemyśla łącznie się około 15 par. Po doliczeniu par z nie kontrolowanego odcinka Sanu od Radymna do Sieniawy całkowitą liczbę par lęgowych należy ocenić na 70-120.

50. *Vanellus vanellus* (czajka) Średnio liczny ptak lęgowy terenów położonych poniżej 300-350 m n.p.m., mniej więcej do linii Pogórza Przemyskiego. Na Pogórzu wnika dolinami rzek i potoków, zwłaszcza Sanu. Najgłębiej w górach stwierdzona pod Leskiem (poza granicami woj. przemyskiego). Występuje powszechnie w nizinnej części zasiedlając głównie pola uprawne, choć

największe skupienia notuje się na dużych kompleksach łąk, np. pod Zarzeczem, Surmaczówką, Oleszycami. Największa "kolonia", złożona 50-60 par stwierdzono pod Surmaczówką. Na powierzchni 21 km² w krajobrazie rolniczym zanotowano 35-40 par, a na powierzchniach próbnych stwierdzone zagęszczenie waha się od 0,4 do 6,6 p/10 ha, średnio 3,1 pary. W przybliżeniu jej liczebność ocenić można na 5000-10000 par.

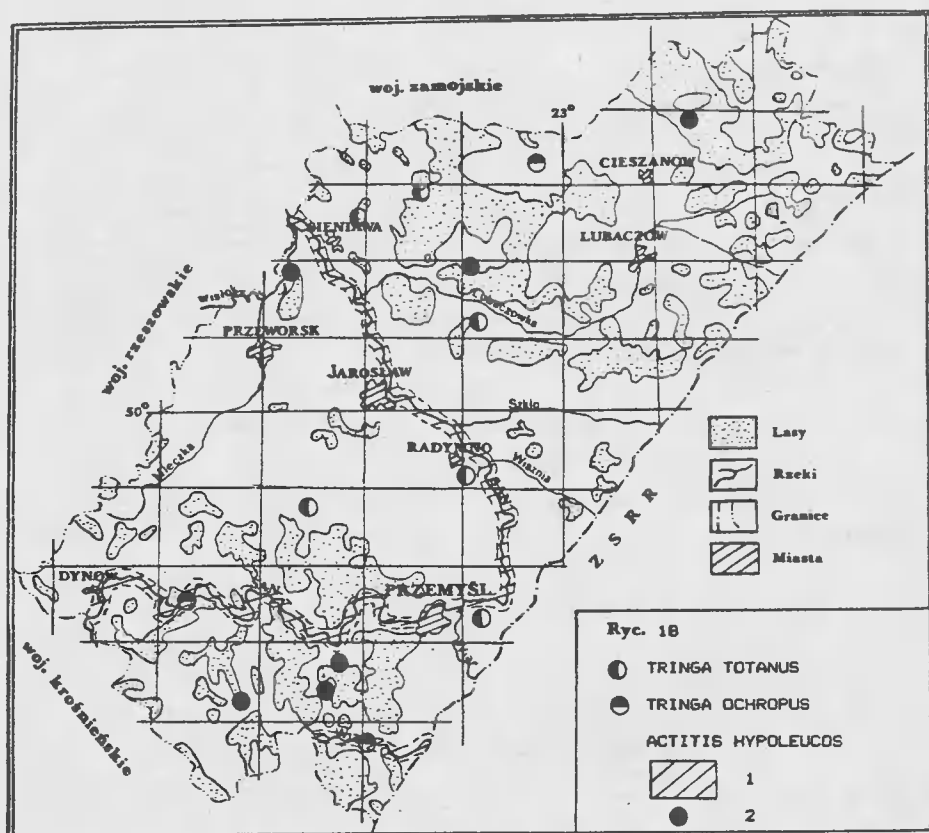
51. *Gallinago gallinago* (kszyk) (ryc. 17). Bardzo nieliczny gatunek lęgowy, stwierdzony tylko na trzech stanowiskach. Największe 20-25 par znajduje się w dolinie Lubaczówki pod Surmaczówką, ponadto dwa tokujące ptaki obserwowano na odstojnikach ścieków w Siedliskach oraz w 1990 przez cały okres lęgowy obserwowano 1-2 pary na stawach w Starzawie (tokujące ptaki). Możliwe jest również gniazdowanie w innych rejonach, gdzie znajdują się nieco większe obszary podmokłych łąk.

52. *Scolopax rusticola* (słonka). Prawie zupełny brak danych wyklucza prawidłową ocenę liczebności. Stwierdzona na pewno tylko na 8 stanowiskach, gdzie obserwowano tokujące ptaki (Hor., Kun. 1991, T. Budziński). W ciągu 10 lat badań w okolicach Kosienic obserwowana tylko w latach 1984-85 (tokujące ptaki).

53. *Limosa limosa* (rycyk) (ryc. 17) Bardzo nieliczny ptak lęgowy, związany z podmokłymi łąkami. Stwierdzony na trzech stanowiskach: na podmokłych łąkach pod Surmaczówką 4-6 par, w pobliżu stawów pod Lublińcem i na starorzeczu pod Radymnem (2-4 pary). Łącznie na terenie województwa gniazduje nie więcej jak 10-15 par. Do 1984 roku na łąkach pod Hurkiem gniazdowało około 10 par oraz 1984 stwierdzono lęg na dnie spuszczonego stawu w Starzawie (Hor., Kun. 1991).

54. *Tringa totanus* (krwawodziób) (ryc. 18). Obserwowany tylko na sześciu stanowiskach; na starorzeczu w Hurku 1 para (Hor., Kun. 1991), na podmokłych łąkach pod Surmaczówką 3-4 pary, pod Radymnem 1-2 pary, Dobcza 1 para (bad. własne), na stawach w Dobrej 1 para (W. Kapusta) oraz pod Chorzowem (T. Jankowy, W. Kłoskowski). Możliwe jest gniazdowanie pojedynczych par (z wyjątkiem Pogórza Przemyskiego) również w innych rejonach województwa. Stanowisko na starorzeczu pod Kruhelem Małym (Hor., Kun. 1991) obecnie już nie istnieje.

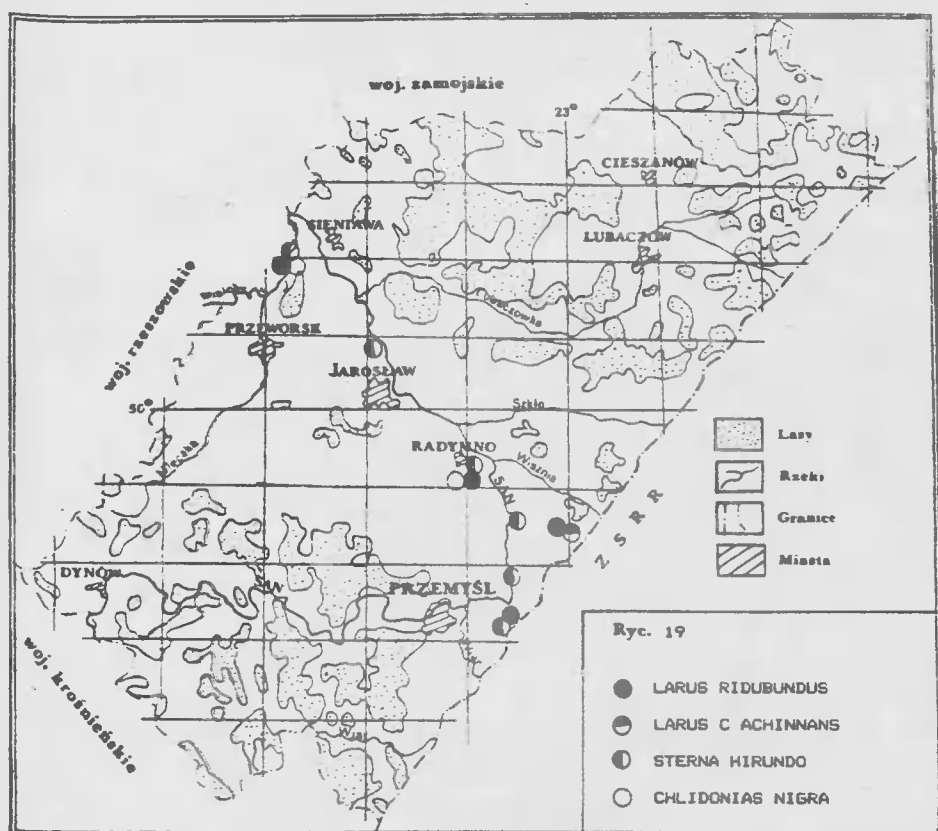
55. *Tringa ochropus* (brodziec samotny) (ryc. 18). W latach 1980-1989 napotkano go w południowo-wschodniej części województwa tylko na jednym stanowisku w pobliżu Makowej (Hor., Kun. 1991). Silnie zaniepokojonego ptaka widziano na początku czerwca 1989 roku na torfowisku w Bachórcu (bad. własne). W okolicach Starego Dzikowa obserwowano w 1988 dwie tokujące pary na bagnach śródlęsnych (R. Ozimek). Według Rybaczyńskiego (ed. 1987) ma występować w rozproszonych parach na obszarze Puszczy Solskiej (również w

granicach województwa przemyskiego), zwłaszcza w lasach olchowych.

56. *Actitis hypoleucos* (kuliczek) (ryc. 18; 1 - miejsce powszechnego występowania, 2 - pojedyncze stanowiska). Lęgowy głównie wzdłuż Sanu i Wiaru. Na odcinku Sanu od Babc do Radymna naliczono 40-50 par, na odcinku od Babc do Krasiczyna stwierdzono zagęszczenie 0,6 p/km rzeki (Hor., Kun. 1991). Jeżeli przyjąć, że zagęszczenie na pozostałym odcinku jest takie samo to nad Sanem lęgnie się 80-100 par. Nad Wiarem stwierdzono około 30 par, a na pozostałych stanowiskach łącznie 6-8 par. W całym województwie gniazduje więc około 100-150 par.

57. *Larus ridibundus* (śmieszka) (ryc. 19). W latach 1986-1990 stwierdzono 4 kolonie; na odstojnikach ścieków w Siedliskach w 1987 - 20 gniazd, 1988 5-7 par, 1989 2-3 pary, w 1991 nie stwierdzono gniazdowania (bad. własne), na starorzeczu w Radymnie 2-3 pary w 1988 roku, w 1991 - nie stwierdzono gniazdowania. Na stawach w Starzawie w 1989 - około 25 gniazd (bad. własne, Kunysz P.), największa kolonia licząca 500-700 gniazd znajduje się na osadnikach cukrowni w Wólce Małkowej. Obszar województwa zasiedla około

700-800 par. Gatunek ten w porównaniu z innymi obszarami Polski jest na badanym obszarze stosunkowo nieliczny (cała populacja krajowa liczy około 100000 par), (Tomiałojć 1990).

58. *Larus cachinnans* (mewa białogłowa) (ryc. 19). W 1989 stwierdzono na stawach w Starzawie lęg tego gatunku (bad. własne, P. Kunysz). 15 V 1989 znaleziono gniazdo z 2 jajami, które znajdowało się w kolonii *Larus ridibundus*. W 1990 od połowy kwietnia do początków maja obserwowano ponownie ptaki, gniazda jednak nie założyły. Obserwacja zaakceptowana przez Komisję Faunistyczną. Jest to prawdopodobnie drugie po środkowej Wiśle miejsce gniazdowania tego gatunku w Polsce (Bukaciński et al. 1989).

59. *Sterna hirundo* (rybitwa zwyczajna) (ryc. 19). W 1987 na ostożniakach ścieków w Siedliskach znaleziono kolonię liczącą około 10 par, w 1988 było tam 25-30 par, w 1989 nie więcej jak 2-3 pary, w 1991 nie stwierdzono gniazdowania. Na osadnikach cukrowni w Wólce Małkowej w 1990 gnieździło się 10-15 par. Pojedyncze lęgi stwierdzono wzdłuż Sanu, zwłaszcza na żwirowniach (Hor., Kun. 1991). Na całym obszarze województwa gniazduje około 25-45 par.

60. *Chlidonias hybridus* (rybitwa białowasa). W 1986 roku stwierdzono legł dwóch par na starorzeczu w Hurku pod Przemyślem. 21-22 VII 1986 obserwowano parę karmiącą na gnieździe 3 puchowe pisklęta, druga zaś - dwa podloty. W tym też roku obserwowano 1-2 pary na stawach w Starzawie, lecz gniazd nie udało się znaleźć. Stosunkowo regularnie pojawia się na wiosennych przelotach, należy więc oczekiwać w przyszłości odnalezienia innych par lęgowych (Hor., Kun. 1991).

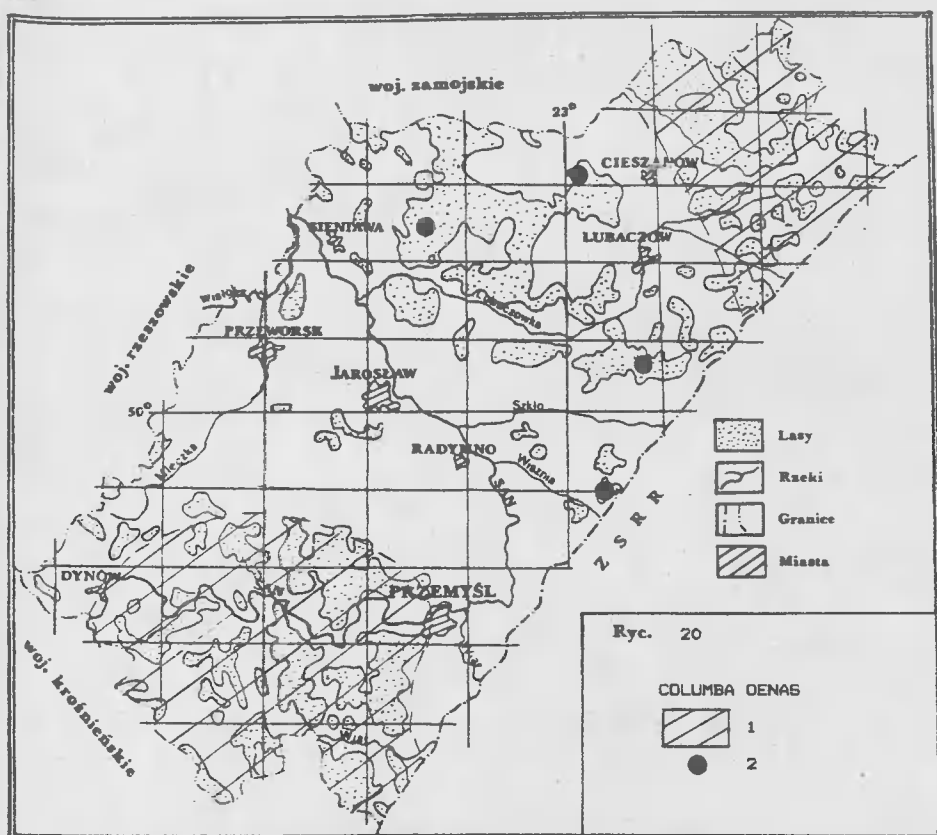
61. *Chlidonias niger* (rybitwa czarna) (ryc. 19). Lęgowa na starorzeczu w Radymnie do 1990 roku, gdzie gnieździło się tutaj corocznie około 10-15 par, a pierwsze gniazda stwierdzono tutaj już w 1976 roku (Hor., Kun. 1991). W 1991 roku nie obserwowano już ptaków. Prawdopodobnie 2-3 pary gniazdują na osadnikach w Wólce Małkowej (S. Kochman)

62. * *Columba livia* (gołąb miejski). Liczny lub średnio liczny gatunek lęgowy obserwowany wyłącznie w osiedlach ludzkich. Najliczniejszy we wszystkich większych miastach (Przemyśl, Jarosław, Przeworsk), gdzie żyje jako forma dzika. W małych osiedlach jest najczęściej hodowany w gołębnikach wraz z innymi rasami gołębi.

63. *Columba oenas* (siniak) (ryc. 20; 1 - obszar powszechniejszego występowania, 2 - pojedyncze stanowiska). Nieliczny ptak lęgowy Pogórza Przemyskiego i Roztocza. Na pozostałym obszarze obserwowano tylko pojedyncze odżywające się samce. Zasiedla na Pogórzu Przemyskim głównie drzewostany bukowo-jodłowe. Na Roztoczu występuje w zagęszczeniu 2-5 p/100 km² (K. Monastyrski). Jako lęgowy (2-3 pary) obserwowany w parku podworskim w Sierakościach (P. Kunysz).

64. * *Columba palumbus* (grzywacz). Średnio liczny ptak lęgowy na całym obszarze województwa. Zasiedla różnego rodzaju lasy, kępy śródpolne, parki podworskie, osiedla ludzkie włącznie z większymi miastami (Przemyśl, Przeworsk, Jarosław). Na powierzchni 21 km² na Progu Lessowym stwierdzono 50-65 par w zagęszczeniu 2-3 p/km², a na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,5 do 1,6 p/10 ha, średnio 1,0 pary. Niekiedy gniazduje kolonijnie, np. na forcie w Bolestraszczykach na powierzchni 2 ha obserwowano 5 par, w parku w Stubnie 5-6 par (P. Kunysz, mat. niepub.). Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 10000-20000 par.

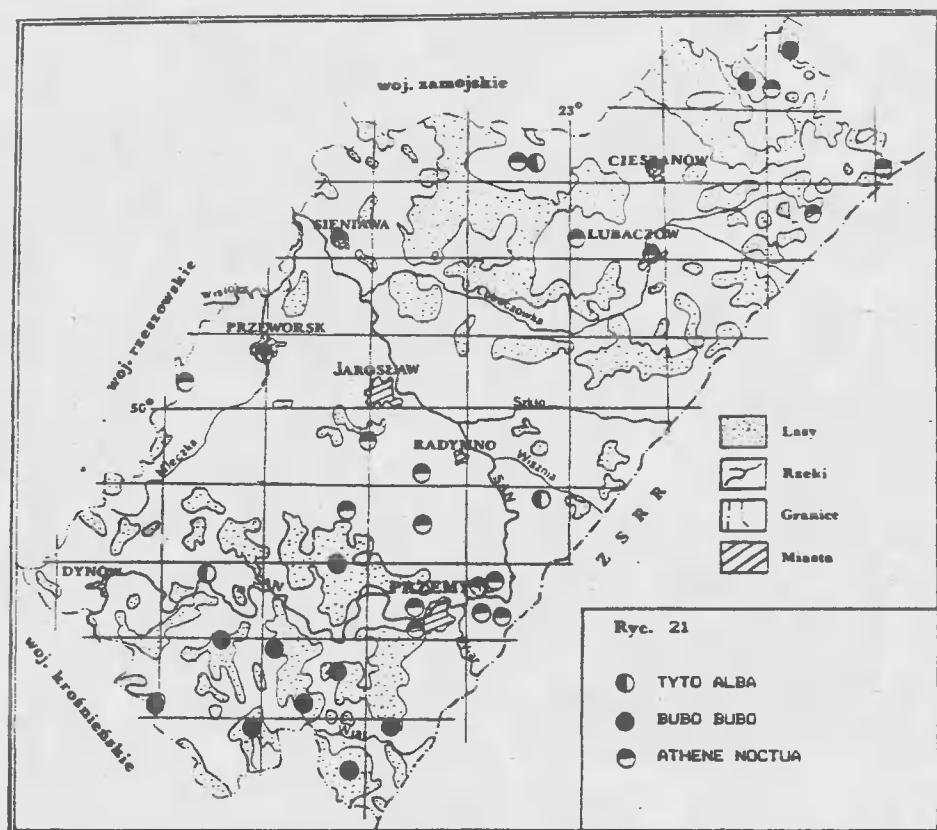
65. * *Streptopelia decaocto* (sierpówka). Średnio liczny gatunek lęgowy, zasiedlający wyłącznie osiedla ludzkie. Jego liczebność w Przemyślu oceniono na 1500-2000 par (P. Kunysz, H. Kurek, J. Hordowski, dane niepub.). Na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 40-45 w zagęszczeniu 1,9 p/km². Na Pogórzu Przemyskim wydaje być nieco mniej liczna i jest spotykana najczęściej w większych miejscowościach. W przybliżeniu jej liczebność ocenić można na 9000-18000 par.

66. *Streptopelia turtur* (turkawka). Mało liczny, a miejscami nieliczny ptak lęgowy. Obserwowana we wszystkich typach lasów, a na Pogórzu Przemyskim notowana najczęściej w 10-20 letnich liściastych młodnikach, jej gniazdowanie stwierdzono również w pobliżu osiedli ludzkich (Hor., Kun. 1991). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,8 do 1,2 p/10 ha, średnio 0,9 pary. Na 351 ha lasów w okolicach Kosienic stwierdzono 12-16 par. Jej liczebność w przybliżeniu ocenić można na 2000-4000 par.

67. *Cuculus canorus* (kukulka). Średnio liczny ptak lęgowy. Obserwowana we wszystkich typach lasów, zadrzewieniach śródpolnych, jak również wśród osiedli. Na 351 ha lasów w okolicach Kosienic stwierdzono 25-30 odżywających się samców.

68. *Tyto alba* (płomykowiec) (ryc. 21). Gatunek ginący na obszarze całej Polski, również na terenie województwa; stwierdzony tylko na 2-3 stanowiskach, a mianowicie w Stubnie (Hor., Kun. 1991), w Dubiecku (Walaś 1989) oraz w Dzikowie (R. Ożimek). Nieco dawniej, 26 VIII 1971 obserwowana w Hucie Różanieckiej (Ruprecht, Szwagrzak 1988). Jeszcze w latach 60. była

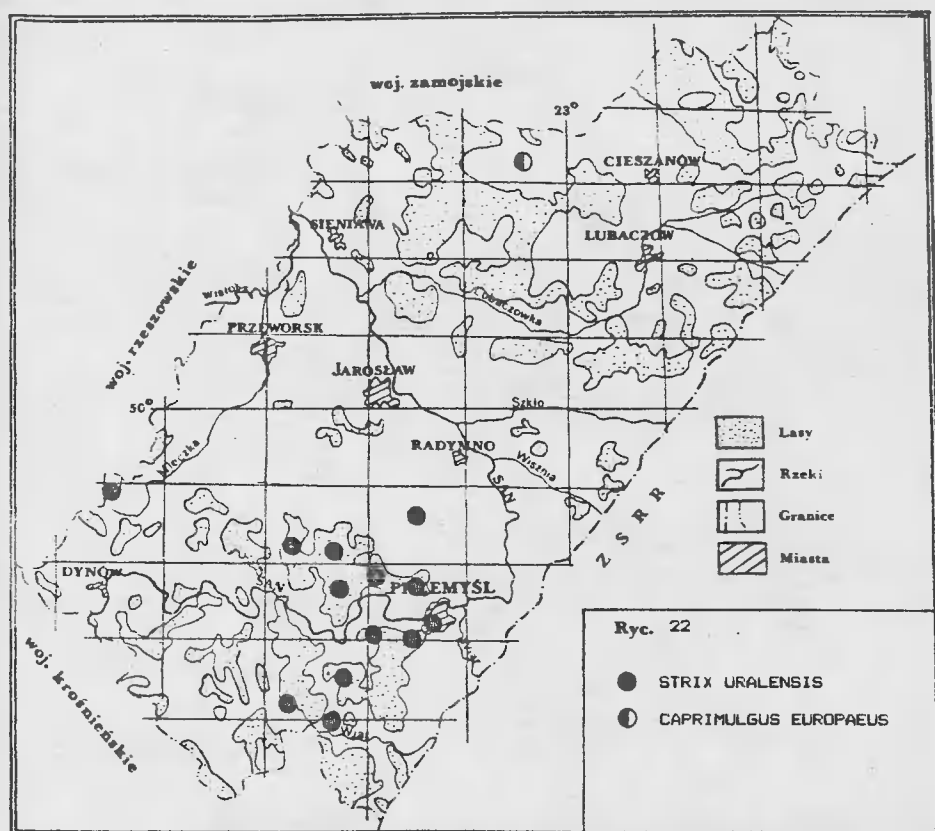

stosunkowa częsta, gdyż wzdłuż Sanu od Dubiecka do Przemyśla obserwowano ją na ponad 10 stanowiskach (Cais 1963).

69. *Bubo bubo* (puchacz) (ryc. 21). Bardzo nieliczny ptak lęgowy, głównie lasów Pogórza Przemyskiego oraz w pojedynczych parach na Roztoczu. Odzywające się ptaki słyszano w okolicach miejscowości; Krzeczkowa, Tarnawka, w paśmie Turnicy (Hor., Kun. 1991), ponadto pod Makową (W. Król, A. Zbrożek), Wołą Korzeniacką, Leszczawą Górą, Żohatynem, Średnią, w okolicach Narola i Rudy Różanieckiej (Rybaczynski ed. 1987, Borchulski ed. 1988). Liczbę par należy ocenić na 9-12.

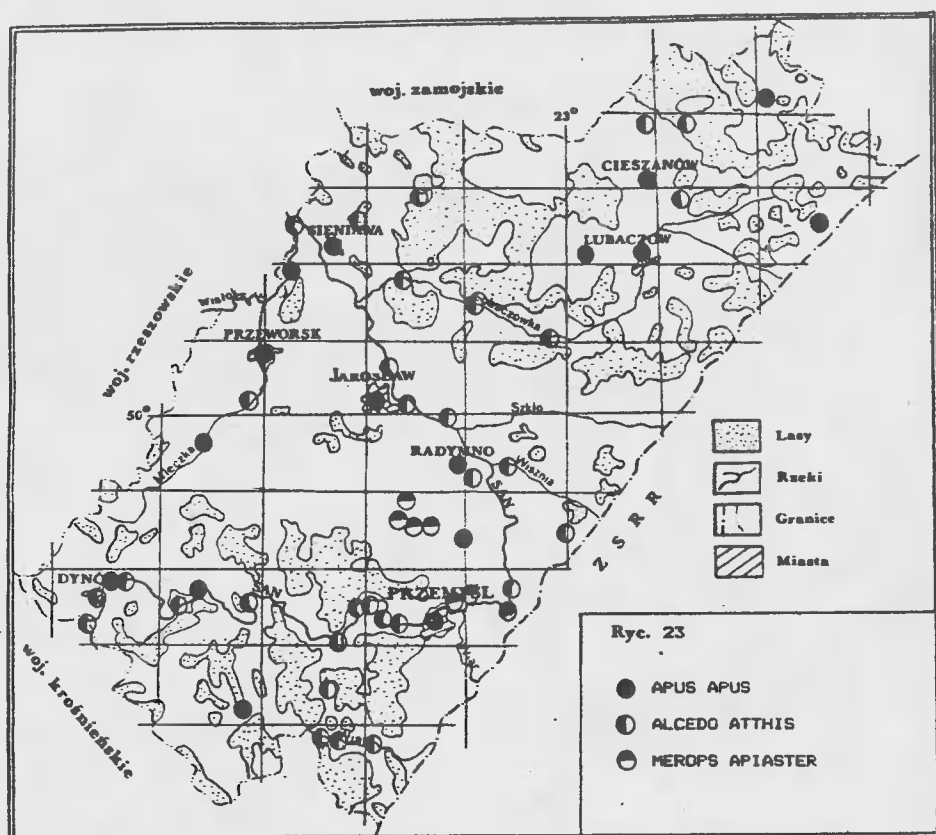
70. *Athene noctua* (pójdzka) (ryc. 21). Nieliczny lub mało liczny ptak lęgowy. Hordowski i Kunysz (1991) na powierzchni 1200 km² stwierdzili ją tylko na 6-7 stanowiskach. W trakcie obecnych badań obserwowana na dalszych stanowiskach w północnej części terenu badań. Na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 2 pary. Występuje wśród osiedli ludzkich, gdzie zamieszkuje strychy, wnęki, nieużywane gołębniki itp.

71. *Strix aluco* (puszczyk). Średnio liczny gatunek lęgowy. Obok sowy

uszałej najliczniejsza z sów. Występuje zarówno w lasach jak i w sadach, ogrodach i parkach. W Przemyśle wnika prawie do centrum miasta, a jego liczebność z grubsza oceniono na 10-20 par (P. Kunysz, H. Kurek, J. Hordowski, mat. niep.). Na powierzchni 21 km² w krajobrazie rolniczym na Progu Lessowym stwierdzono 6-7 par. W lasach Pogórza Przemyskiego jest najczęściej spotykanym gatunkiem, miejscami występuje licznie, np. w pasmie Turnicy wzdłuż potoku Kamionka naliczono na długości 1,5 km 3 pary i 1 samicę (Hor., Kun. 1991). Liczebność ocenić można z grubsza na 1000-2000 par.

72. *Strix uralensis* (puszczyk uralski) (ryc. 22). Bardzo nieliczny lub nieliczny ptak lęgowy lasów Pogórza Przemyskiego, a zwłaszcza lasów bukowych. Pojedyncze pary gniazdują nawet w lasach sosnowych. Na podstawie danych przedstawionych w pracy Walasza (1989) i Hordowskiego i Kunysza (1991) stwierdzony na 13 stanowiskach, a sumaryczna liczba par jest zapewne kilkunastokrotnie wyższa. Za ciekwość należy uznać lęg tego gatunku w parku miejskim w Przemyśle (Kunysz 1989).

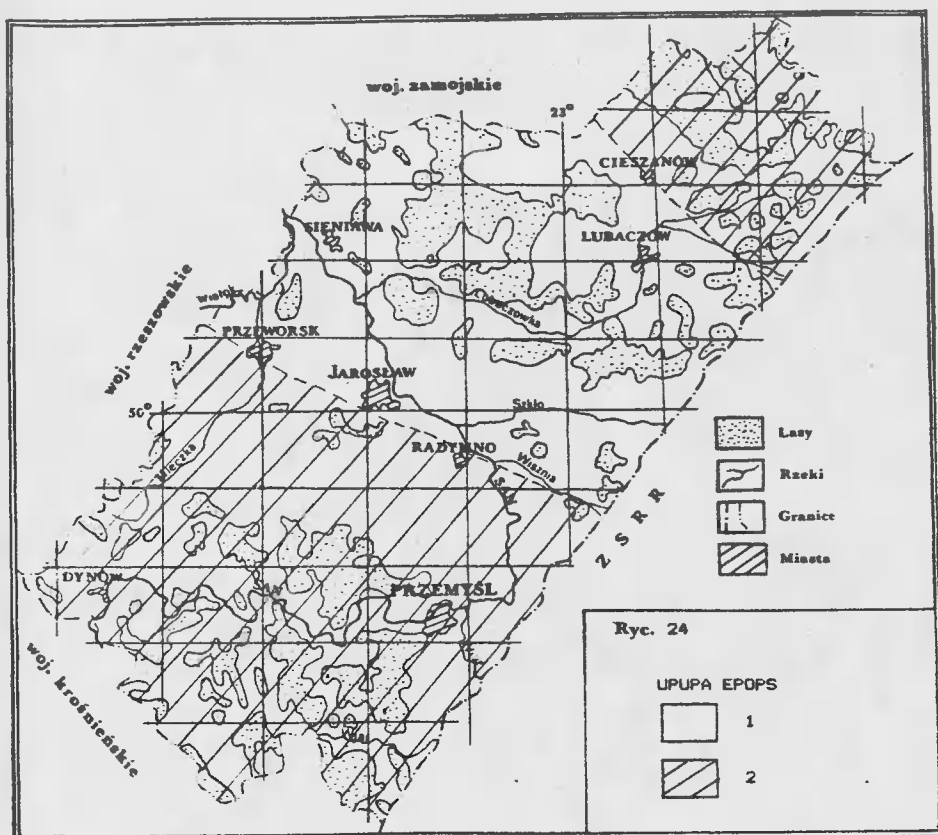
Ryc. 23

- APUS APUS
- ALCEDO ATTHIS
- ◐ MEROPS APIASTER

73. * *Asio otus* (sowa uszata). Mało liczny gatunek lęgowy na Progu Les-sowym, na powierzchni 21 km^2 w wokół Kosienic stwierdzono 9-11 par w zagęszczeniu około $0,5 \text{ p/km}^2$. Na pozostałym obszarze, a zwłaszcza Pogórzu Przemyskim występuje w pojedynczych stanowiskach (Hor, Kun. 1991) jako gatunek nieliczny. Zasiedla głównie kępy śródpolne, zagajniki, parki, niekiedy skraje lasów.

74. *Caprimulgus europaeus* (lelek) (ryc. 22). Jak się wydaje nieliczny ptak lęgowy północnych obszarów przemyskiego. Nie występuje w południowej i środkowej części województwa. Obserwowany w okresie lęgowym w 1989 pod Starym Dzikowem (R. Ozimek) oraz pod Żołynią (W. Kapusta) w woj. rzeszowskim niedaleko od granic województwa. Jego występowanie związane jest z lasami na glebach piaszczystych.

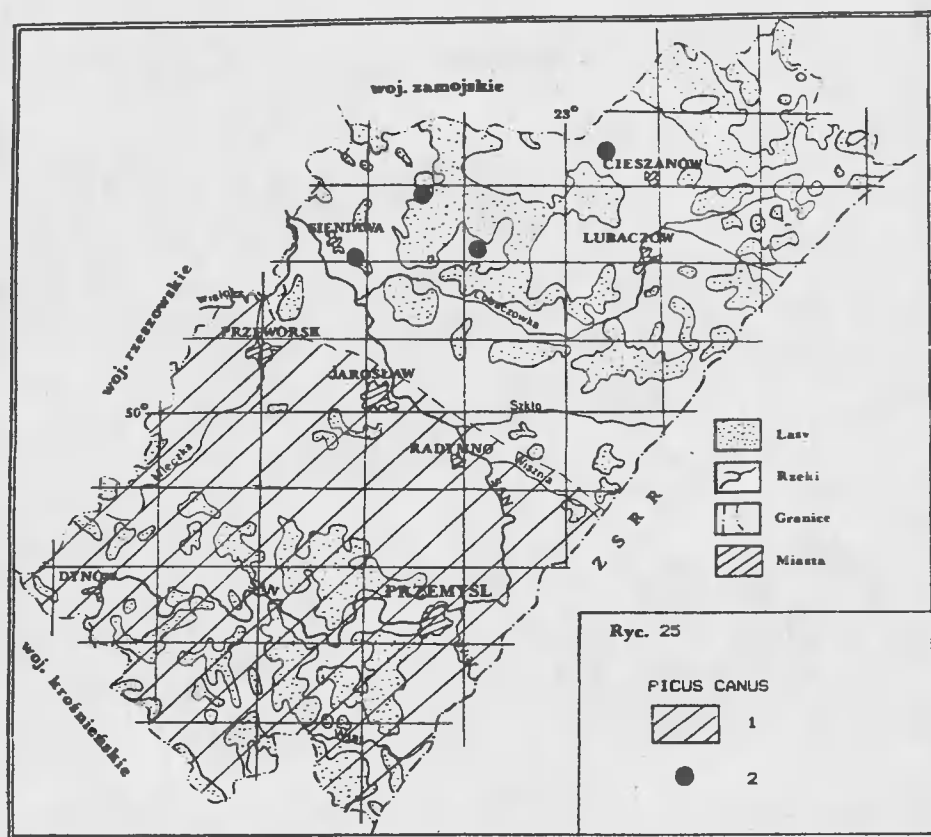
75. *Apus apus* (jerzyk) (ryc. 23). Mało liczny gatunek lęgowy; w Przemysłu gniazduje 150-250 par, w Radymnie 30-50 par, w Birczy 20-25 par (Hor., Kun. 1991), ponadto w okresie lęgowym obserwowany w Jarosławiu,

Przeworsku, Dynowie, Lubaczowie, Sieniawie, Oleszycach, Cieszanowie, Kańczudze, Horyńcu, Narolu, Tryńczy. Jego liczebność oszacować można na 1500-3000 par.

76. *Alcedo atthis* (zimorodek) (ryc. 23). Stwierdzony na 31 stanowiskach głównie wzdłuż Sanu (Hor., Kun. 1991, bad. własne). Walasz (1990) ocenia jego liczebność nad Sanem od Dynowa do Przemyśla na 40 par. Liczebność jego należy ocenić na 70-130 par. Związany głównie z rzekami (San, Wiar, Wisłok, Mleczka), gdzie znajdują się urwiska, strome brzegi itp.

77. *Merops apiaster* (żołna) (ryc. 23). Na podstawie inwentaryzacji przeprowadzonej w 1989 roku stwierdzono w okolicach Przemyśla na powierzchni 200 km² 15-17 par, w następujących miejscowościach; Buszkowice 8 par, Trójczyce 1 para, Kosienice 1-2 pary, Kaszyce 2-3 pary, Olszynka 1 para, Siedliska 1-2 pary, Sośnica 1 para (Hordowski, Kunysz w druku). W okolicach Przemyśla znajdują się jedyne w Polsce stałe miejsca gniazdowania żolny (H. Kurek mat. niepubl.). W 1985 stwierdzono największą znaną kolonię żolny w

Ryc. 25

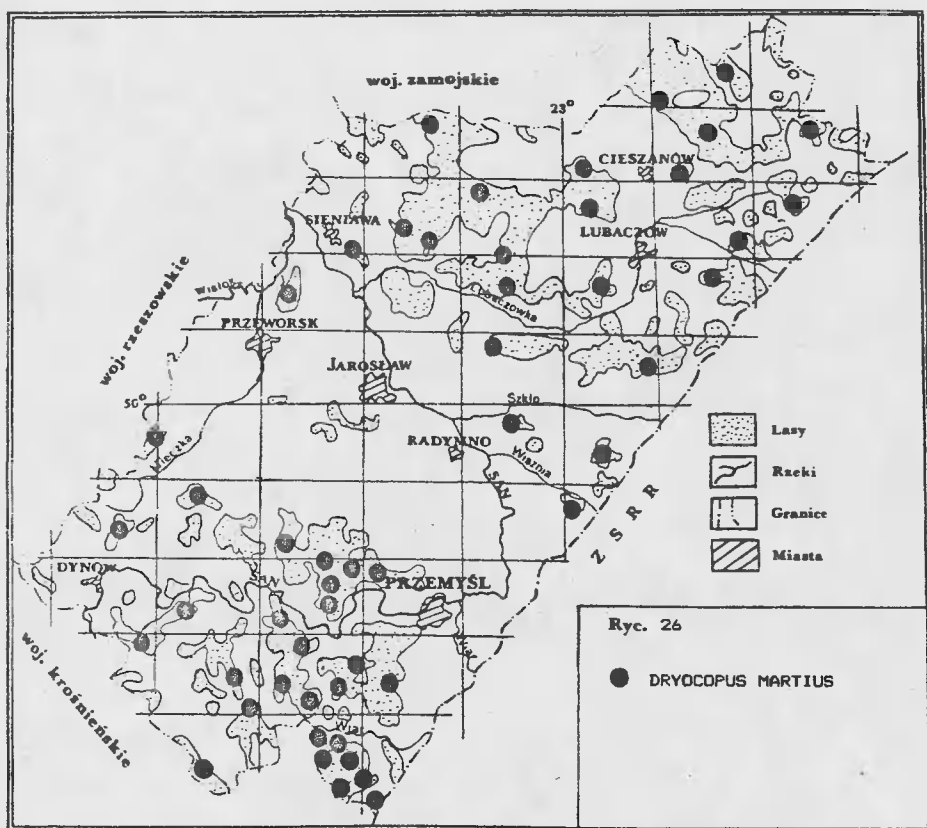
PICUS CANUS

Polsce liczącą 23 pary położoną w Siedliskach (obecnie nie gnieździ się ani jedna para), a cała populacja w okolicach Przemysła liczyła około 35 par.

78. *Upupa epops* (dudek) (ryc. 24; 1 - obszar powszechnego występowania, 2 - obszar bardzo nielicznego lub nielicznego występowania). W południowej części województwa bardzo nieliczny ptak lęgowy, na powierzchni około 1200 km² Pogórza Przemyskiego i Progu Lessowego stwierdzono tylko 20-23 pary (Hor., Kun. 1991). Natomiast jako mało liczny, a miejscami nawet jako średnio liczny występuje w środkowej części województwa, np. pod Mołodyczem stwierdzono 6-8 par w 1989 roku, a na tych terenach jest charakterystycznym gatunkiem. Na Roztoczu znowu staje się gatunkiem nielicznym (Rybaczynski ed. 1987, Borchulski ed. 1988).

79. *Jynx torquilla* (krętogłów). Występuje na całym terenie badań, a największe ilości odbywających się samców notowano wzdłuż dolin rzek i potoków (Hor., Kun. 1991). Miejscami może być bardzo nieliczny, np. na powierzchni 351 ha lasów w okolicach miejscowości Kosienice stwierdzono tylko 2-3 pary.

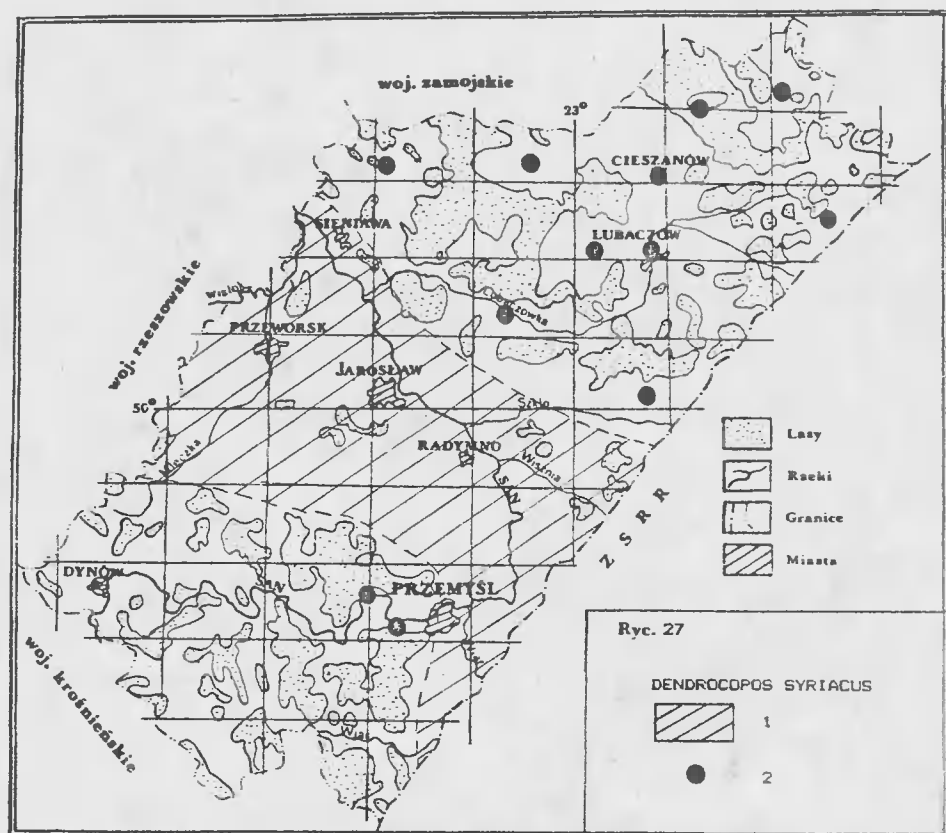
Ryc. 26

● DRYOCOPUS MARTIUS

80. *Picus canus* (dzięcioł zielonosiwy) (ryc. 25; 1 - obszar powszechnego występowania, 2 - pojedyncze stanowiska). Na Pogórzu Przemyskim oraz we wschodniej części Progu Lessowego jest stosunkowo nielicznym gatunkiem lęgowym, dochodzi do 600 m n.p.m. Na pozostałym obszarze spotkany tylko na pięciu stanowiskach; pod Dobrą, Sieniawą, Mołodyczem, Wielkimi Oczami, Lublińcem. Obserwowany głównie w dolinach rzek i potoków z dużą ilością wierzb, skraje lasów. W 1982-86 zasiedlał park miejski oraz na Bakończycach w Przemyśle.

81. *Picus viridis* (dzięcioł zielony). Mało liczny, a miejscami nieliczny ptak legowy. Obserwowany głównie na skrajach lasów, w parkach podworskich, wśród zabudowań ludzkich, zadrzewienia śródpolne. Na powierzchni 21 km² w okolicach wsi Kosienice stwierdzono tylko 2-3 pary.

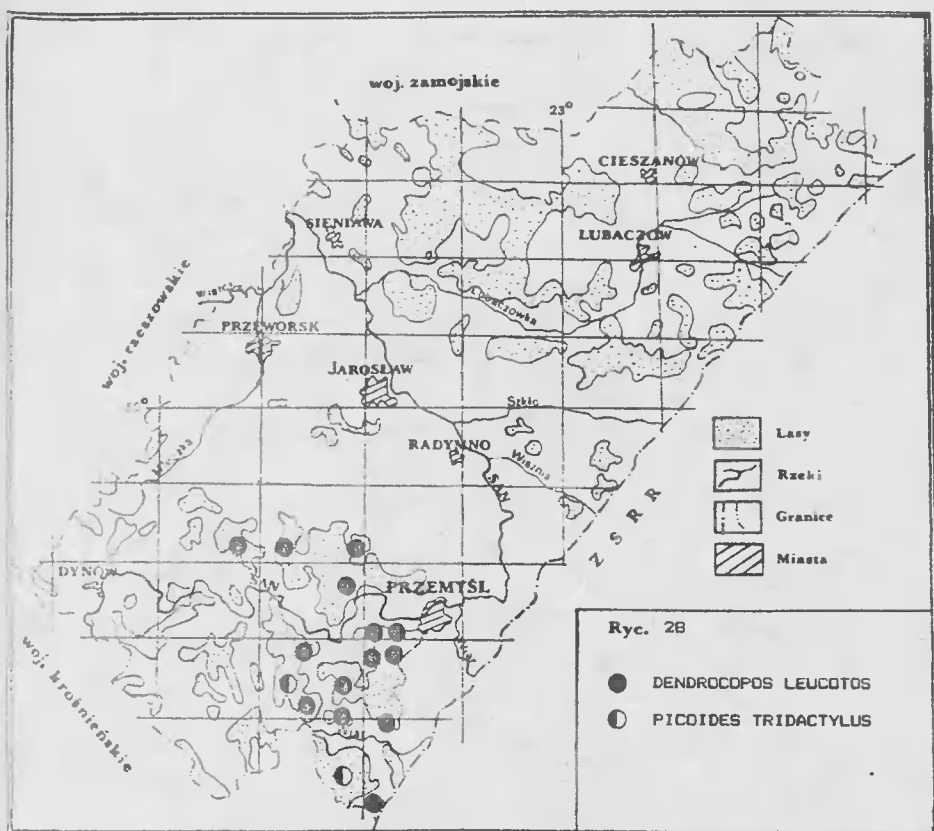
82. *Dryocopus martius* (dzięcioł czarny) (ryc. 26). Nieliczny ptak lęgowy, liczniejszy wydaje się być w Lubaczowskim. Na Pogórzu Przemyskim na powierzchni około 1200 km² stwierdzono 30-40 par (Hor., Kun. 1991). Na całym obszarze stwierdzony na 52 stanowiskach, a szacunkową liczebność należy

ocenić na 150-300 par. Jak się wydaje jego liczebność w ostatnich latach nieznacznie wzrosła, choć do innych rejonów kraju, np. do Śląska jest o wiele mniej liczny. Zasiedla różnego typu drzewostany, niekiedy również niewielkie powierzchniowo i przerzedzone lasy sosnowe (np. pod Sieniawą). Na Pogórze Przemyskim obserwowany głównie w lasach bukowych i bukowo-jodłowych.

83. *Dendrocoptes major* (dzięcioł duży). Średnio liczny ptak lęgowy na całym terenie badań, najliczniejszy gatunek dzięcioła występujący we wszystkich typach lasów. Na powierzchni 351 ha lasów stwierdzono 35-45 pary w zagęszczeniu 11-12 p/1 km². Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 1 do 3,4 p/10 ha, średnio 1,9 pary. W przybliżeniu liczebność ocenić można na 10000-15000 par.

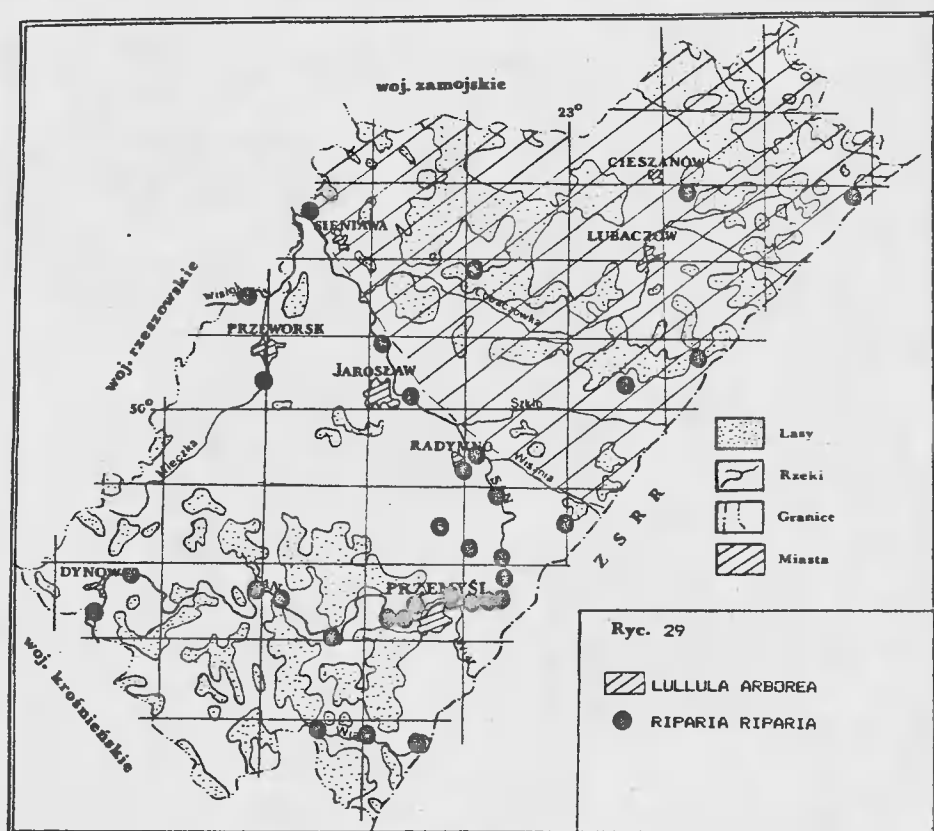
84. *Dendrocoptes syriacus* (dzięcioł syryjski) (ryc. 27; 1 - obszar powszechniejszego występowania, 2 - pojedyncze stanowiska). Mało liczny ptak lęgowy w północnej części województwa, nieco liczniejszy w środkowej. Nie występuje na Pogórze Przemyskim, a najdalej sięga do Huklik w dolinie Wiary oraz do Hołubli w dolinie Sanu (Hor., Kun. 1991). Nie obserwowany w okoli-

cach Dynowa (T. Kustra). W północnej części stwierdzany w większych miejscowościach, jak Lubaczów, Cieszanów, Narew, Dzików i inne. Zasiedla przede wszystkim sady, ogrody, parki, zadrzewienia wśród osiedli ludzkich, sporadycznie skraje lasów. Na powierzchni 21 km² na Progu Lessowym wokół Kosienic stwierdzono 2-3 pary.

85. *Dendrocopos medius* (dzięcioł średni). Mało liczny gatunek lęgowy, nieco liczniej występuje na Pogórzu Przemyskim oraz w Lubaczowskim. Obserwowany we wszystkich typach lasów, dochodzi do 600 m n.p.m. Jako lęgowy obserwowany w parkach miejskich w Przemyśle i Horyńcu. (Hor., Kun. 1991). Na powierzchni 351 ha lasów w okolicach Kosienic stwierdzono 3-5 pary. Liczebność w przybliżeniu oceniono na 800-1500 par.

86. *Dendrocopos leucotos* (dzięcioł białogrzbiety) (ryc. 28). Bardzo nieliczny ptak lęgowy zasiedlający głównie lasy bukowe na Pogórzu Przemyskim. Hordowski i Kunysz (1991) stwierdzili 14-17 par, jednak autorzy podkreślają, że liczba par może być wyższa. Tak więc w przybliżeniu liczebność

naależy ocenić na 30-60 par. Występuje w dojrzałych lasach bukowych, niekiedy z domieszką jodły.

87. *Dendrocopos minor* (dzięciołek). Mało liczny lub średnio liczny ptak lęgowy, liczniejszy od dzięcioła średniego. Jego środowiskiem są przede wszystkim doliny potoków porośnięte lasami, głównie liściastymi. Na powierzchni 351 ha lasów na Progu Lessowym stwierdzono 5-10 par. Liczebność w przybliżeniu można na 2000-4000 par.

88. *Picoides tridactylus* (dzięcioł trójpalczasty) (ryc. 28). Prawdopodobnie lęgowa parę obserwowano 5 VI 1988 roku koło Cisowej, a możliwe jest gniazdowanie tego gatunku również w paśmie Turnicy (Hor., Kun. 1991). Obserwowany był w starych i zwartych lasach jodlowych z dużą ilością martwych drzew.

89. *Lullula arborea* (skowronek borowy) (ryc. 29). Nie występuje na Pogórzu Przemyskim oraz na Progu Lessowym (Walaś 1989, Hor., Kun. 1991, bad. własne). Nieliczne gniazdowanie stwierdzono w Lubaczowskim i na Roztoczu. Linia zasięgu przebiega mniej więcej wzdłuż linii; Budzyń, Surmaczówka, Ra-

dawa, Sieniawa. Jego środowiskiem są bory sosnowe poprzecinane polanami, zrębami, rosnące na glebach piaszczystych. Ponadto obserwowany w przerzedzonych młodnikach.

90. * *Alauda arvensis* (skowronek). Bardzo liczny gatunek lęgowy na całym obszarze badań, zasiedlający wszelkiego typu uprawy, a w Lubaczowskim spotykany nawet na większych polanach leśnych. Na powierzchni 21 km^2 w okolicach Kosienic jego liczebność oceniono na 1000-1200 par, w zagęszczeniu $45-54 \text{ p/km}^2$, a na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 3,1 do 12 p/10 ha , średnio 7,1 pary. Najwyższe zagęszczenia notowano na zmeliorowanych łąkach kośnych. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 50000-100000 par.

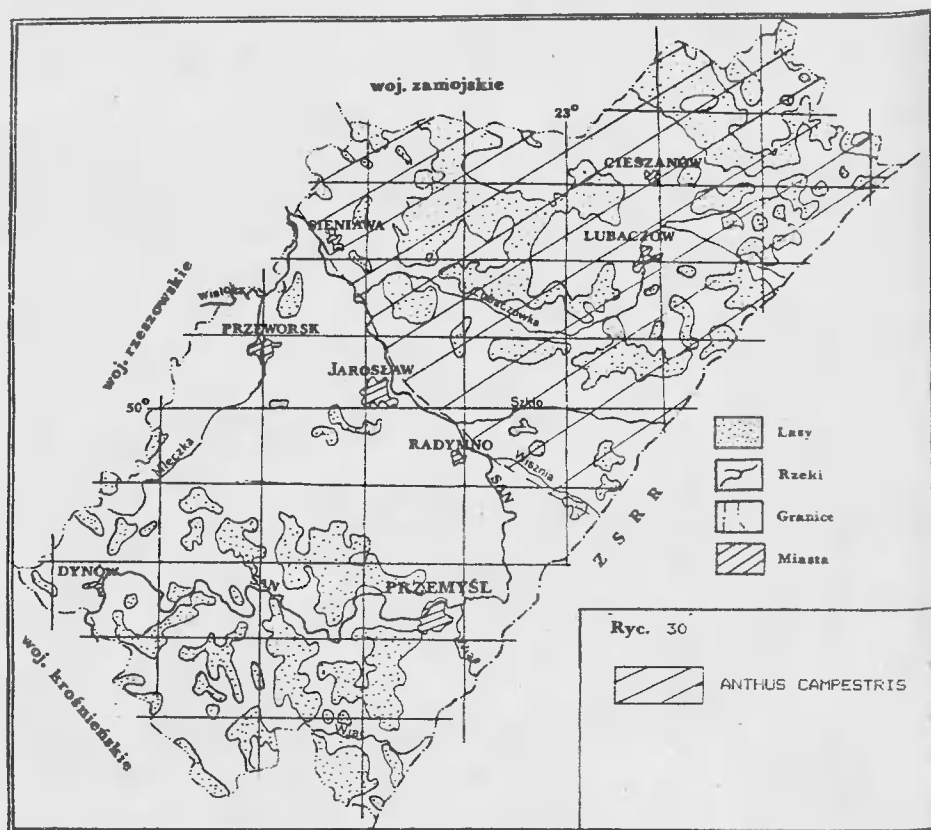
91. *Riparia riparia* (brzegówka) (ryc. 29). Lęgowa głównie wzdłuż Sanu oraz na pojedynczych stanowiskach na całym obszarze. Na powierzchni około 1200 km^2 stwierdzono ponad 4000 par, w tym około 2000 jednej kolonii na stawach w Starzawie (Hor., Kun. 1991). W 1991 kolonia ta liczyła 500-700 par. Jeżeli przyjąć, iż na pozostałym odcinku Sanu gniazduje w podobnej ilości, to w województwie łęgnie się około 5000-8000 par tego gatunku. Średnia wielkość kolonii ($n=46$) wynosiła 85 gniazd.

92. * *Hirundo rustica* (dymówka). Bardzo liczny ptak lęgowy występujący we wszystkich miejscowościach zarówno na Pogórzu Przemyskim, jak i w pozostałej części terenu badań. W 4 badanych miejscowościach (Kosienice, Maćkowice, Wacławice, Podlas), liczebność wahała się od 120-240 par w jednej miejscowości. W przybliżeniu całkowitą liczebność ocenić można na 30000-60000 par.

93. * *Delichon urbica* (oknówka). Średnio liczny ptak lęgowy spotykany wyłącznie w osiedlach ludzkich. Liczniejsza wydaje się być na Pogórzu Przemyskim, gdzie w niektórych miejscowościach występuje częściej od dymówki (Hor., Kun. 1991). Na powierzchni 21 km^2 wokół Kosienic stwierdzono 38-42 pary, w średnim zagęszczeniu $1,8 \text{ p/km}^2$. Gniazduje w niewielkich koloniach liczących najczęściej kilkanaście par, maksymalnie 45 par w Posadzie Rybotyckiej.

94. *Anthus campestris* (świergotek polny) (ryc. 30). Nieliczny ptak lęgowy w północnej części województwa, nie stwierdzony na Pogórzu Przemyskim (Hor., Kun. 1991; bad. własne), ani pod Przeworskiem (W. Kapusta). Pierwsze stanowiska pojawiają się począwszy od linii wyznaczonej miejscowościami Sieniawa, Surmaczówka i Korczowa. Obserwowany najczęściej na nieużytkach porastających gleby piaszczyste. Nie unika również upraw roślin okopowych, jak ziemniaki czy buraki.

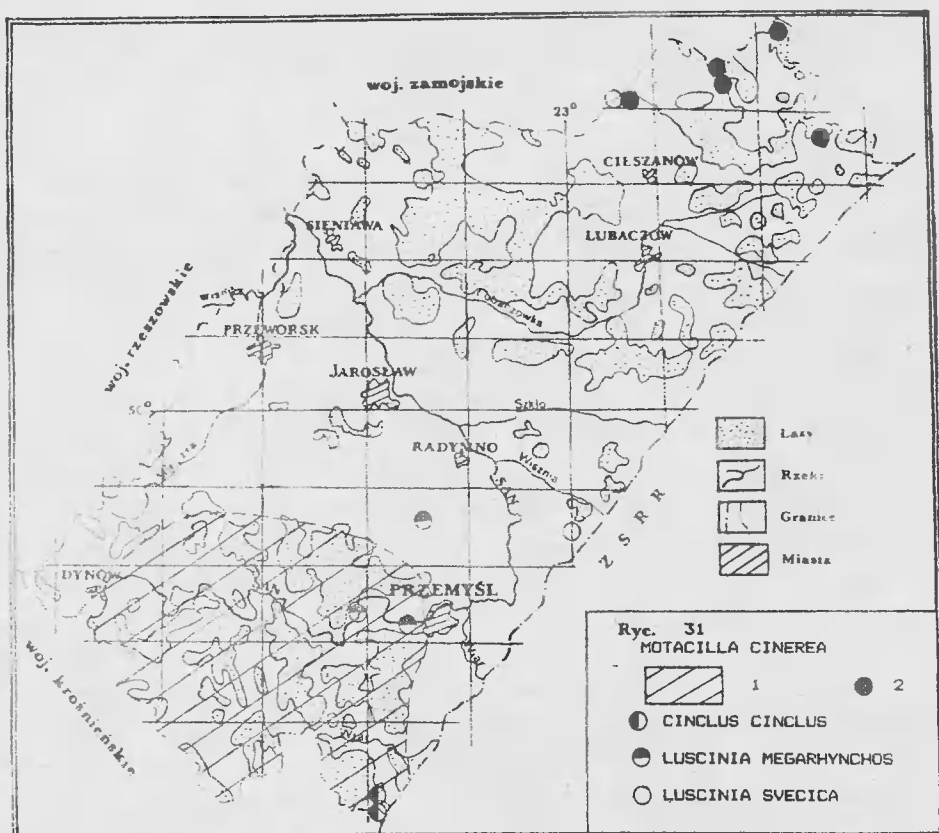
95. * *Anthus trivialis* (świergotek drzewny). Liczny ptak lęgowy na całym terenie badań. Na powierzchni 21 km^2 wokół Kosienic stwierdzono 150-170 par, w zagęszczeniu $6-7 \text{ par/km}^2$ terenu badań, a na powierzchniach próbnych

zagęszczenie waha się od 0,9 do 4,6 p/10 ha, średnio 2,3 pary. Zasiadla różnego typu lasy, głównie ich skraje, kępy śródpolne itp., a nawet pojedyncze drzewa wśród pól i łąk uprawnych (Hurko, Cewków). Jego liczebność ocenić można na 15000-30000 par.

96. *Anthus pratensis* (świergotek łąkowy). Mało liczny ptak lęgowy środkowej części województwa, spotykany przede wszystkim na podmokłych łąkach. w północnej części województwa jest gatunkiem średnio liczny. Na Pogórzu Przemyskim brak go zupełnie (Kurek 1990, Hor., Kun. 1991). Na powierzchni 21 km² w krajobrazie rolniczym na Progu Lessowym naliczono 14-17 par.

97. *Motacilla flava flava* (pliszka żółta). Mało liczny ptak lęgowy środkowej i północnej części województwa. Na Pogórze Przemyskim w zasadzie wnika tylko doliną Sanu (Hor., Kun. 1991). Występuje na polach uprawnych, łąkach i pastwiskach. Na powierzchni 1200 ha pól i łąk na Progu Lessowym stwierdzono 25-30 par. Jej liczebność w przybliżeniu ocenić można na 2000-4000 par.

98. *Motacilla cinerea* (pliszka gorska) (ryc. 31; 1 - obszar powszechnego występowania, 2 - pojedyncze stanowiska). Występuje głównie na Pogórzu Przemyskim, na powierzchni 1200 km² (Hor., Kun. 1991), w południowej części województwa stwierdzono 130-150 par. Walasz (1989) podaje jeszcze kilka stanowisk z południowo-zachodniej części województwa. Oderwanym stanowiskiem jest gniazdowanie na Roztoczu nad rzeką Tanew, Różaniec i na południe od Werchraty (Rybaczyński ed. 1987, Borchulski ed. 1988), gniazduje tu nie więcej jak 20-30 par. Liczebność na całym obszarze województwa ocenić należy na 330-450 par. Spotykana na Pogórzu wzdłuż większych potoków. Stanowiska lęgowe notowano nad potokami wewnątrz zwartych kompleksów leśnych, jak i wśród pól, gdzie rosły pojedyncze drzewa. Pojedyncze pary obserwowano pośród zabudowań ludzkich.

99. *Motacilla alba* (pliszka siwa). Średnio liczny ptak lęgowy na całym terenie badań. Występuje przede wszystkim wśród osiedli ludzkich, poza tym w szalasach pasterskich. a na Pogórzu Przemyskim notowana i to stosunkowo

licznie nad potokami (Wiar, Stupnica). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,6 do 1,7, średnio 1,1 p/10 ha, a na obszarze 21 km² na Progu Lessowym stwierdzono 50-60 par, w przeciętnym zagęszczeniu 2 p/km². Liczebność ocenić można na 10000-20000 par.

100. *Cinclus cinclus* (pluszcz) (ryc. 31). Na obszarze województwa stwierdzono tylko 2 pary, w paśmie Turnicy na potokach Sopotnik i Mszaniec (Hor., Kun. 1991). Tomiałojć (1990) podaje, iż w czerwcu 1976 roku obserwowano ten gatunek na Roztoczu w Rebizantach nad Tanwią, co sugeruje możliwość gniazdowania. Jest to tym bardziej prawdopodobne, iż tamtejszy biotop jest zbliżony do środowiska podgórskiego.

101. *Troglodytes troglodytes* (strzyżyk). Średnio liczny ptak lęgowy na całym terenie badań, jako liczny występuje w lasach jodlowych w paśmie Turnicy, gdzie wraz z pokrzywnicą należy do dominantów (Hor., Kun. 1991). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,8 do 3 p/10 ha średnio 2,1 pary, a na terenie 21 km² na Progu Lessowym stwierdzono 70-90 par, w zagęszczeniu 3-4 p/km² terenu badań. Przybliżoną liczebność ocenić można na 12000-20000 par.

102. *Prunella modularis* (pokrzywnica). Średnio liczny ptak lęgowy w lasach Pogórza Przemyskiego oraz w Lubaczowskim, wydaje się nieco mniej liczna w lasach na Progu Lessowym. Najliczniej notowana w lasach jodlowych w paśmie Turnicy, gdzie obok strzyżyka i zięby jest dominantem, ponadto występuje w różnego typu lasach, nawet w niskich lęgach nadrzecznych. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,2 do 2,8 p/10 ha, średnio 1,4 pary, a na powierzchni 21 km² w okolicach wsi Kosienice stwierdzono 25-30 par, w zagęszczeniu 1,2 p/km². Liczebność ocenić można w przybliżeniu na 10000-20000 par.

103. *Erithacus rubecula* (rudzik). Liczny ptak lęgowy na całym terenie. Obserwowany we wszystkich odpowiadających biotopach z wyjątkiem centrów większych miast. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,2 do 12,5 p/10 ha, średnio 7,9 pary, a na powierzchni 21 km² na Progu Lessowym stwierdzono 300-350 par w zagęszczeniu 13-15 p/km² terenu badań. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 25000-50000 par.

104. *Luscinia luscinia* (słowik szary). Mało liczny gatunek lęgowy, w dolinie Sanu średnio liczny, miejscami nawet liczny, natomiast na Pogórzu Przemyskim z wyjątkiem doliny Sanu występuje bardzo nielicznie (Hor., Kun. 1991). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,8 do 3,8 p/10 ha, średnio 2,1 pary, a na obszarze 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 25-30 śpiewających samców w zagęszczeniu 1,2 samca/km². W przybliżeniu liczebność ocenić można na 2500-5000 par.

105. *Luscinia megarhynchos* (słowik rdzawy) (ryc. 31). Przez cały maj

1990 notowano śpiewające samce pod Przemyślem (H. Kurek), Kosienicami (bad. własne) i Mielnowem (P. Kunysz). W 1991 nie obserwowany.

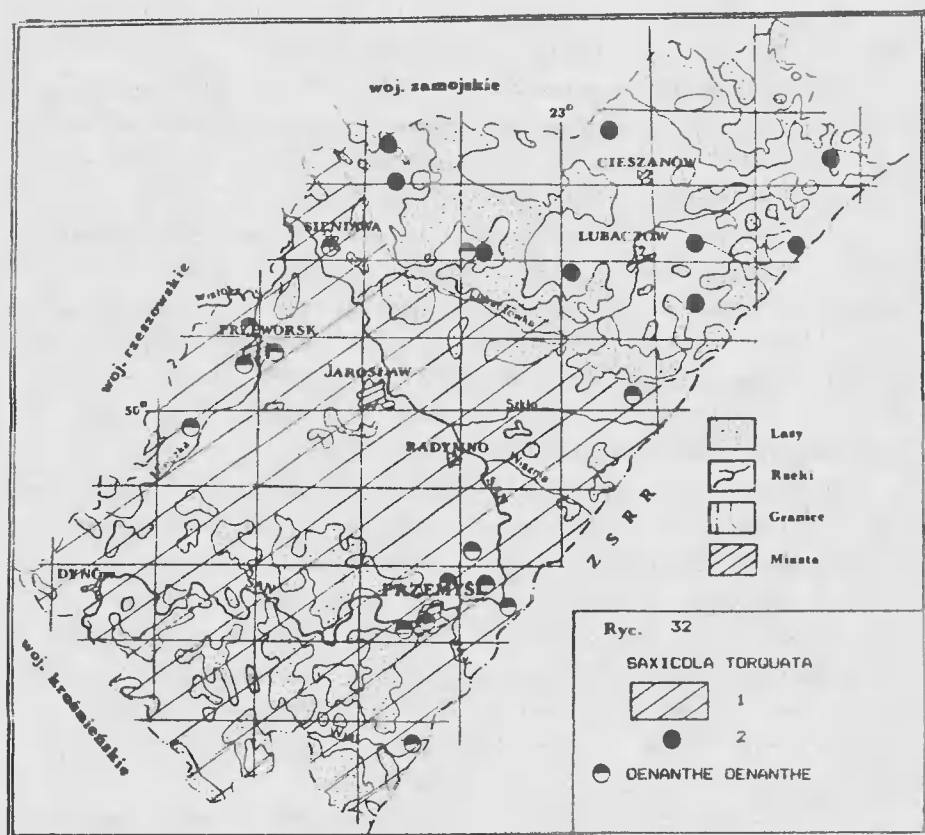
106. *Luscinia svecica cyaneula* (podróżniczek) (ryc. 31). Jedyne pewne stanowisko znajduje się na stawach w Starzawie, gdzie gniazduje 3-4 pary (Hor., Kun. 1991). Ponadto obserwowano śpiewającego samca w połowie maja 1989 roku nad Różańcem za stawami w Lublińcu.

107. *Phoenicurus ochruros* (kopciuszek). Mało lub średnio liczny ptak lęgowy. Jedyne w miastach liczny. Zasiedla wszystkie osiedla i miasta, nawet ich wnętrza, ponadto obserwowany w fortach oraz w szalaszach pasterskich. Liczenia prowadzone na obszarze 3 wiosek (Maćkowice, Kosienice, Wacławice) wykazało łącznie 25-35 par. Jego liczebność w Przemyślu oceniono z grubsza na 150-200 par (P. Kunysz, H. Kurek, J. Hordowski, dane niep.). Na całym terenie gniazduje w przybliżeniu 3000-6000 par.

108. *Phoenicurus phoenicurus* (pleszka). Mało liczny ptak lęgowy środkowej i północnej części województwa, na Pogórzu Przemyskim nieliczny. Zasiedla przede wszystkim parki i ogrody, oraz bardzo nielicznie w Lubaczowskim obserwowana na skraju prześwietlonych lasów, zwłaszcza dębowych (np. pod Czercami). Nieco liczniej występuje jedynie w dzielnicach willowych oraz w parkach miejskich, np. w Przemyślu (Winna Góra), w Przeworsku (park). Na powierzchni 21 km^2 wokół Kosienic stwierdzono 10-12 par, natomiast w Przemyślu około 100 par (P. Kunysz, H. Kurek, J. Hordowski, mat. niep.). Liczebność ocenić można w przybliżeniu na 2000-4000 par.

109. *Saxicola rubetra* (poklaskwa). Mało liczny ptak lęgowy. Występuje głównie na łąkach, pastwiskach, nieużytkach oraz bardzo nielicznie wśród pól uprawnych. Daje się zauważyć wykluczanie stanowisk z klaskawką. W trakcie jednorazowego liczenia 10 V 1990 na pastwiskach w pobliżu miejscowości Nakło (środowisko optymalne) naliczono 14 par (średnie zagęszczenie 6,3 p/10 ha) i tylko 1 parę klaskawki na początku transektu (bad. własne). Hordowski i Kunysz (1991) na powierzchni 1200 km^2 ocenili jej liczebność na 500-700 par, tj. 0,5 p/km² terenu badań. Na pozostałych powierzchniach próbnym zagęszczenie waha się od 0,4 do 4,4 p/10 ha, średnio 2,2 p/10 ha, natomiast liczenie na dużych obszarach łąk na Progu Lessowym wykazało zagęszczenie 1,7-1,8 p/10 ha. Jej przybliżoną liczebność ocenić można na 2500-4500 par. Na powierzchni 21 km^2 wokół Kosienic naliczono 15-22 pary, w przeciętnym zagęszczeniu 0,8 p/km².

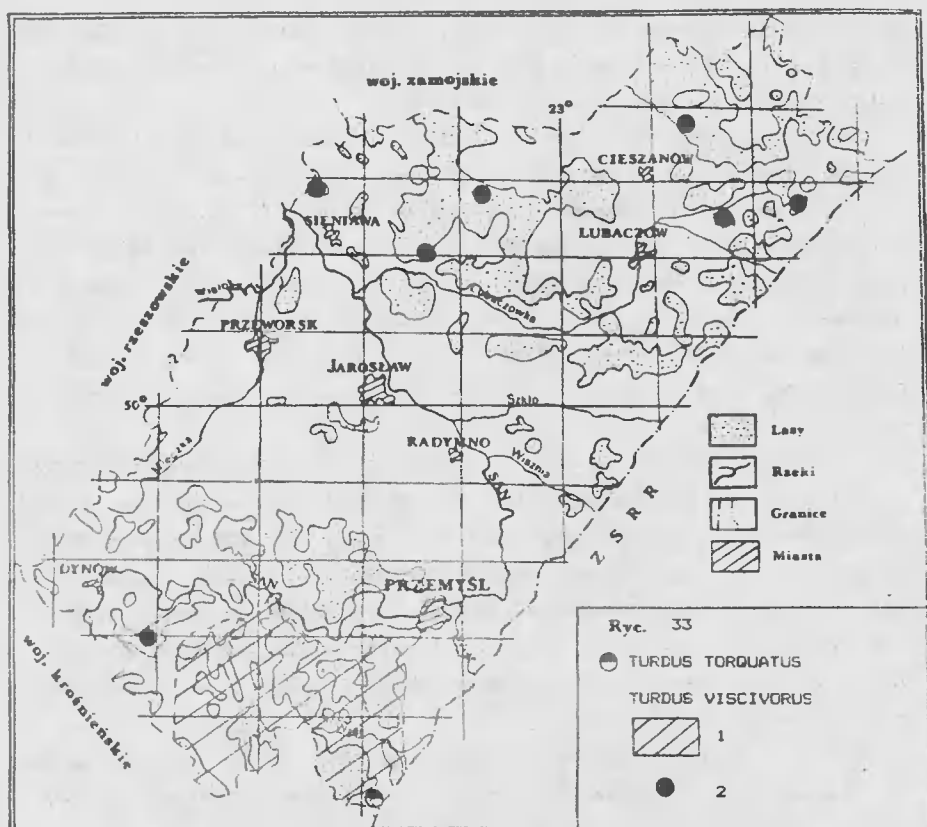
110. *Saxicola torquata* (klaskawka) (ryc. 32; 1 - obszar powszechnego występowania, 2 - pojedyncze stanowiska). Mało liczny gatunek lęgowy, zwłaszcza w południowej części województwa, w północnej tylko w pojedynczych parach. Hordowski i Kunysz (1991) na powierzchni 1200 km^2 ocenili jej liczebność na 1200-1400 par. Występuje jako mało liczny gatunek na południe

od linii wyznaczonej przez miejscowości Wielkie Oczy, Surmaczówka, Sieniałów. Środowiskiem tego gatunku są najczęściej obszary antropogenne, a najliczniej występuje wzdłuż, dróg, alei, linii elektrycznych i kolejowych itp. Podstawowym warunkiem gniazdowania jest obecność stromych zboczy, miedz, skarp, gdzie ptaki zakładają gniazda oraz obecność punktów, z których ptaki mogą swobodnie obserwować okolice i śpiewać (Hor., Kun. 1991). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,2 do 3,3 p/10 ha, średnio 1,4 pary, a na powierzchni 21 km² na Progu Lessowym stwierdzono 45-65 par w średnim zagęszczeniu 2,8 p/km² terenu badań. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 3000-5000 par.

111. *Oenanthe oenanthe* (bialorzytka) (ryc 32). Stwierdzona na 14 stanowiskach, łączna liczba par na tych stanowiskach wynosi 20-25. Rzeczywista liczba par jest na pewno wyższa, choć jak się wydaje poszczególne pary są bardzo rozproszone. Zasiedla tereny otwarte, z dużą ilością kamieni, tereny budów, torowiska itp.

112. *Turdus torquatus* (drozd obrożny) (ryc. 33). Hordowski i Kunysz

(1991) podają, iż prawdopodobnie jedna para gniazdowała w 1988 roku w paśmie Turnicy w okolicach nieistniejącej dziś wsi Paportno. Gniazdowanie w paśmie Turnicy w latach trzydziestych stwierdził również Trella (1938).

113. *Turdus merula* (kos). Liczny gatunek lęgowy na całym obszarze. Jedynie wewnątrz zwartych kompleksów leśnych na Pogórzu Przemyskim nieco rzadszy (Hor., Kun. 1991). Spotykany w ogrodach i niewielkich zadrzewieniach w centrum miast. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 2,1 do 12,5 p/10 ha, średnic 5,3 pary, a na powierzchni 21 km² na Progu Lessowym stwierdzono 180-220 par w zagęszczeniu 8-10 p/km² terenu badań. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 30000-60000 par.

114. *Turdus pilaris* (kwiczoł). Średnio liczny ptak lęgowy na całym obszarze. Spotykany głównie wśród osiedli ludzkich, gdzie zasiedla parki i ogrody. Obserwowany ponadto na obrzeżach lasów, a nawet w pojedynczych parach wewnątrz przerzedzonych lasów w dolinie Wiaru na Pogórzu Przemyskim (Hor., Kun. 1991) oraz w Lubaczowskim w rejonie Czerwonej Woli, Sieniawy, Radawy. Na powierzchni 21 km² na Progu Lessowym wokół Kosienic stwierdzono

45-55 par w zagęszczeniu 2 p/km². Gniazduje w koloniach liczących od kilku do 38 gniazd, średnio (n=24) 9 gniazd. Największą kolonię położoną na skraju lasu sosnowego stwierdzono w pobliżu Bobrowki.

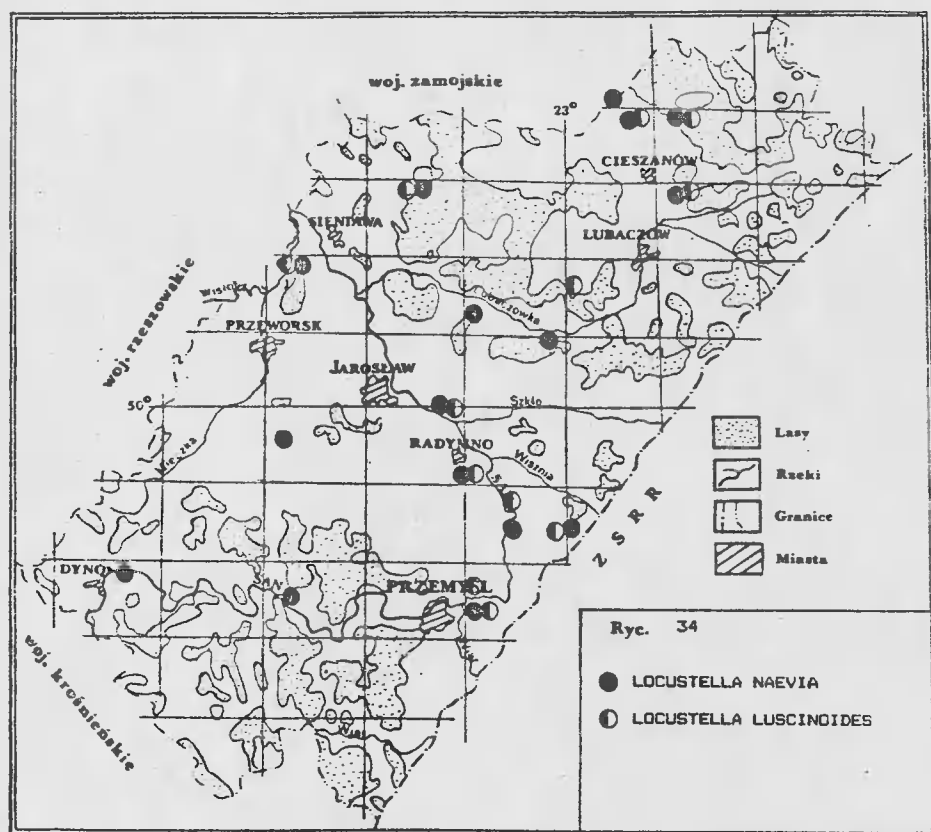
115. *Turdus philomelos* (śpiewak). Średnio liczny ptak lęgowy, rozmieszczony równomiernie na całym obszarze badań. Zasiedla wszelkie lasy, natomiast praktycznie nie wkracza do osiedli ludzkich, w Przemyśle obserwowany jedynie jako lęgowy w parku miejskim, nie notowany również w parkach podworskich (P. Kunysz, mat. niep.). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,5 do 4,4 p/10 ha, średnio 2,6 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic jego liczebność wynosi 90-110 par w zagęszczeniu 4-6 p/km² terenu badań. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 15000-30000 par.

116. *Turdus viscivorus* (paszkoć) (ryc. 33; 1 - obszar powszechniejszego występowania, 2 - pojedyncze stanowiska). Na Pogórzu Przemyskim bardzo nieliczny ptak lęgowy zasiedlający centralne obszary. Nie występuje na Progu Lessowym, a jego rozproszone stanowiska pojawiają się w Lubaczowskim i na Rostoczu (bad. własne, Tomiałojć 1990). Jest to gatunek w okresie lęgowym słabo wykrywalny wobec czego jego liczebność może być zaniżona. Na Pogórzu obserwowany głównie w lasach jodłowych i bukowo-jodłowych, a w Lubaczowskim w borach sosnowych.

117. *Locustella naevia* (świerszczak) (ryc. 34). Bardzo nieliczny gatunek, stwierdzony na 16 stanowiskach, np. na starorzeczu w Hurku 2-3 pary (Witkowska, Kurek 1988). Jego przybliżona liczebność ocenić można na 30-50 par. Zasiedla duże i zwarte polacie trzcin na stawach, starorzeczach, bagnach, a na stanowisku pod Dynowem obserwowany w gęstych łożach przerośniętych trawami (T. Kustral).

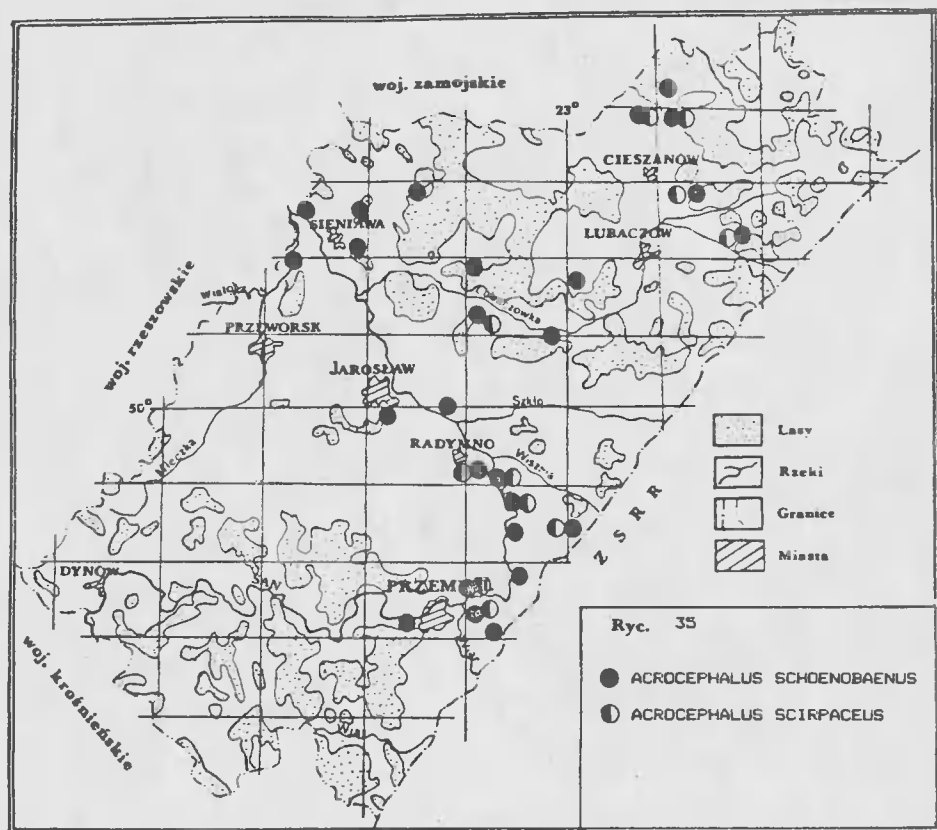
118. *Locustella fluviatilis* (strumieniówka). Mało liczny gatunek na całym obszarze badań, najliczniej notowany wzdłuż Sanu i jego większych dopływów. Zasiedla wilgotne skraje lasów oraz doliny rzeczne, występuje do wysokości 600 m n.p.m. Na obszarze 21 km² stwierdzono 15-22 pary, w zagęszczeniu 0,8 p/km² terenu badań, a na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,5 do 4,2 p/10 ha, średnio 1,8 p/10 ha. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 2000-5000 par.

119. *Locustella luscinioides* (brzęczka) (ryc. 34). Stwierdzona na 12 stanowiskach, łącznie 25-35 par w całym województwie; na stawach w Starzawie 4 śpiewające samce, na starorzeczu w Hurku 6-8, (Witkowska, Kurek 1988), w Buszkowicach 1 samiec, w Radymnie 1 samiec (Hor., Kun. 1991), ponadto na niewielkim bagienku pod Nową Groblą 1 samiec, na stawach w Chotylubie 1-2 samce, w Lublińcu 4 samce, Rudzie Różanieckie 2 samce (bad. własne), oraz na starorzeczu pod Nienowicami (T. Jakubowski).

120. *Acrocephalus schoenobaenus* (rokitniczka) (ryc. 35). W odpowiednich warunkach środowiskowych mało liczny gatunek lęgowy. Obserwowana na 26 stanowiskach, np. na stawach w Starzawie stwierdzono 40-50 par (Hor., Kun. 1991), na starorzeczu w Hurku 6-8 par (Witkowska, Kurek 1988). Zasiedla również rowy melioracyjne przy stawach, nawet do 1,5 km od lustra wody (Starzawa). Liczebność ocenić można na 300-600 par.

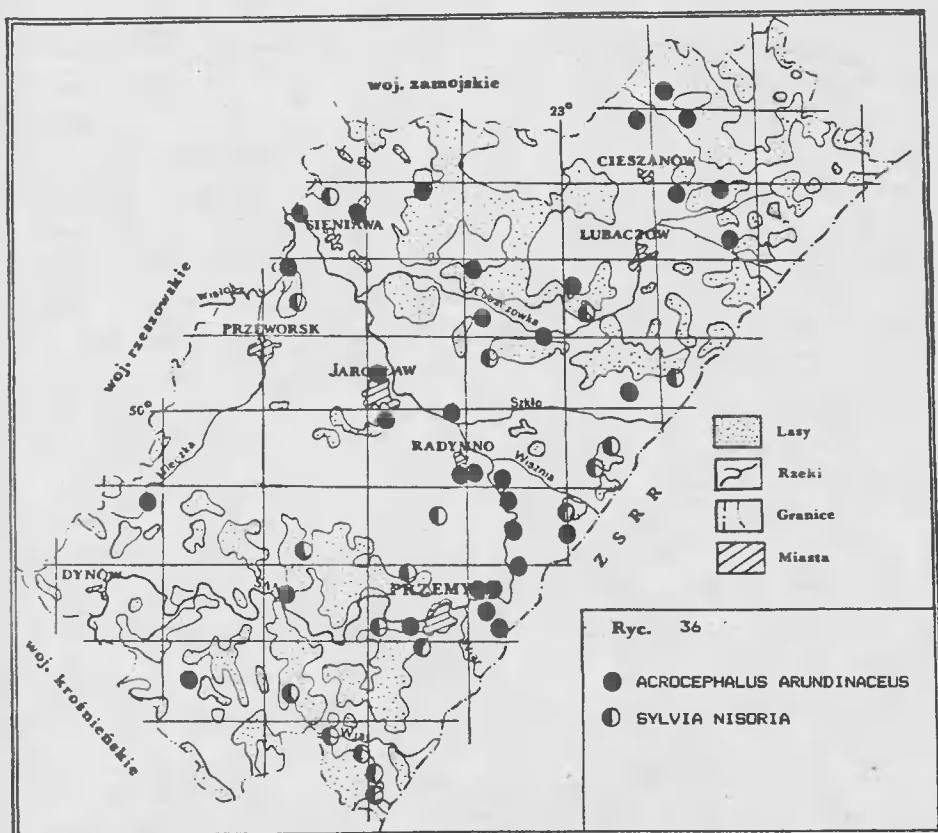
121. *Acrocephalus palustris* (łozówka). Średnio liczny ptak Pogórza Przemyskiego i w Lubaczowskim, a jako liczny, a miejscami bardzo liczny na Progu Lessowym. Jej środowiskiem są łąny, dość wysokiej roślinności zielonej, zwłaszcza pokrzywy rosnące w pobliżu kęp krzewów, niewysokich zarośli, brzegów lasów. W rozproszonych parach gnieździ się na polach uprawnych wśród zbóż, rzepaku itp. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,7 do 7,7 p/10.ha, średnio 4,1 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 700-800 par, w zagęszczeniu 31-36 par/km² terenu badań. Liczebność ocenić można w przybliżeniu na 25000-50000 par.

122. *Acrocephalus scirpaceus* (trzcinniczek) (ryc. 35). Nieliczny ptak lęgowy obserwowany na 11 stanowiskach. Najliczniej notowany na starorzeczu w Hurku 7-10 par (Witkowska, Kurek 1988), na stawach w Starzawie 4-5 par (Hor., Kun. 1991). Przybliżoną liczbę par ocenić można na 40-70.

123. *Acrocephalus arundinaceus* (trzciniak) (ryc. 36). Stwierdzony na 33 stanowiskach, a w odpowiednich warunkach środowiskowych jest gatunkiem średnio liczny. Najliczniej notowany na stawach w Starzawie 40-50 par (Hor., Kun. 1991), na starorzeczu w Hurku 18-20 par, na stawach w Lublińcu ca 50 par. Liczebność ocenić można na 300-500 par.

124. *Hippolais icterina* (zaganiałcz). Średnio liczny ptak lęgowy środkowej i północnej części województwa, na Pogórzu Przemyskim stosunkowo nieliczny i nie występuje powyżej 500 m n.p.m. (Hor., Kun. 1991). Na obszarze 21 km² na Progu Lessowym stwierdzono 150-180 par w zagęszczeniu 6-8 p/km² terenu badań, a na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,4 do 4,4 p/10 ha, średnio 2,7 pary. Zasiedla głównie ogrody i parki, włącznie z

parkami i zielenią miejską. W lasach mniej liczny i występuje głównie na ich obrzeżach. Jego przybliżoną liczebność ocenić można na 12000-25000 par.

125. *Sylvia nisoria* (jarzębatka) (ryc. 36). Mało liczny lub nieliczny ptak lęgowy. Pojedyncze pary gniazdują w dużym rozproszeniu na całym obszarze województwa. Stwierdzona na 17 stanowiskach, gdzie gniazduje 30-40 par. Rzeczywista liczba par jest na pewno wyższa. Obserwowana najczęściej na nasłonecznionych skrajach lasów porośniętych tarniną, dziką różą, młodymi grochodrzewami, jeżynami.

126. *Sylvia curruca* (piegża). Mało lub średnio liczny ptak lęgowy. Zasiedla tereny zielone w osiedlach i miastach, w lasach spotykana wewnątrz dużych kompleksów leśnych, gdzie zasiedla szerokie drogi i większe polany. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,8 do 2,2 p/10 ha, średnio 1,5 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 35-40 par w zagęszczeniu 1,6 p/km² terenu badań. Liczebność ocenić można w przybliżeniu na 3000-7000 par.

127. *Sylvia communis* (cierniówka). Liczny ptak lęgowy na całym terenie badań. Środowiskiem są tereny otwarte i nasłonecznione, wśród pól i łąk. W pojedynczych parach zasiedla również uprawy zbóż i rzepaku, wnika także do wnętrza miast (np. Przemyśla). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,2 do 12,7 p/10 ha, średnio 2,9 pary, a na powierzchni 21 km² wokół wsi Kosienice stwierdzono 300-350 w zagęszczeniu 13-15 p/km² terenu badań. Liczebność ocenić można w przybliżeniu na 15000-30000 par.

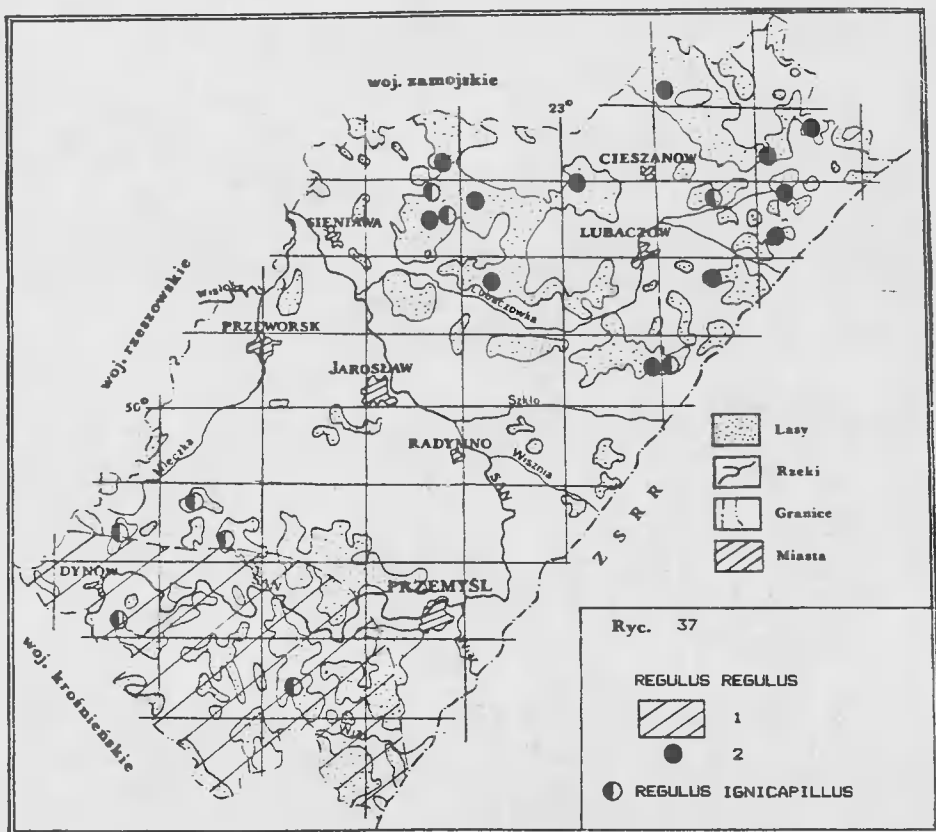
128. *Sylvia borin* (pokrzewka ogrodowa). Średnio liczny na całym terenie. Zasiedla różnego typu drzewostanów, najchętniej liściastych, natomiast nieliczenie notowana jest w ogrodach i parkach wśród osiedli. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,8 do 6,3 p/10 ha, średnio 2,9 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 90-110 par w zagęszczeniu 4-6 par/km² terenu badań. Liczebność ocenić można w przybliżeniu na 15000-25000 par.

129. *Sylvia atricapilla* (pokrzewka czarnołbista). Liczny ptak lęgowy na całym terenie badań. Występuje w wszelkiego typu lasach, ogrodach, sadach, parkach. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,6 do 8,5 p/10 ha, średnio 6,3 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 230-260 par w zagęszczeniu 10-11 p/km² terenu badań. W przybliżeniu liczebność ocenić można na 30000-60000 par.

130. *Phylloscopus sibilatrix* (świstunka). Średni liczny ptak lęgowy południowej i środkowej części województwa, a liczny i bardzo liczny w lasach bukowych i grabowych Pogórza Przemyskiego (Hor., Kun. 1991), jedynie w borach sosnowych północnych obszarów występuje jako mało liczny. Zasiedla głównie drzewostany liściaste, zwłaszcza bukowe, ponadto parki, niekiedy nawet zaniedbane ogrody, pod Sieniawą licznie zasiedla lasy dębowe. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 1 do 15,9 p/10 ha, średnio 7,2 pary, a na powierzchni 21 km² na Progu Lessowym wokół Kosienic stwierdzono 220-280 par w zagęszczeniu 10-12 p/km². Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 30000-50000 par.

131. *Phylloscopus collybita* (płewiosnek). Średnio liczny gatunek lęgowy na całym terenie badań. Zasiedla wszystkie typy drzewostanów leśnych, parki, ogrody itp., w niektórych regionach preferuje niezbyt gęste bory sosnowe, przenika nawet do centrum miast (np. Przemyśla). Na powierzchniach próbnych jego zagęszczenie waha się od 0,2 do 6,1 p/10 ha, średnio 2,7 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 130-160 par w zagęszczeniu 6-7 p/km² terenu badań. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 20000-40000 par.

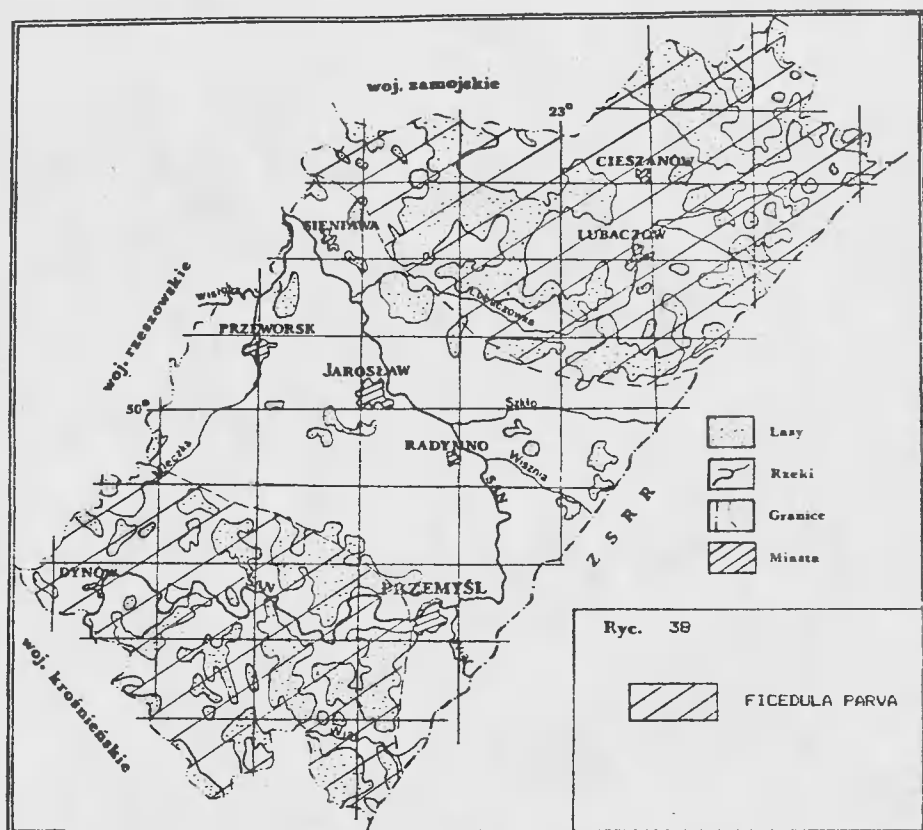
132. *Phylloscopus trochilus* (piecuszek). Średnio liczny ptak lęgowy w południowej i środkowej części województwa, nieco liczniejszy w jej części

północnej. Zasiadła różnego typu prześwietlone drzewostany leśne oraz młodniki i większe polany śródlęgowe. Obserwowany również w parkach, ogrodach. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,9 do 2,5 p/10 ha, średnio 2 pary, na powierzchni 21 km² wokół wsi Kosienice stwierdzono 65-80 par w zagęszczeniu 3-4 p/km² terenu badań. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 20000-40000 par.

133. *Regulus regulus* (mysikrólik) (ryc. 37; 1 - obszar powszechniejszego występowania, 2 - pojedyncze stanowiska). W centralnych partiach Pogórza Przemyskiego występuje jako średnio liczny ptak lęgowy (Hor., Kun. 1991). Nie występuje w środkowej części województwa. Notowany w lasach świerkowych w Lubaczowskim oraz w lasach Roztocza. Według Głowacińskiego i Michalika (1979) i Tomiałojcia (1990) występuje tutaj jako gatunek liczny. Na Pogórzu zamieszkuje stare i gęste bory jodłowe i bukowo-jodłowe, a na pozostałym terenie również bory świerkowe lub świerkowo-sosnowe.

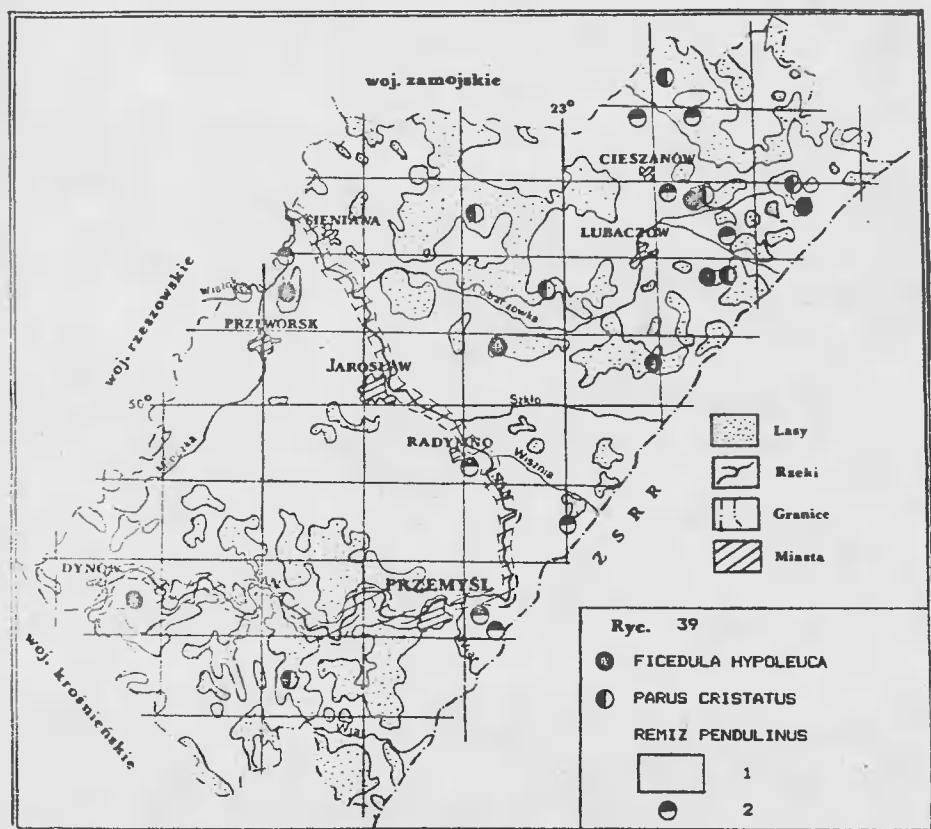
134. *Regulus ignicapillus* (zniczek) (ryc. 37). Stwierdzony na 9 stanowiskach położonych pod miejscowościami Cisowa (Hor., Kun. 1991),

Wielkie Oczy, Mołodycz, Dobcza, Basznia Dolna (bad. własne) oraz w lasach w okolicach Jawornika Polskiego (W. Kapusta) i Bartkówki (T. Kustra). Według Tomiałojcia (1990) ma być rozpowszechniony w Puszczy Solskiej i na Roztoczu. Pod Rudą Różaniecką występuje jako liczny (Głowaciński i Michalik 1979).

135. *Muscicapa striata* (mucholówka szara). Średnio liczny ptak lęgowy na całym terenie badań. Rozpowszechniona jest we wszystkich lasach, wsiach oraz w miastach (np. Przemyśl, Przeworsk). Na powierzchni 21 km^2 na Progu Lessowym stwierdzono 40–45 par w zagęszczeniu $1,9 \text{ p/km}^2$ terenu badań, a na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,5 do $2,7 \text{ p/10 ha}$.

136. *Ficedula parva* (mucholówka mała) (ryc. 38). Mało liczny ptak gniezdzący się na Pogórzu Przemyskim, w Puszczy Solskiej i na Roztoczu (Hor. i Kun. 1991; Rybaczynski ed. 1987, Borchulski 1988). Jednorazowe liczenie śpiewających samców na Pogórzu Przemyskim, w okolicach Cisowej wykazało 2 p/10 ha . Zasiedla głównie lasy bukowe lub bukowo-jodłowe, niekiedy również grabowe.

137. *Ficedula albicollis* (mucholówka białoszyja). Mało liczny ptak lęgowy spotkany na całym obszarze badań. W niektórych okolicach, gdzie rozmieszczone są w dużej ilości budki lęgowe może być średnio liczna (pod Sieniewą, Kobylnicą Ruską, Wielkimi Oczami, Oleszycami). Spotykana głównie w wilgotniejszych drzewostanach, zwłaszcza łęgach olchowych, dąbrowach, występuje także w parkach wiejskich i miejskich (np. w Przemysławu, Przeworsku, Jarosławiu i Horyńcu). Na powierzchni 21 km² na Progu Lessowym stwierdzono 4-5 pary, a na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,2 do 1,7 p/10 ha.

138. *Ficedula hypoleuca* (mucholówka żałobna) (ryc. 39). W okresie lęgowym spotkana tylko na 5 stanowiskach w północnej części województwa: pod Horyńcem, Płazowem, Basznią Dolną, Wielkimi Oczami (bad. własne), Korzenicą (H. Kurek) i Jagiellą (D. Kryla). Nie występuje w południowo-wschodniej i centralnej części Pogórza Przemyskiego (Hor., Kun. 1991). Jedyne jej stanowisko na skraju Pogórza stwierdzono w okolicach Bartkówki, gdzie to obserwowano w kwietniu i maju 1990 roku, śpiewającego przy dziupli samca. Wydaje

się, iż liczniej gniazduje w północnej części województwa. Według Głowacińskiego i Michalika (1979) w połowie lat 70. występowała licznie w okolicach Rudy Różanieckiej.

139. **Aegithalos caudatus* (raniuszek). Mało liczny ptak lęgowy na całym terenie badań, pojedyncze pary gniazdują w dużym rozproszeniu. Spotykany w różnego typu drzewostanach zarówno liściastych, jak i iglastych, ponadto w parkach miejskich i wiejskich. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,2 do 1,6 p/10 ha, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono tylko 12-15 par w zagęszczeniu 0,5 p/km² terenu badań.

140. **Parus palustris* (sikora uboga). Średnio liczny ptak lęgowy, jednak znacznie rzadziej notowany na Pogórzu Przemyskim, a w wyższych jego partiach gniazdują tylko pojedyncze pary (Hor., Kun. 1991). Zasiedla lasy liściaste i mieszane, nieco rzadziej obserwowana w dużych lasach sosnowych, występuje również w parkach miejskich, jak i wiejskich. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 1,1 do 1,6 p/10 ha, średnio 1,3 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 50-60 par w zagęszczeniu 2 p/km² terenu badań. Liczebność ocenić można w przybliżeniu na 10000-25000

141. **Parus montanus* (sikora czarnogłowa). Średnio liczny ptak lęgowy, najliczniej notowana w lasach jodłowo-bukowych wyższych partii Pogórza Przemyskiego, stosunkowo nielicznie występuje na Progu Lessowym. Na powierzchni 21 km² naliczono tylko 4-5 pary.

142. *Parus cristatus* (sikora czubotka) (ryc. 39). Obserwowana tylko na 6 stanowiskach w północnej części województwa, a mianowicie w lasach sosnowych pod Borową Górą, Horyńcem, Werchratą, Rudą Różaniecką, Chotylibem i pod Mołodyczem. W południowo-wschodniej części Pogórza Przemyskiego w okresie lęgowym notowana tylko dwukrotnie pod Witoszycami i Panińskim Czubem, gdzie być może się gnieździła (Hor., Kun. 1991). Nie obserwowana w okolicach Dynowa (T. Kustra). Jako gatunek zasiedlający gęste bory iglaste, głównie sosnowe powinna być częstsza w północnej części województwa, gdyż obserwowano ją regularnie w strefie granicznej w rzeszowskim, np. pod Żołynią (S. Kochman) czy pod Leżajskim.

143. **Parus ater* (sosnówka). Średnio liczny ptak lęgowy, a w wyższych partiach Pogórza Przemyskiego obok sikory czarnogłowej jest najliczniejszą z sikor (Hor., Kun. 1991). Związana jest borami iglastymi, rzadziej występuje natomiast w lasach mieszanych. Na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 10-15 par w zagęszczeniu 0,5 p/km².

144. **Parus caeruleus* (modraszka). Liczny ptak lęgowy na całym terenie badań, jedynie w wyższych partiach Pogórza Przemyskiego nieco rzadsza (Hor., Kun. 1991). Zasiedla głównie lasy liściaste lub mieszane, ponadto występuje w parkach, ogrodach itp. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie

waha się od 0,8 do 6,6 p/10 ha, średnio 2,2 pary, a na powierzchni 21 km^2 wokół Kosienic stwierdzono 100-140 par w zagęszczeniu 4-6 p/ km^2 terenu badań. Przybliżoną liczebność ocenić można na 20000-40000 par.

145. *Parus major* (bogatka). Liczny ptak lęgowy na całym terenie badań, zasiedla wszystkie rodzaje lasów, parki, ogrody itp., włącznie z centralnymi partiami większych miast. Na powierzchniach próbnych jej zagęszczenie waha się od 0,2 do 6,6 p/10 ha, średnio 2,4 pary, a na powierzchni 21 km^2 wokół Kosienic stwierdzono 170-200 par w zagęszczeniu 7-9 p/ km^2 terenu badań. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 25000-50000 par.

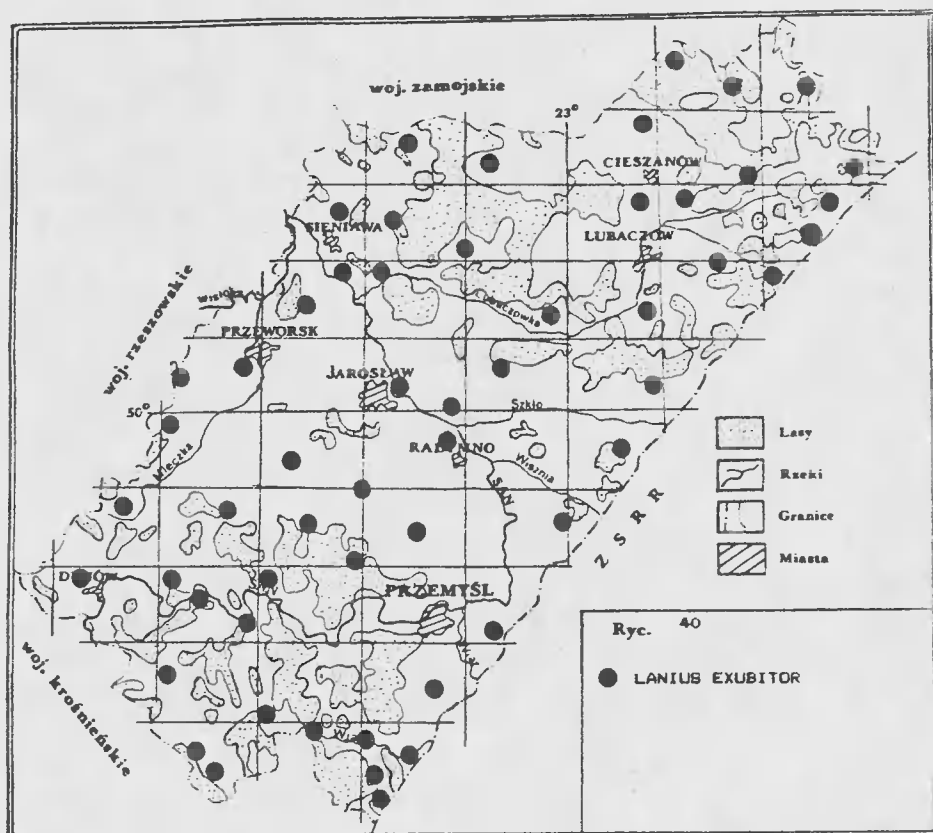
146. *Sitta europaea* (kowalik). Średnio liczny ptak lęgowy, zasiedlający głównie drzewostany liściaste, choć spotykany również w borach sosnowych, ponadto w parkach. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,5 do 1,6 p/10 ha, średnio 1 p/10 ha, a na obszarze 21 km^2 na Progu Lessowym stwierdzono 25-30 par w zagęszczeniu 1,2 p/ km^2 terenu badań. Liczebność ocenić można na 7000-15000 par.

147. *Certhia familiaris* (pelzacz leśny). Średnio liczny ptak lęgowy na całym terenie badań. Zasiedla większość typów lasów, włącznie z wnętrzami dużych kompleksów leśnych. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 1,1 do 2,6 p/10 ha, średnio 1,4 pary, a na powierzchni 21 km^2 wokół Kosienic stwierdzono 30-40 par. Jego przybliżoną liczebność ocenić można na 7000-14000 par.

148. *Certhia brachydactyla* (pelzacz ogrodowy). Nieliczny lub mało liczny ptak lęgowy. Na całym obszarze występuje w rozproszonych parach zasiedlając głównie parki oraz skraje lasów mieszanych lub liściastych, rzadko wnikając w ich wnętrza. Na powierzchni 21 km^2 wokół Kosienic stwierdzono tylko 3-5 par.

149. *Remiz pendulinus* (remiz) (ryc. 39; 1 - obszar powszechniejszego występowania, 2 - pojedyncze stanowiska). Na powierzchni około 1200 km^2 Hordowski i Kunysz (1991) stwierdzili 30 par tego gatunku wzdłuż Sanu od Babic do Radymna. Jeżeli przyjąć, że na pozostałym odcinku gniazduje w podobnych zagęszczeniach, to na odcinku 150 km Sanu gniazduje 70-90 par. Ponadto stwierdzony nad większością starorzeczy i nad większymi kompleksami stawów. Łącznie na terenie województwa gniazduje 90-140 par.

150. *Oriolus oriolus* (wilga). Średnio liczny ptak lęgowy na całym obszarze badań. Zasiedla większość typów lasów, najmniej liczna lub brak jej zupełnie w gęstych borach sosnowych, gdzie występowanie jej jest ograniczone do ich obrzeży. Równie częsta wśród osiedli i w parkach. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,8 do 2,2 p/10 ha, średnio 1,3 pary, a na powierzchni 21 km^2 wokół Kosienic stwierdzono 40-50 odżywiających się samców w zagęszczeniu 2 p/ km^2 terenu badań. Przybliżoną liczebność ocenić można na 5000-10000 par.

151. *Lanius collurio* (gasiorek). Średnio liczny ptak lęgowy na całym obszarze badań, lokalnie osiągający większe zagęszczenia, np. na powierzchni 7 ha na Pogórzu Przemyskim pod Kopysnem stwierdzono 11 par (Hor., Kun. 1991). Zastępa otwarte przestrzenie porośnięte niskimi krzewami i drzewami, bardzo luźne lasy i parki, skraje lasów. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,4 do 3,3 p/10 ha, średnio 1,4 pary, a na powierzchni 21 km² naliczono 30-35 par w zagęszczeniu 1,5 p/km² terenu badań. Obserwowano duże fluktuacje liczebności, np. w 1989 tej samej powierzchni 21 km² było około 30 par, w 1991 tylko około 18 par. Liczebność oszacować można z dużym przybliżeniem na 5000-12000 par.

152. *Lanius excubitor* (srokosz) (ryc. 40) Nieliczny gatunek, równomiernie rozmieszczony na całym terenie badań, obserwowany na 54 stanowiskach. W latach 1980-1987 był ptakiem rzadziej spotykanym, na powierzchni około 1200 km² Hordowski i Kunysz (1991) stwierdzili tylko 15 par. Od 1988 do 1990 nastąpił niewielki wzrost liczebności. Na przykład na powierzchni 21 km² krajobrazu kulturowego wokół wsi Kosienice gnieździła się w 1988 roku 1

para, w 1989 - 3 pary, w 1990 - 3 pary, 1991 - 4 pary; pod Makowa w 1988 - 1 para, w 1990 - 4 pary. Liczebność ocenić można na 150-300 par.

153. *Garrulus glandarius* (sójka). Na Pogórzu Przemyskim mało lub średnio liczny ptak lęgowy, na pozostałym obszarze średnio liczny. Obserwowana we wszystkich typach lasów, włącznie z wnętrzami zwartych borów sosnowych. Występuje ponadto w parkach, kępach śródpolnych. Lęgowa w parkach miejskich w Przemyśle i Przeworsku. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,5 do 1,4 p/10 ha, średnio 0,9 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 10-15 par w zagęszczeniu 0,5 p/km² terenu badań. Przybliżoną liczebność ocenić można na 4000-8000 par.

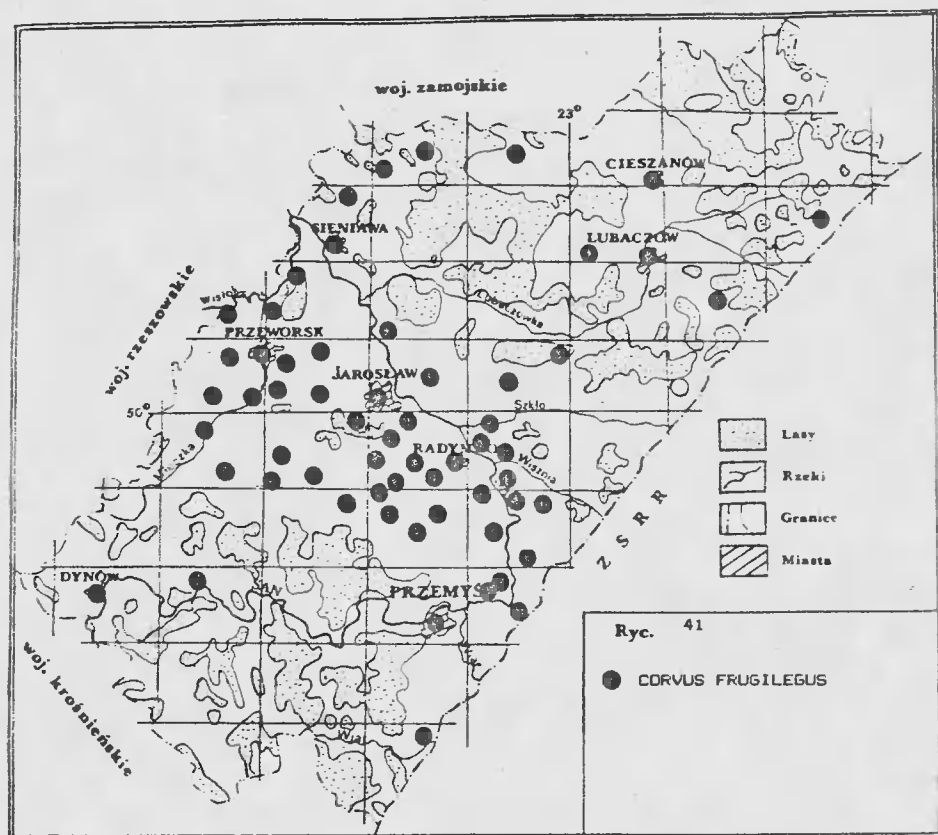
154. *Pica pica* (sroka). Średnio liczny ptak lęgowy na całym terenie badań, jedynie w głębi Pogorza Przemyskiego nieco rzadsza, gdzie skupia się głównie wzdłuż doliny Sanu oraz w osiedlach ludzkich. Zasiedla wszelkiego rodzaju skupienia drzew i krzewów wśród pól i łąk, sady, ogrody, nadrzeczne wikliny. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,4 do 4,5 p/10 ha, średnio 2,1 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic naliczono 40-50 par w zagęszczeniu 2,5 p/km² terenu badań. Przybliżona liczebność ocenić można 5000-10000 par.

155. *Nucifraga caryocatactes* (orzechówka). W paśmie Turnicy (400-600 m n.p.m.) stwierdzono gnieźdzenie w 1988 roku 14-18 par w zagęszczeniu 4,6 p/10 km². Zasiedla stare drzewostany jodłowe, niekiedy z dodatkiem buka (Hor., Kun. 1991).

156. *Corvus monedula* (kawka). Średnio liczny ptak lęgowy, zasiedlający osiedla i miasta, występując również w ich centrum. Szczególnie licznie notowana w starych parkach, np. w parku w Sieniawie na powierzchni 1,5 ha naliczono 22-24 pary. Na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 40-55 par w zagęszczeniu 2,5 p/km² terenu badań. Liczebność ocenić można w przybliżeniu na 5000-10000 par.

157. *Corvus frugilegus* (gawron) (ryc. 41). W czasie badań prowadzonych w latach 1983-1987, Hordowski (1989) stwierdził na obszarze ponad 2000 km² południowej części województwa 81 kolonii o łącznej liczbie prawie 7800 gniazd. Średnia wartość zagęszczenia populacji wynosi 7,9 pary/1 km². W stosunku do 1963 roku liczebność populacji gawrona wzrosła o około 45 %. Wielkość kolonii kształtowała się w granicach 3-633 gniazda, średnio 96 gniazd (największą stwierdzono w Wyszatycach - 633 gniazda). Gatunek ten nie gnieździł się na terenie Pogorza Przemyskiego, jak również w gęsto zalesionych obszarach północnej części województwa. Szacunkową liczebność na całym obszarze ocenić można na 9500-12000 par.

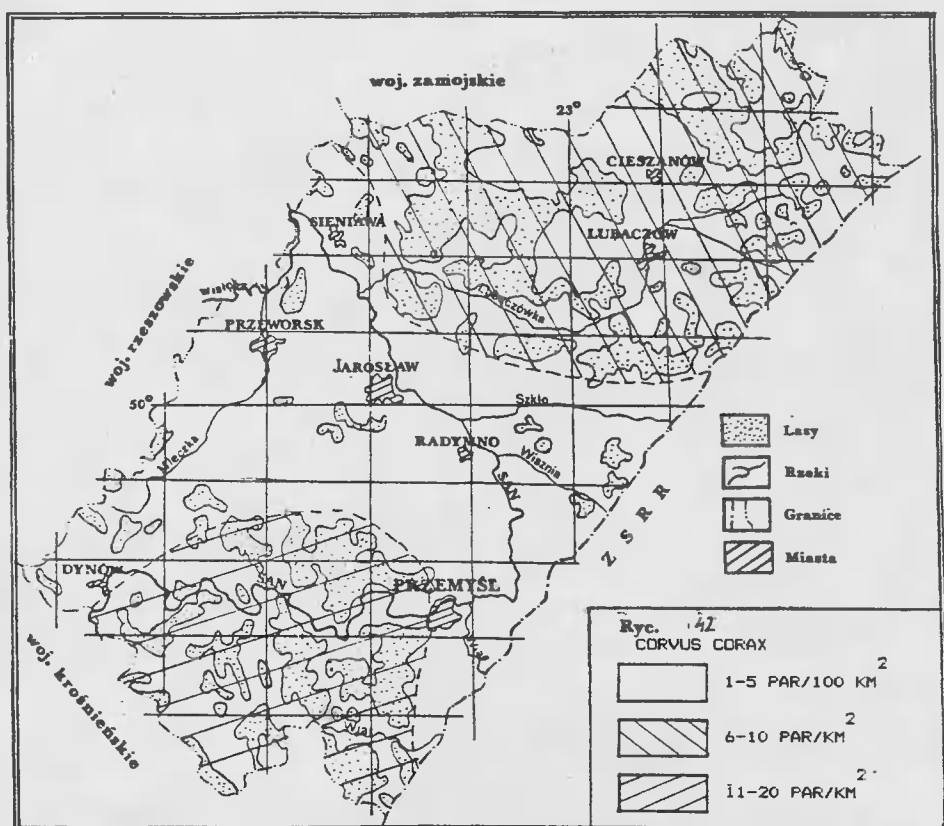
158. *Corvus corone cornix* (wrona siwa). Nieliczny ptak lęgowy Pogorza Przemyskiego, średnio liczny na pozostałym obszarze. Środowiskiem jej są

skraje lasów, doliny większych rzek z wysokimi drzewami. Najliczniej występuje wokół stawów rybnych. Na obszarze 1200 km² w południowo-wschodniej części województwa stwierdzono 130-160 par, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic naliczono 12-15 par w zagęszczeniu 0,6 p/km² terenu badań. W środkowej i północnej części występuje dużym rozproszeniu. Przybliżoną liczebność ocenić można na 1500-3000 par.

159. *Corvus corax* (kruk) (ryc. 42). Nieliczny ptak lęgowy, spotykany głównie na obszarze Pogórza Przemyskiego, okręgu Lubaczowskiego i na Roztoczu. Na Progu Lessowym rzadszy i zamieszkuje tu niewielkie kępy śródpolne, remizy, a nawet parki podworskie. Na podstawie przeprowadzonej ankiety (rozesłanej do nadleśnictw) i danych własnych jego liczebność na obszarze województwa ocenić można na 300-450 par, w średnim zagęszczeniu 6,2-7,7 pary/100 km² (Hordowski, Kunysz mat. niepubl.).

160. *Sturnus vulgaris* (szpak). Bardzo liczny ptak na całym terenie badań. Zasiedla wszelkiego typu istniejące biotopy, jedynie na Pogórzu Przemyskim nie wnika w wnętrza lasu ograniczając występowanie do ich

obrzeży. W miastach obserwowany wyłącznie z centrami, gdzie gniazduje w budkach lęgowych. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,2 do 15 p/10 ha, średnio 5 par, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 100-120 par w zagęszczeniu 5-6 p/km² terenu badań. Przybliżoną liczebność ocenić można na 40000-80000 par.

161. *Passer domesticus* (wróbel). Bardzo liczny ptak lęgowy, występujący we wszystkich osiedlach i miastach. W trzech wioskach na Progu Lessowym jego liczebność oceniono na 1200-1500 par, w średnim zagęszczeniu 54-68 p/km². Liczebność ocenić można w przybliżeniu na 100000-200000 par.

162. *Passer montanus* (mazurek). Liczny gatunek, mniej liczny od poprzedniego. Osiedla się głównie na skrajach wiosek, sadach, parkach, wyjątkowo jako lęgowy obserwowany daleko od siedzib ludzkich, np. na łąkach w Hurku. Na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 200-250 par w zagęszczeniu 9-11 p/km² terenu badań, a na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,9 do 2,4 p/10 ha. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 25000-50000 par.

163. * *Fringilla coelebs* (zięba). Jeden z najpospolitszych gatunków rozmieszczony równomiernie na całym terenie badań, zasiedla wszelkiego typu środowiska, włącznie z centrum miast (jeżeli tylko występuje zieleń). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,6 do 25,8 p/10 ha, średnio 12,7 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 600-750 par w zagęszczeniu 27-34 p/km² terenu badań. Przybliżoną liczebność ocenić można na 80000-140000 par.

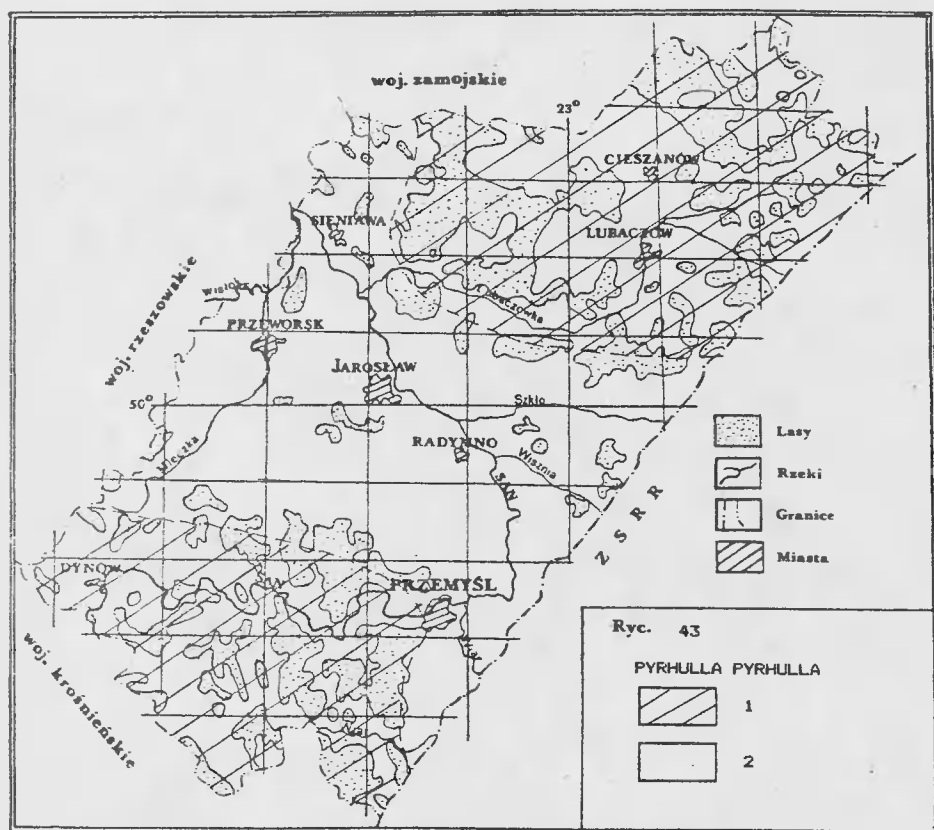
164. * *Serinus serinus* (kulczyk). Średnio liczny ptak lęgowy, zasiedlający głównie parki i ogrody, zieleń miejską, bardzo rzadko obserwowany poza osiedlami. Na Pogórzu Przemyskim wydaje się być nieco liczniejszy. W niektórych miejscowościach jest nieliczny (np. Rokietnica), natomiast w innych jest liczny (np. Makowa). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,2 do 4,4 p/10 ha, a w trzech wioskach na Progu Lessowym naliczono 15-18 par, w zagęszczeniu 0,7 p/km² terenu badań.

165. *Carduelis spinus* (czyżyk). Prawdopodobnie lęgowy w centralnych rejonach Pogórza Przemyskiego (Hor., Kun. 1991), ponadto w okresie lęgowym obserwowany w lasach szpilkowych w okolicach miejscowości Mołodycz, Narol, Borowa Góra oraz w rezerwacie "Źródła Tanwi", gdzie znaleziono gniazdo (Rybaczynski ed. 1987). Jego występowanie wymaga w przyszłości dalszych badań, zwłaszcza w części północnej.

166. * *Carduelis chloris* (dzwoniec). Liczny lub bardzo liczny ptak lęgowy na całym terenie badań. Typowym jego środowiskiem są parki, ogrody, kępy śródpolne, skraje lasów, wnika w tereny silnie zurbanizowane, jeżeli znajdują niewielkie krzewy, żywopłoty (np. w Przemyśle). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,8 do 9 p/10 ha, średnio 3,4 pary, na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 230-300 par w zagęszczeniu 10-13 p/km² terenu badań. Przybliżoną liczebność ocenić można na 15000-30000 par.

167. * *Carduelis carduelis* (szczygieł). Średnio liczny, a miejscami liczny ptak lęgowy, zasiedlający osiedla ludzkie, parki, sady, ogrody, aleje itp. Pojedyncze pary wnika nawet do wnętrza lasów, jak również i do centrum miast. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie wynosi 0,4 do 6,6 p/10 ha, średnio 2,3 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 200-250 par w przeciętnym zagęszczeniu 9-11 p/km² terenu badań. Przybliżoną liczebność ocenić można na 12000-25000 par.

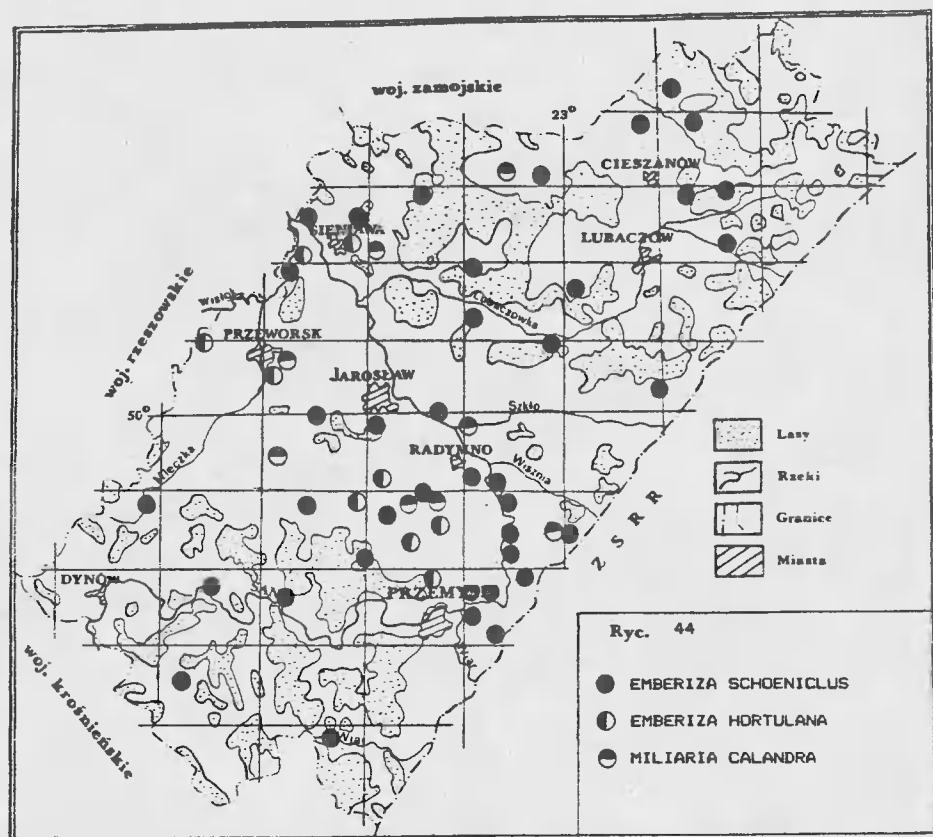
168. * *Carduelis cannabina* (makolągwa). Liczny, miejscami średnio liczny ptak lęgowy na całym terenie badań. Zasiedla podobne biotopy jak dzwoniec i również wnika do centrum miast. W niektórych miejscach na Progu Lessowego jest liczniejsza (i to niekiedy znacznie) od dzwońca. Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,7 do 6 p/10 ha, średnio 3,2 pary, a na

powierzchni 21 km^2 wokół Kosienic stwierdzono 250-350 par w przeciętnym zagęszczeniu $11-13 \text{ p/km}^2$ terenu badań. Liczebność w przybliżeniu ocenić można na 20000-40000 par.

169. *Loxia curvirostra* (krzyżodziób świerkowy). W okresie lęgowym spotykany tylko dwukrotnie na Pogórzu Przemyskim, a mianowicie pod Koniuszą 5 V 1984 roku, gdzie obserwowano parę ptaków, oraz 5 V 1984 - 1 śpiewającego samca w lesie w pobliżu Aksamnic (Hor., Kun. 1991). Ponadto jednego śpiewającego samca obserwowano w okresie lęgowym lesie w okolicach Nowosielec (W. Kapusta).

170. *Carpodacus erythrinus* (dziwonina). Mało liczny ptak lęgowy spotykany głównie w wiklinach nadrzecznych wzdłuż Sanu, Wiaru, Wisłoka, Wiszni, Lubaczówki, a także przy większości starorzeczy oraz stawów rybnych. Liczenie prowadzone nad Wiarem (52 ha) w zaroślach wiklinowych wykazało zagęszczenie $1,7 \text{ p/10 ha}$ (Hor., Kun. 1991). Walasz (1990) szacuje jej liczebność na odcinku Sanu od Dynowa do Przemysła na około 50 par, co wydaje się nieco zaniżone.

171. *Pyrhulla pyrhulla* (gil) (ryc. 43; 1 - obszar występowania, 2 - brak stwierdzeń w okresie lęgowym). Nieliczny ptak lęgowy na Pogórzu Przemyskim i w Lubaczowskim. Nie stwierdzono jego występowania w środkowej części województwa. Związany jest w okresie lęgowym z lasami iglastymi, głównie z udziałem jodły i świerka. Rozmieszczenie w północnej części wymaga dokładnego zbadania.

172. *Coccothraustes coccothraustes* (grubodziób). Średnio liczny ptak lęgowy na całym terenie badań. Nieco rzadszy wydaje się w północnej części województwa, zwłaszcza w dużych kompleksach lasów sosnowych. Zasiedla większość typów lasów, a na Progu Lessowym również kępy śródpolne i niektóre parki podworskie (Hor., Kun. 1991). Na powierzchniach próbnych zagęszczenie wynosi od 0,8 do 3 p/10 ha, średnio 1,6 pary, a na powierzchni 21 km² wokół Kosienic stwierdzono 40-50 par w zagęszczeniu 2 p/km².

173. *Emberiza citrinella* (trznadel). Bardzo liczny ptak lęgowy na całym obszarze województwa, nieliczny lub brak go zupełnie w dużych i zwartych kompleksach leśnych. Szczególnie licznie występuje na Progu Lessowym, na

powierzchni 21 km^2 wokół Kosienice stwierdzono 650-800 par w zagęszczeniu 30-36 p/ km^2 . Na powierzchniach próbnych zagęszczenie waha się od 0,6 do 10,9 p/10 ha, średnio 4,1 par. Nie stwierdzony wewnątrz większych miast, występuje natomiast stosunkowo licznie na ich obrzeżach. Przybliżoną liczebność ocenić można na 40000-80000 par.

174. *Emberiza hortulana* (ortolan). Skrajnie nieliczny ptak lęgowy. Stwierdzony na kilku stanowiskach; pod Kosienicami, Wacławicami, Trójczycami, Łowcami, Chłopicami, Żurawicą Górną (Hor., Kun. 1991), ponadto w okolicach Przeworska, Nowosielec i ujścia Wisłoka (W. Kapusta). Jak wynika z ryc. 44 jego wykryte stanowiska położone są tylko na Progu Lessowym. Środowiskiem lęgowym były brzegi lasów, zwłaszcza topolowych, poza tym aleje topolowe rosnące wzdłuż dróg.

175. *Emberiza schoeniclus* (potrzos) (ryc. 44). Występuje na wszystkich większych zbiornikach wodnych, jak starorzecza, stawy, żwirownie, jak również na niewielkich oczkach wodnych wśród pól, łąk itp. Jego liczebność na stawach w Starzawie oceniono na 40-50 par, na starorzeczu w Hurku 5-6 par (Witkowska, Kurek 1928). Przybliżona liczebność ocenić można na 400-600 par.

176. *Miliaria calandra* (potrzyszcz) (ryc. 44). Nieliczny ptak lęgowy, stwierdzony na kilku stanowiskach; Hurko 8-10 par, Zarzecze 1-2 pary, Kaszyce 1-2 pary, między Tapinem a Dobkowicami 18-20 par (Hor., Kun. 1991), ponadto pod Radymnem 6-8 par i pod Lesznem 2-3 pary (bad. własne) i pod Wólką Małą (W. Kapusta). Zasiadła duże i podmokłe łąki kośne, pastwiska, skraje pól uprawnych.

Zmiany w ornitofaunie woj. przemyskiego w czasie ostatnich 150 lat

Określenie dokładnych zmian, jakie zaszły w awifaunie woj. przemyskiego na przestrzeni ostatnich 150 lat, z powodu braku materiałów źródłowych, zwłaszcza z północnych obszarów, jest bardzo trudne do przeprowadzenia. Przy porównaniu oparto się w głównej mierze na publikacjach Dzieduszyckiego (1880, 1895), a także na pracach Pietruskiego (1840), Nowickiego (1866), Niezbitowskiego (1901), Genglera (1916), Domaniewskiego (1916), Godynia (1937, 1938, 1939) i Trelli (1938). Na podstawie tych materiałów wyznaczenie zmian sprowadzić można tylko do dwóch zjawisk, tzn. zaniku jednych, a pojawienia się innych gatunków. Poznanie przyczyn tych zjawisk jest niekiedy trudne i złożone.

Z powodu zmian zasięgów geograficznych przestał się gnieździć na bada-

nym terenie na przełomie XIX i XX w. słowik rdzawy (*Luscinia megarhynchos*). Gatunek ten ponownie stwierdzono na tych terenach dopiero w 1990 roku, co jest niewątpliwie związane ze wzrostem liczebności populacji zamieszkującej zachodnią Polskę, która przejawia skłonności do ekspansji (Tomiałojć 1990). Wobec tych zjawisk powrót tego gatunku po około 100 latach jest możliwy.

Zmniejszenie się areалу lęgowego dzierzby rudogłowej (*Lanius senator*), spowodowało wycofanie się jej na początku XX wieku z środkowych i południowych regionów, a jej gniazdowanie ograniczało się już wówczas do Puszczy Sandomierskiej i okolic (Domaniewski 1916, Gengler 1916). Przedtem na Podkarpaciu musiała być stosunkowo częsta, skoro Niezabitowski-Lubicz (1901) wymienia szereg stanowisk z okolic Chyrowa nad górnym Strwiążem. W pojedynczych parach na północnych skrawkach województwa gniazdowała jeszcze do lat 80. XX wieku, a ostatni znany lęg stwierdzono na granicy woj. przemyskiego i zamojskiego w okolicach Rudki (Borchulski ed. 1988).

Z powodu powiększania areалу lęgowego przybyło natomiast w tym czasie 9-10 gatunków; łabędź niemy (*Cygnus olor*), gęgawa (*Anser anser*), czernica (*Aythya fuligula*), żoła (*Merops apiaster*), sierpówka (*Streptopelia decaocto*), dzięcioł syryjski (*Dendrocopos syriacus*), kwiczoł (*Turdus pilaris* (?), mucholówka białoszyja (*Ficedula albicollis*), kulczyk (*Serinus serinus*), dziwonia (*Carpodacus erythrinus*). Prawdopodobnie również z tych względów obserwowano pojedyncze lęgi mewy białogłowej (*Larus cachinnans*) i rybitwy białowasej (*Chlidonias hybridus*).

Łabędź niemy (*Cygnus olor*) wskutek intensywnego tępienia w XIX stał się bardzo rzadki i zachował się na niewielu obszarach północnej Polski (Tomiałojć 1990). Wobec zmian w zachowaniu się tego gatunku, spowodowanych działaniami ochronnymi jego liczebność na zasiedlanym obszarze znacznie wzrosła, co doprowadziło do poszerzenia się tego obszaru w kierunku wschodnim. Jak wynika z opracowania Wieloch (1984), łabędź pojawił się w granicach województwa przemyskiego (na stawach w Starzawie i Lublińcu) między 1971 a 1979 rokiem.

Do połowy XX wieku gęś gęgawa (*Anser anser*) gniazdowała na nielicznych stanowiskach w północnej Polsce (Tomiałojć 1990). Nie występowała w województwie jeszcze w latach 1975-1979, gdyż Gromadzki i Wieloch (1983) nie wymieniają jej stanowisk z granic przemyskiego. Pierwsze lęgi wykryto w 1987 roku na stawach w Starzawie (Hor., Kun. 1991).

Czernica (*Aythya fuligula*) do 1850 występowała w północnej Rosji i Skandynawii (Nowak 1974). Jako lęgowa w Polsce stwierdzono na Pomorzu około 1880 roku (Tomiałojć 1990). Na badanym terenie pojawiła się jako lęgowa po 80-90. latach od zasiedlenia północnych obszarów kraju, tj. w latach 60. i

70. obecnego stulecia. Obecnie jest szeroko rozpowszechniona na większych zbiornikach wodnych.

Ekspansja mewy białogłowej (*Larus cachinnans*), gatunku - do niedawna uważanego za podgatunek mewy srebrzystej (*Larus argentatus*) - w Polsce dokonała się na początku lat 80. na środkowej Wiśle, gdzie obserwowano jej lęgi (Bukaciński et al. 1989). Stwierdzone w 1989 na stawach w Starzawie gniazdo w kolonii śmieszki (*Larus ridibundus*), może zainicjować regularnie gnieźdzenie tego gatunku w przyszłości. Wiosną 1990 obserwowano wielokrotnie w tym samym miejscu ptaki. Prawdopodobnie jednak z powodu zmiany warunków siedliskowych w porównaniu do poprzedniego roku, ptaki nie założyły gniazd.

Pierwszych obserwacji żolny (*Merops apiaster*) dokonano w okolicach Przemyśla w końcu lat 50., kiedy to widziano pojedyncze ptaki w Olszanach (Cais 1965). Mimo, iż sam autor nie stwierdził gniazdowania z dużym prawdopodobieństwem można założyć, że ptaki gnieździły się w okolicy, wobec znalezienia kilka lat później szeregu stanowisk lęgowych wzdłuż Sanu od Przemyśla do Jarosławia (Dyrz 1967, Kurek 1967). Od tego czasu jej populacja utrzymuje się mniej więcej na poziomie 10-35 par (H. Kurek, mat. niepub.).

Pierwszych stwierdzeń sierpówki (*Streptopelia decaocto*) dokonano w 1957 roku w Przemyśle (Cais 1965), była ona jednak bardzo nieliczna i dopiero na początku lat 60. zajęła cały obszar miasta. W okolicach Przemyśla ciągle jednak obserwowana była wyjątkowo, choć głęboko na Pogórzu Przemyskim w dolinie Sanu została stwierdzona na kilku stanowiskach już w pierwszej połowie lat 50. (Nowak 1958).

Dzięcioł syryjski (*Dendrocopos syriacus*) jako jeden z najnowszych "nabytków" rodzimej awifauny lęgowej pojawił się w Polsce pod koniec lat 70. Pierwsze stanowiska lęgowe wykryto w 1979 roku pod Rzeszowem (Ciasek, Tomiałojć 1982). Pierwszych obserwacji w granicach przemyskiego dokonano w lutym 1980 w Przemyśle, a przeprowadzona inwentaryzacja wykazała kilkanaście stanowisk wzdłuż doliny Sanu od Przemyśla do Sieniawy (Kurek 1984). Jego szerokie rozpowszechnienie już na początku lat 80. sugeruje, iż gatunek ten pojawił się w granicach przemyskiego nieco wcześniej (połowa lat 70.).

Mucholówka białoszyja (*Ficedula albicollis*) pojawiła się dopiero w drugiej połowie XX wieku. W latach 60. i 70. zasiedliła północną część Roztocza (Głowaciński 1974). Na Pogórzu Przemyskim zanotowana po raz pierwszy na początku lat 70. w parku w Krasieczynie (Hor. Kun. 1991).

Dość niejasny jest termin przybycia na omawiany teren kwiczoła (*Turdus pilaris*). Do końca XVIII wieku gniazdował on tylko na północnym-wschodzie

kraju (Tomiałojć 1990). Według Domaniewskiego (1916) pierwsze lęgi w Galicji stwierdzono w latach 1851-1880. Nie wyklucza to jednak możliwości wcześniejszego gniazdowania na tym terenie (tzn. przed rokiem 1850), gdyż Dzieduszycki (1880) twierdził, iż kwiczoł jest pospolity i wszędzie spotykany. Również duża liczba lęgów wykazana w zbiorach Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie z lat 1851 i 1852 z okolic Zarzecza sugeruje jego szerokie rozprzestrzenienie w tym czasie (Dzieduszycki 1880, Strautman 1963).

Kulczyk (*Serinus serinus*) pierwotnie występujący tylko w krajach śródziemnomorskich zasiedlił teren Polski w połowie XIX wieku (Nowak 1974). Na początku bieżącego stulecia był już powszechny na Podkarpaciu (Trella 1938). Mimo, iż kulczyk tak dawno zasiedlił ten teren, to w niektórych miejscowościach, stwierdzono go dopiero w latach 80. bieżącego stulecia (np. Maćkowice), a w innych jest bardzo nieliczny (np. Rokietnica).

Dziwonia (*Carpodacus erythrinus*) pojawiła się na terenie badań najwcześniej w drugiej połowie XIX wieku i jak twierdzi Brunicki (1889) i Dzieduszycki (1880) była wówczas największą rzadkością. Nieco bardziej rozpowszechniła się w pierwszej połowie XX wieku, gdyż Trella (1938) wspomina o jej występowaniu wzdłuż Sanu. Wiele stanowisk stwierdzono w latach 50. w dolinie Sanu (Józefik 1961). Obecnie występuje powszechnie wzdłuż Sanu i jego większych dopływów.

Być może również z powodu wzrostu liczebności populacji rybitwy białowąsej (*Chlidonias hybridus*) na południu Europy, gatunek ten w przyszłości zacznie się regularnie gnieździć. W 1986 roku znaleziono lęg dwóch par na starorzeczu w Hurku oraz obserwowano wielokrotnie w okresie lęgowym (1988, 1990) ptaki na stawach w Starzawie, gdzie być może się gnieździły.

Z mało poznanych przyczyn przestały gniazdować u nas: kulon (*Burhinus oedicephalus*), kraska (*Coracias garrulus*), dzierzba czarnoczelna (*Lanius minor*), dzierlatka (*Galerida cristata*).

Kulon (*Burhinus oedicephalus*) gniazdował w drugiej połowie XIX wieku wzdłuż całego Sanu (Dzieduszycki 1880), skąd pochodzą odstrzelone ptaki i pisklęta (np. pod Włazownicą). Jeszcze w połowie XX wieku obserwowany wzdłuż dolnego Sanu na wędrówkach w dużych grupach (Tomiałojć 1990). Nie stwierdzony już ani razu w latach 80. tego stulecia (Mor. Kun. 1991).

Kraska (*Coracias garrulus*) występowała do połowy XX wieku jako gatunek stosunkowo częsty (Józefik 1959, 1961). Kilka lat później Cais (1965) wspomina o rzadkości jej występowania. Z Pogórza Przemyskiego ostatnie znane stanowisko stwierdzono pod Orzechowcami (1978) i Prałkowcami (1979). W północnych rejonach obserwowana po raz ostatni w 1982 roku na granicy woj. przemyskiego i zamojskiego w okolicach Suśca (Borchulski ed. 1988). Jako

lęgowa obserwowana natomiast w okolicach Żolyni (woj. rzeszowskie) w 1989 roku (S. Kochman).

Jeszcze gwałtowniejszy niż w przypadku kraski jest proces wymierania dzierzby czarnoczelnej (*Lanius minor*). W XIX i na początku XX była ona pospolita (Dzieduszycki 1880, Domaniewski 1916, Gengler 1916). Jeszcze w latach 60. i na początku 70. bieżącego stulecia była spotykana w pojedynczych parach na całym terenie badań (Wolk 1968, Tomiałojć 1990, Hor., Kun. 1991). Proces zaniku tego gatunku występuje w całej Polsce, a jej krajowa populacja obliczana jest na mniej niż 100 par (Tomiałojć 1990).

Dzierlatka (*Galerida cristata*) w końcu XIX i na początku XX była ptakiem często spotykanym (Dzieduszycki 1880, Trella 1938). Jeszcze w okresie II wojny światowej obserwowano ją na targowiskach w Przemyślu, a ostatnie znane stanowisko pochodzi z Żurawicy Rozrządowej z 1967 (Hor. i Kun. 1991). Proces wymierania tego gatunku notowany jest również w innych rejonach kraju (Tomiałojć 1990).

Nie można wykluczyć gniazdowania w XIX i na początku XX w., takich gatunków jak: sokół wędrowny (*Falco peregrinus*), batalion (*Philomachus pugnax*) oraz kulik wielki (*Numenius arquata*). Sokół wędrowny musiał być ówczesnie dość powszechny, gdyż pochodzi z tego czasu wiele obserwacji, jak i odstrzelonych okazów (z okresu lęgowego). Batalion oraz kulik wielki gnieździły się w okolicach Lwowa (Miczyński 1962), nieduża odległość oraz podobieństwo siedlisk sugeruje możliwość gniazdowania.

Do gatunków, które w najbliższym czasie mogą zniknąć z obszaru województwa zaliczyć można 6 gatunków: cietrzew (*Tetrao tetrix*), głuszec (*Tetrao urogallus*), rycyk (*Limosa limosa*), kszczyk (*Gallinago gallinago*), krwawodziób (*Tringa totanus*), brodziec samotny (*T. ochropus*) i piomykówka (*Tyto alba*).

Przeprowadzona przez Marchlewskiego (1948) ankieta dotycząca występowania cietrzewia (*Tetrao tetrix*) wykazała istnienie stanowisk lęgowych w nadleśnictwie Sieniawa, Jarosław, Szówsko oraz pod Rudą Różaniecką i Horyńcem. Fruziński (1966) stwierdził, iż w granicach województwa gniazduje około 130 ptaków. Już tenże autor podkreślał wymieranie tego gatunku, np. w nadleśnictwie Sieniawa w 1939 było 150 ptaków, w 1942 - 100 ptaków, a w 1963 - 30 ptaków. Obecnie jego populacja, jak się wydaje, nie przekracza kilkanaście par.

Głuszec (*Tetrao urogallus*) pod koniec XIX wieku występował pod Lubaczowem (Dzieduszycki 1880). Domaniewski (1933) podaje, iż wiosną 1925 roku znaleziono tokowisko między Rudą a Hutą Różaniecką. Głuszec utrzymywał się w tym rejonie jeszcze w latach 40. (Marchlewski 1948). W 1983 stwierdzono

tylko 5 par w Puszczy Solskiej (Graczyk et al. 1987). Obecnie już chyba nie gniazduje w granicach woj. przemyskiego.

Zanik takich gatunków, jak *Limosa limosa* (rycyk), *Gallinago gallinago* (kszyk) i *Tringa totanus* (krwawodziób) związany jest ze zmianami siedliskowymi, tj. osuszaniem podmokłych łąk i pastwisk. Takich środowisk w województwie przemyskim jest coraz mniej i jeżeli nie zatrzyma się dalszego procesu osuszania mokradeł (np. pod Surmaczówką), to za kilka lat gatunki te mogą całkowicie zaniknąć jako lęgowe.

Brodziec samotny (*Tringa ochropus*) w latach 50. miał być (czy był?) szeroko rozpowszechniony w całym dorzeczu Sanu, aż do jego źródeł (Józefik 1959, 1961). Obecnie napotkano go tylko na trzech stanowiskach w całym województwie, choć ma występować nieco liczniej w Puszczy Solskiej (Ryba-czyński ed. 1987).

Proces wymierania płomykówki (*Tyto alba*) można przyrównać do zaniku dzierzby czarnoczelnej. Jeszcze w latach 50. i 60. występowała powszechnie na całym obszarze (Cais 1963a i b, 1965, Ruprecht, Szwagrzak 1988). Obecnie obserwowana tylko na dwu stanowiskach.

Do gatunków zagrożonych wyginieciem należy zaliczyć również żolnę, (*Merops apiaster*), która występuje w bardzo małej populacji i każda zmiana lokalnych warunków spowodować może jej całkowitą zagładę (Głowaciński 1988).

W porównaniu do lat 1930-1950 wyraźnie spadła liczebność ortolana (*Emberiza hortulana*). Na podstawie fragmentarycznych danych Dzieduszyckiego (1880), można wnioskować, iż w drugiej połowie XIX wieku był on równie liczny w okolicach Jarosławia jak obecnie. W latach 30. tego stulecia stał się natomiast powszechny w tych okolicach (Dunajewski, Rydzewski 1937). Cais (1965) podaje, iż w latach 50. obserwował go często w dolinie Sanu od Przemyśla do Babic. Pod koniec lat 80. obserwowany zaledwie na kilku stanowiskach (Hor., Kun. 1991), z których część obecnie (1991) już nie istnieje.

Jak się wydaje zmniejszył swoją liczebność potrzaszcz (*Miliaria calandra*). Jeszcze w połowie obecnego stulecia spotykano zarówno Jesienia, jak i wiosną duże stada tych ptaków, np. 7 X 1958 pod Hurkiem - 70 ptaków (Józefik 1961) czy 25 III 1962 - 130 ptaków w okolicach Krakowca (ZSRR) tuż przy polskiej granicy (Strautman 1963). Widywany wielokrotnie w zimie, np. w okolicach Zarzecza (Dzieduszycki 1880), skąd pochodzą odstrzelone ptaki. Również w okolicach Lwowa regularnie gniazdował, jak i zimował (Miczyński 1962). Obecnie mimo wzrostu penetracji ornitologicznej tego terenu, obserwowany tylko na kilku stanowiskach w centralnej części województwa.

W przeciwieństwie do przedstawionych wyżej gatunków wzrost liczebności

w ostatnich dziesięcioleciach zanotowano u kruka (*Corvus corax*), gawrona (*C. frugilegus*), remiza (*Remiz pendulinus*), a nieco mniejszy u srokosza (*Lanius excubitor*) bociana czarnego (*Ciconia nigra*) i kwiczoła (*Turdus pilaris*)

U kruka (*Corvus corax*) w stosunku do lat 50. (Dobrowolski et al. 1962), liczebność na Pogórzu Przemyskim oraz w północnych obszarach wzrosła, aż dziesięciokrotnie. Systematycznie rośnie też liczebność gawrona (*C. frugilegus*), w porównaniu do lat 60. wzrost ten wyniósł blisko 50 % (Hordowski 1989). Pod koniec XIX wieku znana była tylko jedna kolonia w Radymnie (Dzieduszycki 1880).

Występowanie remiza (*Remiz pendulinus*) na Podkarpaciu wiąże się z jego okresowymi zmianami liczebności (Józefik 1961). Pod koniec ubiegłego stulecia występował on na Wisłoku, np. pod Rzeszowem (Schaitter 1868). W pierwszych dziesięcioleciach XX w. zaznacza się wyraźne zanikanie remiza na tym obszarze. Według obserwacji A. Dunajewskiego i W. Dzieduszyckiego, przeprowadzonych w latach międzywojennych, aż do 1945 r. gatunek ten nie występował w powiecie Jarosław i w południowej części powiatu Przeworsk (Dobrowolski, Nowak 1965). Ponowny wzrost liczebności populacji nastąpił od połowy tego stulecia i obecnie remiz jest szeroko rozpowszechniony wzdłuż Sanu i innych rzek.

Wielokrotnie zwiększył swoją liczebność kopciuszek (*Phoenicurus ochruros*), który na początku XIX wieku zasiedlał tylko góry (Tomiałojć 1990). Zasiedlanie obszaru badań rozpoczął ten gatunek mniej więcej w połowie ubiegłego stulecia, np. z 25 VII 1855 pochodzi zniesienie zebrane z Jarosławia (Strautman 1963), a 30 VIII 1854 zabito młodego ptaka w Zarzeczu (Dzieduszycki 1880). Wzrost liczebności nastąpił również u szpaka (*Sturnus vulgaris*), który dawniej występował na całym obszarze, ale był bardzo rozproszony (Gengler 1916).

W przyszłości można spodziewać się pojawienia lęgowych kormoranów (*Phalacrocorax carbo*), których lęgi stwierdzono nad stawami w Tarnawatce (K. Monastyrski). Obecnie nie można wykluczyć gniazdowania sóweczki (*Glaucopteryx passerinum*), (lęgi obserwowano pod Żółkwią, t.j. około 20 km od granic Polski oraz pojedyncze ptaki pod Leskiem, (M. Fillipek) i włochatki (*Ageolius funereus*), lęg zanotowano w pobliżu miejscowości Terpo.

Podsumowanie

Na obszarze woj. przemyskiego (1,4 % powierzchni kraju) stwierdzono w latach 1985-1990 gniazdowanie 176 gatunków ptaków, co stanowi wobec 222 gatunków podanych przez Tomiałojcia (1990), 79 % naszej awifauny lęgowej kraju. W liczbie tej 163 to gatunki lęgowe, a 13 prawdopodobnie legowe: *Anas*

crecca, *Circus cyaneus*, *Aquila chrysaetos*, *Aquila clanga*, *Falco vespertinus*, *Porzana parva*, *Grus grus*, *Tringa ochropus*, *Caprimulgus europaeus*, *Picoides tridactylus*, *Luscinia megarhynchos*, *Turdus torquatus*, *Regulus ignicapillus*.
Możliwe jest natomiast sporadyczne gniazdowanie: *Hieraaetus pennatus*, *Charadrius hiaticula* (tab. 1). Porównując obszar województwa do innych

T a b e l a 1

Liczebność par lęgowych wybranych, rzadkich i ginących gatunków na obszarze woj. przemyskiego w porównaniu z Śląskiem, Polską i Europą (bez ZSRR). Opracowano na podstawie prac: Mikkola 1983, Cramp (ed.) 1985, Piersma 1986, Dyrz 1989, Tomiałojć 1990, Dyrz et al. 1991.

Gatunek	woj. przemyskie	Śląsk	Polska	Europa
<i>Podiceps cristatus</i>	100-150	3000-3500	-	35000
<i>P. grisegena</i>	15-20	600-800	2000	6700
<i>P. nigricollis</i>	15-25	2000	2500	4500
<i>Botaurus stellaris</i>	10-20	100-135	800-1000	3500
<i>Ixobrychus minutus</i>	20-30	ok. 120	-	10000
<i>Ciconia nigra</i>	35-40	ok. 130	800-900	1500
<i>C. ciconia</i>	700-800	ok. 2200	32000	80000
<i>Anas strepera</i>	5-10	300-320	1500	5000
<i>A. acuta</i>	1	1-2	100-150	25000
<i>Aythya nyroca</i>	30-40	150-200	-	1500
<i>Pernis apivorus</i>	35-45	200-250	1500-2000	10000
<i>Milvus migrans</i>	7-10	50-60	500	33000
<i>M. milvus</i>	2-3	20-25	300	12700
<i>Circus aeruginosus</i>	15-20	ok. 450	1500-2000	8000
<i>Accipiter gentilis</i>	70-100	400-500	3000-4000	30000
<i>A. nisus</i>	50-70	150-200	1000-2000	75000
<i>Aquila pomarina</i>	65-75	2-4	1000-1200	-
<i>Falco subbuteo</i>	35-50	100-130	1000-2000	-
<i>Coturnix coturnix</i>	1500-3000	200-250	-	200000
<i>Charadrius dubius</i>	60-100	400-450	1000-1500	22500
<i>Sterna hirundo</i>	25-35	260-270	4000	120000
<i>Bubo bubo</i>	9-12	ok. 17	150	4500-6000
<i>Nerops apiaster</i>	15-20	-	10-30	-

zbadanych regionów kraju, należy zaznaczyć, iż charakteryzuje się on dość wysoką całkowitą liczbą gatunków. Na mniejszych powierzchniach jak Słowiński Park Narodowy stwierdzono 162 gatunki (Bednorz 1983), w Kotlinie Biebrzańskiej (1200 km²) - 176 gatunków, na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim (1000 km²) - 170 gatunków (Dyrz et al. 1973, 1984). w Puszczy Kozienickiej (500 km²) - 147 gatunków (Cieślak, Piasecki 1981), między Ustką a Mielnowem (400 km²) - 141 gatunków (Górski 1976).

Na terenie tym znajdują się jedyne w kraju stałe miejsca gniazdowania żołą. W 6-8 koloniach lęgnie się corocznie około 20 par tego gatunku. Liczebność 65-75 par orlika krzykliwego stanowi 7 % populacji krajowej. Do

wielkich rzadkości gniazdujących na badanym terenie i to nie tylko w skali krajowej zaliczyć można; orla przedniego (około 10 par w Polsce), bielika (najbardziej na południe wysunięte stanowisko tego gatunku), puchacza (9-12 par, tj. 7-8 % populacji krajowej), kłaskawki (3000-5000 par, teren woj. jest obszarem o najwyższym zagęszczeniu tego gatunku w kraju).

Liczebność wszystkich gatunków ptaków na obszarze woj. oszacowano na 1,5-2,5 mln ptaków. Znacząca część tej liczby przypada na kilkanaście powszechnie występujących gatunków, jak zięba (*Fringilla coelebs*), wróbel (*Passer domesticus*), dymówka (*Hirundo rustica*), trznadel (*Emberiza citrinella*).

Najwyższe ogólne zagęszczenie awifauny lęgowej stwierdzono w środkowej i południowej części województwa w parkach podworskich 105-170 p/10 ha oraz w gładach dębowo-lipowych. W innych biotopach leśnych zagęszczenie waha się od 60-110 p/10 ha, w młodnikach 40-50 p/10 ha. Należy zaznaczyć, iż największe zagęszczenia notowano na powierzchniach położonych na skraju lasu, co podwyższa liczbę gatunków o około 30 % (Tomiałojć et. al. 1984). Wśród pól i łąk całkowite zagęszczenie wynosiło 8-27 p/10 ha. Najniższe zagęszczenia notowano w monokulturach niektórych upraw (np. rzepaku), a najwyższe na zakrzaczonych wilgotnych łąkach.

Podziękowanie

Chciałbym serdecznie podziękować kolegom, którzy udostępnili mi swoje obserwacje z obszaru woj. przemyskiego. Są to: J. Bereżnicki, T. Budziński, M. Czernicki, G. Filipek, R. Gwiazda, F. Jakubowski, T. Jankowy, R. Jasłowski, W. Kapusta, T. Klimkiewicz, W. Kłoskowski, S. Kochman, G. Kołodziejczyk, W. Król, P. Kunysz, H. Kurek, T. Kustra, P. Mielczarek, T. Mizera, K. Monastyrski, R. Ozimek, K. Walasz, J. Wolek, I. Wyszynski, A. Zbrożek.

Chciałbym również złożyć podziękowanie dr. hab. Jerzemu Pióreckiemu za umożliwienie przeprowadzenia badań, jak również wydanie tej pracy, a dr. Markowi Kellerowi za recenzję pracy.

Literatura

- Bednorz J. 1983. Awifauna Słowińskiego Parku Narodowego z uwzględnieniem stosunków ilościowych. PTPN, Prac. Kom. Biol., 45, 1-101.
- Borchulski R. (ed.). 1988. Dokumentacja do utworzenia Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego. Arch. Urzędu Wojewódzkiego w Przemyślu.
- Brunicki J. 1889. Ptaki spostrzegane w okolicy Stryja. Spraw. Kom. Fizyogr., Kraków, 23, 2: 119-128.
- Bukaciński D., Nawrocki P., Stawarczyk T. 1989. Gniazdowanie mew białogłowych (*Larus cachinnans*) na środkowej Wiśle, ich status taksonomiczny oraz problemy z rozpoznawaniem podgatunku *L. c. michahellis*, *L. c. cachinnans* i *L. c. omissus*. Not. Orn., 30, 3-4: 3-12.
- Cais L. 1963a. Badania nad składem pokarmu kilku gatunków sów. Zesz. Nauk. UAM, Poznań, Biol., 4: 3-21.
- Cais L. 1963b. Materiały do fauny ssaków województwa rzeszowskiego. Zesz. Nauk. UAM, Poznań, Biol. 4: 22-40.
- Cais L. 1965. Niektóre gatunki ptaków obserwowane na wschodnim odcinku polskiej części Karpat w latach 1958-1964. Acta Orn., 9, 3: 143-150.
- Cieślak M., Plasecki K. 1981. Awifauna Puszczy Kozienickiej i jej okolic. Biul. Kwart. Radom. Tow. Nauk, 29, 1: 9-20.
- Ciosek J., Tomiałojć L. 1982. Dzięcioł syryjski, (*Dendrocopos syriacus* (Hempr et Ehrenb.) ptakiem lęgowym w Polsce. Prz. Zool., 26, 1: 101-109.
- Cramp S. (ed.) 1985. The Birds of the Western Palearctic. Vol. IV; Oxford Univ. Press, Oxford.
- Dobrowolski K.A., Nowak E. 1965. Występowanie remiza, *Remiz pendulinus* (L.) w Polsce. Acta Orn., 9, 2: 77-119.
- Dobrowolski K.A., Pielowski Z., Pinowski J., Wasilewski A. 1962. Das Vorkommen des Kolkraben (*Corvus c. corax* L.) in Polen im Zusammenhang mit Areals- und Quantitätsveränderungen in Mitteleuropa. Ekol. Pol. A, 10, 14: 375-456.
- Domaniewski J. 1916. Krytyczny przegląd awifauny Galicji. Cz. I. Passeriformes. Pam. Fizjogr., Warszawa, 23, 2: 5-83.
- Domaniewski J. 1933. Materiały do rozmieszczenia głuszca (*Tetrao urogallus* Linn.) w Polsce. Acta Orn., 1, 4: 83-121.
- Dunajewski A., Rydzewski W. 1937. O występowaniu niektórych ptaków w Polsce. Acta Orn., 2, 3: 31-38.
- Dyrz A. 1967. Kolonie lęgowe żolny, *Merops apiaster* L., w okolicach Przemyśla. Acta Orn., 10, 2: 45-50.
- Dyrz A. 1989. Tereny ważne dla ornitologii i ochrony ptaków w Polsce. Prz.

- Zool., 33, 3; 417-437.
- Dyrz A., Okulewicz J., Wiatr B. 1973. Ptaki Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego w okresie lęgowym. Acta Zool. Cracov., 18, 14: 399-474.
- Dyrz A., Okulewicz J., Witkowski J., Jesłonowski J., Nawrocki P., Winiecki A. 1984. Ptaki torfowisk niskich Kotliny Biebrzańskiej. Opracowanie faunistyczne. Acta Orn. 20, 1; 1-108.
- Dyrz A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. 1991. Ptaki Śląska - monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Dzieduszycki W. 1880. Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Ptaki. Lwów.
- Dzieduszycki W. 1895. Przewodnik po Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Lwów.
- Fruziński B. 1966. Rozmieszczenie i ekologia cietrzewia (*Lyrurus tetrix* L.) w województwie rzeszowskim. PTPN, Pr. Kom. Nauk Rol. Leś., 21, 1; 93-116.
- Gengler J. 1916. Ornithologische Beobachtungen aus Österreich Schlesien, Ungarn und Galizien. Verh. Orn. Ges. Bayern 12.
- Głowaciński Z. 1973. Fauna kręgowców dolnego dorzecza Sanu i wskazania jej ochrony. w: Środowisko przyrodnicze dorzecza Sanu. TPN, Przemyśl, 133-155.
- Głowaciński Z. 1974. Ekspansja muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis* (Temm.) w Europie środkowej. Prz. Zool., 18, 4; 471-484.
- Głowaciński Z. 1988. O aktualnym stanie ochrony ptaków w Polsce. w; Olaczek R., Zarzycki K (ed.) Problemy Ochrony Polskiej Przyrody. 69-86, Kraków.
- Głowaciński Z., Michalik S. 1979. Kotlina Sandomierska. Przyroda Polska, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Godyn Z. 1937. O kilku rzadkich gatunkach ptaków w południowo-wschodniej Polsce w roku 1935. Acta Orn., 2, 2; 27-30.
- Godyn Z. 1938. Rzadkie gatunki ptaków z rzędu Falconiformes obserwowane w latach 1920-1937 w południowo-wschodniej Polsce. Acta Orn., 2, 8; 133-144.
- Godyn Z. 1939. Występowanie niektórych gatunków z rzędu Anseriformes i Ardeiformes, w południowo-wschodnich okolicach Polski. Acta Orn., 3, 3; 17-29.
- Górski W. 1976. Ptaki lęgowe pobraża Bałtyku między Mielnem a Ustką w latach 1965-1975. Not. Orn., 17, 1-2; 1-34.
- Graczyk R., Kwiatkowska G., Lempaszek U. 1987. Rozprzestrzenienie i liczebność głuszca (*Tetrao urogallus* L.) i cietrzewia (*Lyrurus tetrix* L.) w Polsce w latach 1977-1983. Roczn. AR, Poznań, Orn. Stos., 13; 69-82.
- Gromadzki M., Wieloch M. 1983. Distribution and number of the grey-lag

- goose *Anser anser* in Poland in the years 1977-1979. *Acta Orn.*, 19, 7; 155-179.
- Hordowski J. 1989. Gawron (*Corvus frugilegus*) w południowo-wschodniej części województwa przemyskiego. *Not. Orn.*, 30, 1-2; 21-36.
- Hordowski J. 1990. Rozmieszczenie i liczebność bociana białego (*Ciconia ciconia* L.) w województwie przemyskim. *Rocz. Przemyski.* 27; 291-303.
- Hordowski J. Kunysz P. 1990. Ptaki Arboretum w Bolestraszczykach pod Przemysłem. *Rocz. Przem.*, 27; 305-317.
- Hordowski J., Kunysz P. 1991. Ptaki Ziemi Przemyskiej. *Not. Orn.* 32, 1-2; 5-90.
- Hordowski J., Kunysz P. (w druku). Występowanie żółny (*Merops apiaster*) w okolicach Przemysła. *Chroń. Przyr. Ojczystą.*
- Jakubiec Z. (ed.) 1985. *Populacja bociana białego, Ciconia ciconia* L., w Polsce. cz. I. Liczebność i reprodukcja bociana białego ustalone na podstawie kontroli terenowych i danych ankietowych. *Stud. Nat.*, 28, Warszawa/Kraków.
- Józefik M. 1959. Rzadkie gatunki ptaków w dorzeczu górnego i środkowego biegu Sanu. *Stresz. ref. ze Zjazdu Anat. i Zool.*, Kraków, 412-414.
- Józefik M. 1960. Modyfikacje południowo-zachodniej granicy zasięgu *Erythrina erythrina erythrina* (Pall.) na przestrzeni dwóch ostatnich stuleci. *Acta Orn.*, 5, 11; 307-324.
- Józefik M. 1961. O niektórych rzadszych gatunkach awifauny starorzecza w Hurku pod Przemysłem. *Acta Orn.*, 6, 3; 21-34.
- Kondracki J. 1978. *Geografia fizyczna Polski*. PWN, Warszawa.
- Kunysz P. 1989. Puszczyk uralski *Strix uralensis* w Przemysłu. *Chroń. Przyr. Ojczys.*, 45, 3: 83-85.
- Kurek H. 1967. Kolonia łęgowa żółny, *Merops apiaster* L., w Buszkowicach pod Przemysłem. *Acta Orn.*, 10, 9: 63-64.
- Kurek H. 1984. Dzięcioł syryjski (*Dendrocopos syriacus*) w dolinie Sanu. *Not. Orn.*, 25, 3-4; 65-68.
- Kurek H. 1990. Ptaki Pogórza Przemyskiego. w: *Dokumentacja do utworzenia Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego*. Cz. II, 489-508. Ms., Urząd Wojewódzki w Przemysłu.
- Lemczak M. 1970. Materiały do awifauny Polski VI. *Ardea cinerea* - czapla siwa. *Acta Orn.*, 12, 2: 26.
- Marchlewski J. 1948. Materiały do rozmieszczenia głuszca [*Tetrao urogallus* (Linn.)], cietrzewia [*Lyrurus tetrix* (Linn.)], i jarząbka [*Tetrastes bonasia* (Linn.)] w Polsce. *Mat. do Fizj. Kraju*, 13: 1-53.
- Miczyński K. 1962. Ptaki Dublan (Ukraińska SSR). *Acta Orn.*, 6; 117-180.

- Mikkola H. 1983. *Owls of Europe*. 3-rd ed. Calton, 1-397.
- Niezabitowski-Lubicz E. 1901. *Przyczynek do fauny kręgowców Galicji*. Spraw. Kom. Fizjogr., Kraków, 35, 2: 102-128.
- Nowak E. 1958. *Rozprzestrzenienie się sierpówki Streptopelia decaocto (Friv.) w Polsce*. Prz. Zool., 2, 2: 87-94.
- Nowak E. 1974. *Zwierzęta w ekspansji*. Omega 275. Wiedza Powszechna, Warszawa
- Nowicki M. 1866. *Przegląd prac dotychczasowych o kregowcach galicyjskich*. Rocz. Tow. Nauk. Krakows. 10, 3: 234-338.
- Piersma T. 1986. *Breeding waders in Europe*. Wader Study Group Bull., 48; 1-115.
- Pietruski K. 1840. *Verzeichnis der Vogel Galliziens*. Wiegmann Archiv. f. Naturgesch., Berlin, 6, 6: 369-376.
- Piórecki J., Kotlarczyk J. 1988. *Park krajobrazowy na Pogórzu Przemyskim*. Rocz. Przem. 24: 261-272.
- Pióro G. 1985. *Wyniki inwentaryzacji gniazd bociana białego w powiecie lubaczowskim w latach 1970-1973*. w: Jakubiec Z. (ed.) *Populacja bociana białego Ciconia ciconia L., w Polsce*. 210-211.
- Purroy E.J., Rodero M., Tomiałojć L. 1984. *The ecology of wood pigeons Columba palumbus wintering on the Iberian Peninsula*. Acta Orn., 20, 2: 111-146.
- Ruprecht A.L., Szwagrzak A. 1988. *Atlas występowania sów Strigiformes w Polsce*. St. Nat., 32: 1-153. Kraków.
- Rheinwald G. 1982. *Brutvogelatlas der Bundesrepublik Deutschland*. Schriftenreihe DDA 6.
- Rybaczynski (ed.) 1987. *Dokumentacja do utworzenia Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej*. Ms. Arch. Urzędu Wojewódzkiego w Przemyśle.
- Schaltter J. 1868. *Zapiski o ssakach i ptakach okolic Rzeszowa*. Spraw. Kom. Fizyogr., 2. Kraków.
- Sharrock J. T. R. 1975. *Dot-distribution mapping of breeding birds in Europe*. Ardeola 21: 797-810.
- Sharrock J. T. R. 1976. *The Atlas of Breeding Birds in Britain and Ireland*. BTO.
- Strautman F.I. 1963. *Pticy zapadnych oblastej Ukrainskoj SSR*. I-II, Lvov.
- Teixeira R. M. 1979. *Atlas van de Nederlandse Broedvogels*. Deventer.
- Tomiałojć L. 1971. *Uwagi o stosowaniu ocen "częstości" i liczebności ptaków*. Prz. Zool., 15, 1: 79-91.
- Tomiałojć L. 1972. *Ptaki Polski - wykaz gatunków i rozmieszczenie*. PWN, Warszawa, 303 pp.

- Tomiałojć L. 1980. *Kombinowana odmiana metody kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych*. Not. Orn., 21, 1-4: 33-61.
- Tomiałojć L. 1990. *Ptaki Polski, rozmieszczenie i liczebność*. Warszawa, PWN, 462 pp.
- Tomiałojć L., Wesolowski T., Walankiewicz T. 1984. *Breeding bird community of a primaeval temperate forest (Białowieża National Park, Poland)*. Acta Orn., 20, 3; 241-310.
- Trella T. 1938 (rkps). *Fizjografia okolicy Przemyśla*. TPN, Przemyśl
- Walasz K. 1989. *Awifauna Pogórza Przemysko-Dynowskiego*. Ms. Arch. Urzędu Wojewódzkiego w Przemyślu.
- Walasz K. 1990. *Awifauna Pogórza Przemysko-Dynowskiego na obszarze województwa przemyskiego*. w; *Fauna Pogórza Przemyskiego*. Ms. Arch. Urzędu Wojewódzkiego w Przemyślu.
- Wieloch M. 1984. *Numbers and distribution of the mute swan *Cygnus olor* in Poland against the situation of this species in Europe*. Acta Orn., 20, 2: 187-240.
- Wiltowski J. 1968. *Rozmieszczenie i liczebność jarzabka *Tetrastes bonasia* (Linnaeus, 1758) (Aves) w południowej Polsce w roku 1966*. Acta Zool. Cracov., 13, 11; 165-276.
- Witkowska L., Kurek H. 1988. *Dokumentacja projektowanego rezerwatu "Starorzecze w Hurku"*. Ms., Arch. Urząd Wojewódzki w Przemyślu.
- Wodzicki K. 1935. *Studia nad bocianem białym w Polsce. III. Bocian w województwie lwowskim*. Ochr. Przyr., 15; 156-195.
- Wołk K. 1968. *Dzierzba czarnoczelna, *Lanius minor* Gmel., na wschodzie woj. lubelskiego*. Prz. Zool., 12, 3: 306-308.
- Yeatman L. 1976. *Atlas des oiseaux nicheurs de France*. Paris.

Summary

In the Przemyśl Province (1.4 % of the area of Poland) nesting of 176 species of bird was recorded in the years 1985-1990, which compared to the 222 species given by Tomiałojć (1990), constitutes 78 % of the Polish avifauna. This number includes 164 breeding and 13 supposedly breeding bird species; *Anas crecca*, *Circus cyaneus*, *Aquila chrysaetos*, *Falco vespertinus*, *Caprimulgus europaeus*, *Picoides tridactylus*, *Luscinia megarhynchos*, *Turdus torquatus*, *Regulus ignicapillus*. Occasional nesting, however, is also possible: *Hieraaetus pennatus*, *Charadrius hiaticula*.

In this area the only permanent nesting places of *Merops apiaster* in Poland are located. In 6 to 8 colonies about 20 pairs of this species breed every year. In the light of the data by Tomiałojć (1990) 65 to 75 pairs of *Aquila pomarina* constitute about 7 % of the country's bird population. The following bird species which breed in the area studied are great rarities not only to Poland: *Aquila chrysaetos* (ca 10 pairs in Poland), *Haliaeetus albicilla* (southernmost locality of this species), *Bubo bubo* (9-12 pairs, i.e. 7-8 % of the country's bird population), *Saxicola torquata* (3000 - 5000 pairs, the Przemyśl Province is most densely populated with these species place in Poland).

Number of all bird species in the Przemyśl Province was estimated 1.5-2.5 million. In this, remarkable number is represented by a dozen or so of common species such as: *Fringilla coelebs*, 70-140 thousand pairs, *Passer domesticus*, 100-200 thousand pairs, *Hirundo rustica*, 25-50 thousand pairs, *Emberiza citrinella*, 40-80 thousand pairs.

The greatest concentration of the breeding avifauna was recorded in the central and southern part of the Province in the former manor-house parks 105-170 p/ha and in oak-lime forests. In other forest biotopes the concentration reaches from 60 to 110 p/ha, in young forests it is 40-50 p/10 ha. It should be noted that the greatest concentrations were found in areas located in forest margins, which increases the number of species for about 30% (1984). Amidst the fields and meadows the total concentration was 8-27 p/10 ha. The lowest concentrations were recorded in monocultures of some crops (e.g. rape), whereas the greatest were recorded in bushy and damp meadows.

Spis treści

Wstęp	3
Metodyka	3
Teren badań	6
Wykaz systematyczny gatunków	8
Zmiany w ornitofaunie woj. przemyskiego w czasie ostatnich 150 lat ..	65
Podsumowanie	71
Podziękowania	73
Literatura	74
Summary	79

